EURÓPSKA ÚNIA
Európsky fond regionálneho rozvoja
OP Integrovaná infraštruktúra 2014 – 2020

MINISTERSTVO
DOPRAVY A VÝSTAVBY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
HOSPODÁRSTVA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ANALÝZA RODOVO-VEKOVÉHO ZLOŽENIA

FO-PODNIKATEĽOV

2021

SBA | Bratislava

Vydavateľ:
Slovak Business Agency

© SBA, Bratislava, 2022

Všetky práva vyhradené. Údaje, ktoré sú obsahom tejto publikácie, je možné použiť len s uvedením zdroja.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Obsah

Úvod **7**

1 Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov **8**

1.1 Porovnanie rodovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ 20

2 Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov **22**

2.1 Porovnanie vekovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ 27

3 Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov **29**

3.1 Porovnanie zastúpenia mladých podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ 38

4 Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov **41**

4.1 Porovnanie zastúpenia podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v SR s ostatnými krajinami EÚ 51

5 **Rodová a veková štruktúra začínajúcich FO – podnikateľov** **54**

5.1 Rodová štruktúra začínajúcich podnikateľov 55

5.2 Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov 58

Zhrnutie **61**

Zoznam použitých zdrojov **64**

Zoznam grafov

Graf č. 1: Vývoj počtu žien FO – podnikateliek a ich podielu na celkovom počte FO podnikateľov .. 12
Graf č. 2: Index podnikateľskej aktivity žien (v rámci FO – podnikateľov) 13
Graf č. 3: Zastúpenie žien na celkovom počte podnikateľov podľa jednotlivých právnych foriem 14
Graf č. 4: Zastúpenie žien živnostníčok podľa odvetví v priebehu rokov 2016 až 2021 15
Graf č. 5: Odvetvová štruktúra živnostníkov podľa pohlavia v roku 2021 16
Graf č 6: Zastúpenie žien podnikajúcich formou slobodných povolaní podľa oblasti podnikania 17
Graf č. 7: Zastúpenie žien FO-podnikateliek podľa krajov SR v priebehu rokov 2017 až 2021 18
Graf č. 8: Počet fyzických osôb-podnikateľov na 1 000 ekonomicky aktívnych obyvateľov podľa pohlavia v roku 2021 19
Graf č. 9: Zastúpenie žien podnikateliek v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2021-2020..... 20
Graf č. 10: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2021 24
Graf č. 11: Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb-podnikateľov 24
Graf č. 12: Index starnutia podnikateľov v SR 25
Graf č. 13: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa pohlavia v roku 2021 25
Graf č. 14: Veková štruktúra slobodných povolaní podľa oblastí podnikania v roku 2021 26
Graf č. 15: Veková štruktúra podnikateľov vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021 28
Graf č. 16: Vývoj počtu podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov 32
Graf č. 17: Podiel mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte podnikateľov podľa právnych foriem 33
Graf č. 18: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa právnej formy v roku 2021 34
Graf č. 19: Vývoj odvetvovej štruktúry FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v období 2015-2021 36
Graf č. 20: Regionálna štruktúra v krajoch SR - živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2021 37
Graf č. 21: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2021 37
Graf č. 22: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO podnikateľov v krajoch SR 37
Graf č. 23: Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2020-2021 39
Graf č. 24: Vývoj počtu FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov 44
Graf č. 25: Podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte podnikateľov 44
Graf č. 26: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podľa právnej formy v roku 2021 46
Graf č. 27: Odvetvová štruktúra slobodných povolaní v roku 2021 48
Graf č. 28: Vývoj odvetvovej štruktúry FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v období 2015-2021 48
Graf č. 29: Regionálna štruktúra v krajoch SR - živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2021 49
Graf č. 30: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2021 49
Graf č. 31: Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO –podnikateľov v krajoch 50
Graf č. 32: Zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2021-2020 52
Graf č. 33: Zastúpenie žien na počte FO-podnikateľov (podnikatelia spolu a začínajúci podnikatelia) v období 2012-2021 55
Graf č. 34: Rodové zloženie začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb, ktorí začali podnikať v priebehu roka 2021 56

Graf č. 35: Zastúpenie žien podľa krajov SR-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci v roku 2021 . 58
Graf č. 36: Zastúpenie žien podľa krajov SR-slobodné povolania spolu a začínajúce slobodné povolania v roku 2021 ... 58
Graf č. 37: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2021 (v %) ... 59
Graf č. 38: Vývoj vekovej štruktúry začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb ... 60
Graf č. 39: Veková štruktúra začínajúcich osôb - podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2021 . 60

Zoznam tabuliek

Tab. č 1: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnej formy v roku 2021 ... 23
Tab. č 2: Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach ... 35
Tab. č 3: Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 a viac rokov v roku 2021 ... 47
Tab. č 4: Zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci a zastúpenie žien osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach-slobodné povolania spolu a začínajúce v roku 2021 ... 57
Tab. č 5: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2021 podľa pohlavia-podnikatelia spolu a podnikatelia začínajúci v roku 2021 ... 59

Zoznam máp

Mapa č. 1: Miera podnikateľskej aktivity žien v rámci FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2021 19
Mapa č. 2: Veková štruktúra FO-podnikateľov v krajoch SR v roku v roku 2021 ... 27
Mapa č. 3: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2021 ... 38
Mapa č. 4: Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v okresoch SR v roku 2021 ... 51

Zoznam skratiek

EAO	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EÚ	Európska únia
FO	Fyzická osoba
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
MSP	Malé a stredné podniky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
SBA	Slovak Business Agency
SK NACE	Štatistická klasifikácia ekonomických činností SK NACE
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky

Úvod

Slovak Business Agency v rámci svojich aktivít zameraných na podporu rozvoja a rastu malého a stredného podnikania (ďalej „MSP“) na Slovensku vykonáva pravidelný monitoring a výskum podnikateľského prostredia s dôrazom na sektor MSP. Vypracované materiály slúžia na jednej strane ako informačné a analytické vstupy v súvislosti s prípravou a realizáciou politiky podpory a rozvoja podnikateľského prostredia. Na druhej strane analytické výstupy poskytujú informácie okrem iného aj o podnikateľskej aktivite žien, mladých a seniorov v prostredí MSP nielen pre širokú verejnosť, ale aj odborníkov z rôznych oblasti podnikateľského prostredia. V záujme zvýšenia dostupnosti informácií o rodovej a vekovej dimenzii podnikania Slovak Business Agency každoročne vypracúva hodnotenie rodovej a vekovej štruktúry podnikateľov na Slovensku.

Hoci sa ženy podieľajú viac ako polovicou na celkovom počte obyvateľov tak v Európskej únii, ako aj na Slovensku, vo vykonávaní podnikateľskej aktivity majú dominantné postavenie muži. Slovensko sa dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi. Veková štruktúra podnikateľov na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ vyznačuje výraznejším zastúpením mladších vekových kategórií a naopak nízkym zastúpením vyšších vekových skupín podnikateľov.

Sociálnej inklúzii znevýhodnených skupín obyvateľstva do podnikania, ako sú ženy, mladí, či seniori bude potrebné do budúcna venovať primeranú pozornosť. Vytvorenie, ako aj ďalšie rozvíjanie existujúcich podporných nástrojov pre tieto skupiny podnikateľov na národnej, ako aj európskej úrovni zo strany rozhodujúcich stakeholderov, môže napomôcť dlhodobo udržať ekonomický rast a podporiť zamestnanosť. Bez pravidelného monitorovania rodových a vekových aspektov podnikania by nebolo možné presne vyhodnotiť mieru napĺňania jednotlivých priorít a cieľov týchto nástrojov.

Cieľom vypracovaného materiálu je v prehľadnej forme poskytnúť informácie o rodovej a vekovej štruktúre podnikateľov. Na základe dostupných údajov je rodová a veková štruktúra okrem jednotlivých právnych foriem fyzických osôb – podnikateľov analyzovaná aj z pohľadu odvetvového zamerania a regionálnej príslušnosti podnikateľov. Ako osobitná kategória sú hodnotení mladí podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov, podnikatelia vo veku 60 a viac rokov a podnikatelia, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v roku 2021. Súčasťou materiálu je aj porovnanie rodovej a vekovej štruktúry podnikateľov na Slovensku s ostatnými krajinami EÚ.

Hodnotenie rodovej a vekovej štruktúry vychádza zo spracovania údajov z Registra organizácií Štatistického úradu SR, na základe ktorých bolo možné vyhodnotiť rodovú a vekovú štruktúru za kategóriu fyzických osôb – podnikateľov. Zdrojom údajov o rodovej a vekovej štruktúre za jednotlivé krajiny EÚ je Eurostat.

1 Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov

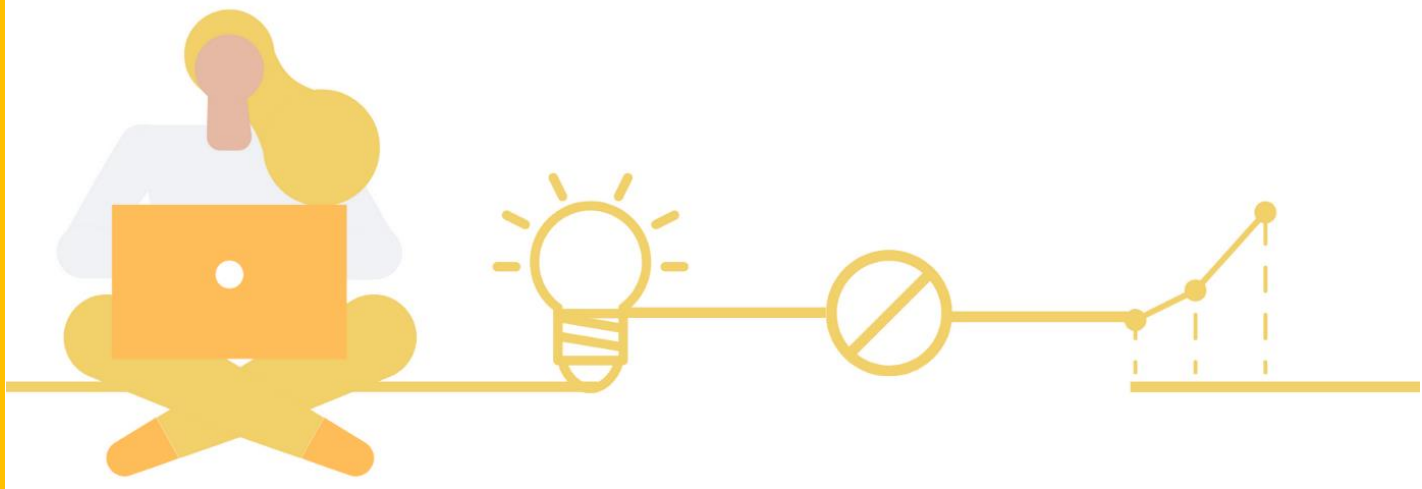

Postavenie žien v podnikaní, ich potenciál, motivácie a bariéry

Napriek zvyšujúcej sa účasti žien na trhu práce, naďalej pretrváva v rámci EÚ (vrátane Slovenska) ich **nedostatočné zastúpenie** na celkovej podnikateľskej aktivite.

Ženy v porovnaní s mužmi uprednostňujú podnikanie, kvôli **rovnováhe medzi pracovným a osobným životom.** Iné začínajú podnikať, aby sa vyhli tzv. sklenenému stropu v zamestnaní.[1] Podľa výsledkov štúdie realizovanej európskou online platformou WEGATE na podporu podnikania žien boli identifikované aj ďalšie dôvody vstupu žien do podnikania medzi ktoré patrí napr. aj **kariérny rast.** Podľa výsledkov GEM (Global Entrepreneurship Research Association), ktorý prezentuje globálnu štúdiu o dynamike podnikania vstupujú ženy do podnikania na Slovensku z dôvodu vnímania podnikateľskej činnosti ako vhodnej voľby kariéry. Ďalším dôvodom je vnímanie dostatočných vedomostí a zručností na podnikanie a tiež dobrých podnikateľských príležitostí v okolí. Okrem toho, medzi ďalšie motívy slovenských žien začať podnikať, patrí sebarealizácia, frustrácia z doterajšej práce a nedostatočné finančné ohodnotenie.

Podnikateľky majú v porovnaní s podnikateľmi tendenciu prevádzkovať menšie a menej dynamické podniky v odvetviach s nízkou kapitálovou náročnosťou (vrátane osobných služieb), ktoré majú nižší potenciál na dosiahnutie vysokých a udržateľných príjmov.[2] Podľa štúdie **OECD a Európskej komisie** (ďalej len „EK“) vníma spoločnosť ženy podnikateľky viac menej z pohľadu tradičnej rodovej úlohy.

Jednou z prekážok, ktorej podnikateľky čelia **sú nedostatočné zručnosti**, ktoré majú za následok obmedzené príležitosti uplatniť sa na riadiacich pozíciách. Z uvedeného dôvodu tak dochádza k absencii **manažérskych skúseností,** ktoré sú obzvlášť dôležité v počiatočných fázach rozvoja podnikania. Okrem toho sa ženy podnikateľky obávajú odmietnutia alebo nedôvery v rastový potenciál svojho podnikania. **Prístup k financiám predstavuje jednu** z ďalších prekážok žien pri podnikaní. Získavanie financií môže byť ovplyvnené podnikateľskými skúsenosťami, pôsobením v marginalizovaných sektoroch a tiež rodovými rozdielmi pri poskytovaní úverov. Ženy tak začínajú podnikať s nižším objemom finančných prostriedkov a sú viac závislé od samofinancovania. Napriek tomu v mnohých rozvojových krajinách dochádza ku čiastočnému riešeniu uvedenej problematiky prostredníctvom mikroúverov a iných mechanizmov financovania zameraných konkrétne na ženy. Tie sú spravované medzinárodnými agentúrami alebo mimovládnymi organizáciami. Neochota žien prijímať podnikateľské riziko predstavuje jeden z ďalších problémov pri začatí podnikania. Prekážkou pri podnikateľskej činnosti môže byť tiež **odlišný profil žien**, ktoré môžu čeliť viacerým druhom znevýhodnenia, čím sa radia do rôznych sociálnych skupín.

Slovenské podnikateľky považujú za **najväčšie prekážky** najmä **daňové a odvodové zaťaženie, nedostatočne prehľadnú legislatívu a veľký počet zmien v legislatíve**. Podľa výsledkov prieskumu realizovaného v rámci výskumného projektu INCLUENT uvádzajú ženy podnikateľky ako prekážky najmä socializáciu a prístup k financiám. Jedným z dôvodov je, že nemajú dostatočné vedomosti o alternatívnych zdrojoch financovania ako sú crowdfunding

[1] *Neviditeľné, umelé, ťažko prekonateľné prekážky (tradičné postoje, predsudky a hodnoty), ktoré bránia zlepšeniu postavenia žien a ich plnej účasti na živote v spoločnosti*. (Barošová, M. Inštitút pre výskum práce a rodiny. Participácia mužov a žien v rozhodovacích pozíciách, 2006.

[2] OECD iLibrary. OECD and European Union 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship.. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93

alebo rizikový kapitál.[3] V rámci **prístupu k financiám** vnímajú ako prekážku najmä **odborné poradenstvo** v začiatkoch podnikania. Nedostatok podporných programov zo strany štátu predstavuje ďalšiu z prekážok, ktorú vnímajú ženy podnikateľky. [4]

V priebehu posledných rokov sa na riešenie rodovej nerovnosti v oblasti podnikania vypracovalo a realizovalo niekoľko opatrení.

Opatrenia na podporu žien podnikateliek v rámci EÚ sú obsiahnuté aj v **Akčnom pláne pre podnikanie 2020.** Súčasťou plánu je návrh Európskej komisie z roku 2013 vytvoriť celoeurópsku online platformu pre školenie, poradenstvo a vzdelávanie. Výsledkom by mala byť podpora nielen na národnej, ale aj regionálnej úrovni so vzájomnou výmenou najlepších postupov súvisiacich s podnikateľskou činnosťou. Úlohou členských štátov je najmä návrh a realizácia národných stratégií pre ženy podnikateľky, zhromažďovanie údajov podľa pohlavia a následné vyhodnocovanie postavenia žien podnikateliek. Dôležitá je tiež tvorba politiky na úrovni členských štátov súvisiacej s možnosťou podpory žien podnikateliek v rámci štrukturálnych fondov.[5]

Jednou z iniciatív EK je **online platforma WEGATE**, ktorá bola spustená v roku 2016. Prostredníctvom platformy vytvorila EK jednotné kontaktné miesto pre začínajúce, ale aj existujúce ženy podnikateľky. Platforma ponúka podporu v 3 oblastiach t.j. poskytovanie informácií o zakladaní, rozvoji podnikania a regionálnych trhoch. Poskytuje informácie a odkazy na miesta, kde majú ženy podnikateľky prístup k miestnym vzdelávacím a mentorským programom. Okrem poskytovania informácií vytvára priestor pre sieťovanie registrovaných užívateľov a poskytovateľov podpory. Nedostatočné zastúpenie žien podnikateliek je možné pozorovať okrem iného aj v digitálnom a inovatívnom sektore[6]. Vzhľadom na to ďalšou z iniciatív EK je vznik spoločenstva WeHubs združujúceho organizácie na podporu podnikania žien v digitálnom sektore.[7]

Komisia začlenila rodové hľadisko aj v rámci **Stratégie pre priemysel a MSP**[8] investovaním do rozvoja digitálnych zručností s cieľom podporiť ženy pri zakladaní a vedení podnikov a vypracovaním cielených opatrení na podporu účasti žien na inováciách. **Európska rada pre inovácie** spustila v roku 2020 **pilotný program** zameraný na začínajúce podniky vedené ženami a inovatívne malé a stredné podniky. Okrem toho Snahou EK je dosiahnutie vyváženého zastúpenia mužov a žien na rozhodovacích pozíciách v európskych podnikoch a priemysle.

Európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť v súlade s uvedenou stratégiou rodovej rovnosti poukazuje na dôležitosť a prepojenie existujúcich sietí s cieľom poskytnúť podnikateľskú podporu

[3]OECD, European Comission. Entrepreneurship Policies: country Assessment Notes. Dostupné online: http://www.oecd.org/cfe/smes/SLOVAK-REPUBLIC-Country-Note-2018.pdf
[4] PILKOVÁ, A. a kolektív. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie, 2017
[5] European Commission. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee. Dostupné online: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF
[6] European Comission. 2018. More women in the Digital sector: a key to Europe's successful digital future | International Womens Day 2018. Dostupné online: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/more-women-digital-sector-key-europes-successful-digital-future-international-womens-day-2018
[7] Euronews.next. Dostupné online: https://www.euronews.com/next/2018/06/29/supporting-women-s-entrepreneurship-in-europe
[8] Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN

pre začínajúcich podnikateľov so zameraním na mladé ženy podnikateľky v digitálnom a ekologickom hospodárstve. Európska komisia v rámci jedného z opatrení programu bude podporovať „*štartovacie kurzy odbornej prípravy EÚ v oblasti informačných a komunikačných technológií s cieľom poskytnúť krátkodobú intenzívnu odbornú prípravu na riešenie nedostatku zručností v oblasti IKT so zameraním na vyvážené zastúpenie mužov a žien*.[9]

Reakciou na postavenie žien v rámci podnikateľskej činnosti (aj v dôsledku pandémie COVID-19) je **návrh uznesenia Európského parlamentu** o potrebe podporovania podnikateľskej činnosti žien, v rámci ktorého „*naliehavo vyzýva Komisiu, aby v rámci svojich právomocí vyvinula akúkoľvek užitočnú iniciatívu s cieľom povzbudiť členské štáty k tomu, aby uznávali a podporovali podnikanie žien a aby jasne vymedzila koncepciu podnikania žien s cieľom uľahčiť ich prístup k financovaniu a k iným formám podpory, prekonávať byrokratické prekážky a zabezpečiť rovnosť medzi mužmi a ženami v prístupe ku kapitálu pre samostatne zárobkovo činné osoby a MSP.“*[10]

V roku 2021 bola zavedená norma ISO - IWA 34:2021, ktorá stanovila súbor spoločných definícií týkajúcich sa podnikania žien, ako sú definície pre podnik vo vlastníctve žien a podnik vedený ženami. Vymedzia aj družstvá a neformálne podniky vedené ženami. Tieto definície sa môžu používať napríklad v programoch na posilnenie ekonomického postavenia žien (ako sú programy verejného obstarávania) a na zber medzinárodne porovnateľných údajov o podnikaní žien (vrátane vplyvu na miestne a národné hospodárstva).[11]

Rodová rovnosť predstavuje v súčasnosti jednu z priorít Európskej komisie. Vzhľadom na to prijala v marci 2020 **stratégiu pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025[12].** V rámci stratégie je posilnenie postavenia žien na trhu práce chápané aj v zmysle ich prosperity ako investoriek a podnikateliek. Súčasťou stratégie je vypracovanie cielených opatrení na podporu účasti žien na inováciách, vrátane pilotného projektu na podporu začínajúcich podnikov a inovačných MSP vedených ženami. Okrem toho Snahou EK je dosiahnutie vyváženého zastúpenia mužov a žien na rozhodovacích pozíciách v európskych podnikoch a priemysle.

Snahou tvorcov politík by malo byť posilnenie uplatňovania rodového hľadiska pri tvorbe politík, programov a tiež rozpočtu nielen na úrovni EÚ, ale aj na úrovni jednotlivých krajín. Rovnako dôležité bude uplatňovanie rodového hľadiska pri tvorbe opatrení v súvislosti s obnovou hospodárstva členských štátov EÚ po skončení pandémie COVID-19. Vzhľadom na to medzi niektoré **odporúčania pre tvorcov politík** s dôrazom na podporu podnikateľskej činnosti žien patria:

- Zlepšenie inštitucionálneho rámca pre uplatňovanie rodového hľadiska
- Vykonávanie rodových analýz a hodnotenie rodového vplyvu. Dôraz sa kladie na preskúmanie a aktualizáciu usmernení pre hodnotenie rodového vplyvu, hodnotenie programov a nástrojov financovania s dôrazom na uplatnenie rodového hľadiska a následne vypracovanie správ o výsledkoch hodnotenia
- Systematické zhromažďovanie, analýza a vykazovanie údajov v členení podľa rodového hľadiska

[9] Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0274&
[10] Európsky parlament. Návrh uznesenia Európskeho parlamentu o potrebe podporovať podnikanie žien Dostupné online: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2021-0474_SK.html
[11] Dostupné online: https://www.iso.org/standard/79585.html
[12] Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Únia a rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020-2025. Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN

- Zlepšenie podávania správ o rodovej rovnosti s cieľom vytvoriť systém na sledovanie finančných prostriedkov pridelených a použitých na podporu rodovej rovnosti, ktorý by sa mohol uplatniť na všetky programy financovania v rámci EÚ
- Zavedenie usmernení pre rovnaké zastúpenie žien podnikateliek a líderiek na rôznych podujatiach, podpora významu vytvárania sietí
- Podpora žien podnikateliek s vysokým potenciálom vo všetkých odvetviach bez ohľadu na príjem
- Mobilizácia financovania a podpory v sektoroch, v ktorých pôsobia ženy podnikateľky
- Odstránenie štrukturálnych prekážok s dôrazom na rodové normy v podnikaní.

Zastúpenie žien v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

Ženy na Slovenku tvoria viac ako polovicu (51 %) z celkového počtu obyvateľov a takmer 46 % podiel na ekonomicky aktívnom obyvateľstve.[13] Vo vykonávaní podnikateľskej aktivity však ženy stále zaostávajú za mužmi.

V roku 2021 zaznamenalo zastúpenie žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov negatívny vývoj. V porovnaní s rokom 2020 sa znížilo o 0,6 p. b. na 27,6 %. Pokleslo na najnižšiu úroveň za obdobie poslednej dekády. Absolútny počet aktívnych fyzických osôb – podnikateľov ženského pohlavia sa v medziročnom porovnaní zvýšil na 104,1 tisíc (resp. o 8,8 %).

Dominantný podiel na celkovom počte fyzických osôb – podnikateľov si naďalej udržujú muži, ich zastúpenie predstavovalo 72,4 %.

Graf č. 1: **Vývoj počtu žien FO – podnikateliek a ich podielu na celkovom počte FO podnikateľov**

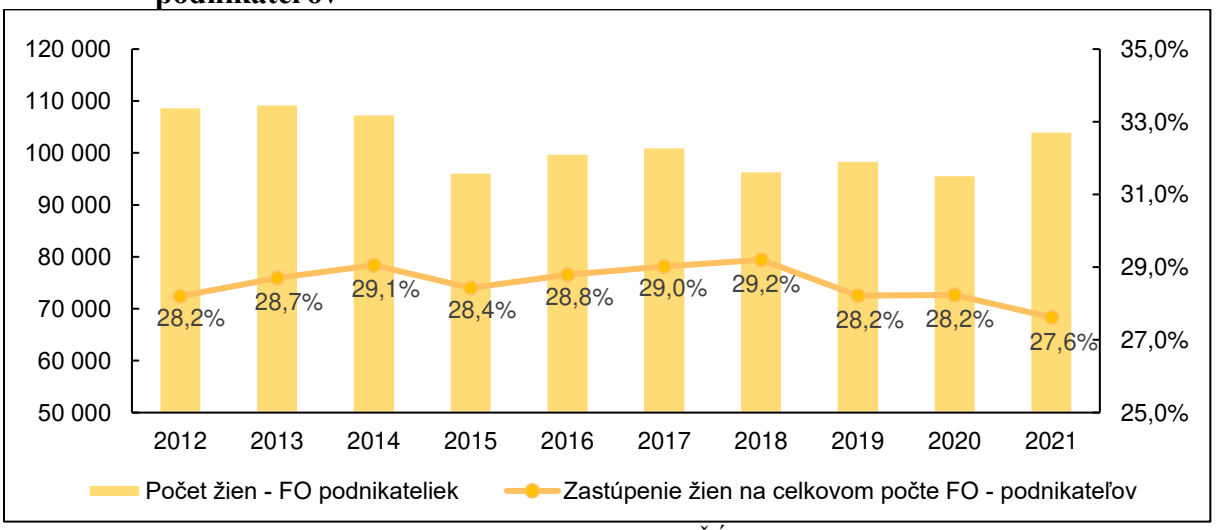

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Vývoj podnikateľskej aktivity žien dokumentuje aj Index podnikateľskej aktivity žien, prezentovaný v grafe č. 2. Index podnikateľskej aktivity žien vyjadruje vzťah medzi podnikateľskou aktivitou žien v rámci fyzických osôb - podnikateľov a podnikateľskou aktivitou všetkých fyzických osôb - podnikateľov. Jedná sa o pomer miery podnikateľskej

[13] Štatistický úrad Slovenskej republiky

aktivity žien FO - podnikateliek k celkovej podnikateľskej aktivite FO - podnikateľov. Index svojou konštrukciou zohľadňuje úroveň ekonomickej aktivity osôb.[14]

Obdobne ako podiel žien, aj Index podnikateľskej aktivity žien sa v roku 2021 v medziročnom porovnaní znížil. Dosiahol hodnotu 0,59. Dosiahnutá hodnota indexu podnikateľskej aktivity žien bola najnižšia od začiatku sledovaného obdobia 2012. Úroveň podnikateľskej aktivity žien v rámci fyzických osôb - podnikateľov dosahuje takmer dvoj tretinovú úroveň (59 %) podnikateľskej aktivity všetkých fyzických osôb - podnikateľov, s ohľadom na ekonomickú aktivitu osôb. Najvyššiu hodnotu dosiahol index v posudzovanom období v roku 2014 (0,65). V posledných rokoch hodnotného obdobia vykazuje index kontinuálny pokles.

Graf č. 2: **Index podnikateľskej aktivity žien (v rámci FO – podnikateľov)**

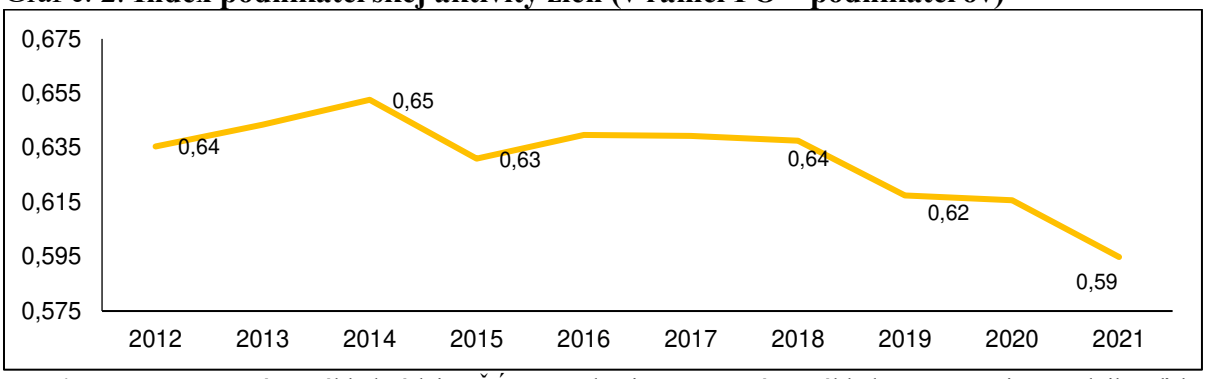

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov ŠÚ SR. Index je zostavený na základe pomeru miery podnikateľskej aktivity žien FO - podnikateľov k celkovej podnikateľskej aktivite FO - podnikateľov. Miera podnikateľskej aktivity žien je kalkulovaná ako pomer počtu žien FO- podnikateliek k počtu ekonomicky aktívnych žien.

Zastúpenie žien podľa právnych foriem FO – podnikateľov

Zastúpenie žien vykazuje diferencované výsledky z pohľadu jednotlivých právnych foriem fyzických osôb – podnikateľov. Dlhodobo dosahujú ženy najvyšší podiel u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach. V roku 2021 takmer jedna polovica (48,9 %) osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach bola ženského pohlavia. Negatívne tendencie však zaznamenáva zastúpenie žien v slobodných povolaniach posledné tri roky, počas ktorých podiel žien každoročne klesá.

Podstatne nižší podiel dosahujú ženy u živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov. U živnostníkov dosiahlo zastúpenie žien v roku 2021 viac ako jednu štvrtinu (26,3 %). V porovnaní s rokom 2020 sa postavenie žien medzi živnostníkmi mierne zhoršilo.

Jedinou právnou formou, v rámci ktorej došlo v roku 2021 k nárastu zastúpenia žien boli samostatne hospodáriaci roľníci. Podiel žien sa zvýšil o 0,6 p. b. na takmer jednu štvrtinu (24,1 %). K nárastu zastúpenia žien dochádza tretí rok po sebe.

[14] Ekonomicky aktívne obyvateľstvo tvoria všetky osoby vo veku od 15 rokov, ktoré patria medzi pracujúcich (zamestnanci, podnikatelia) alebo nezamestnaných.

Graf č. 3: **Zastúpenie žien na celkovom počte podnikateľov podľa jednotlivých právnych foriem**

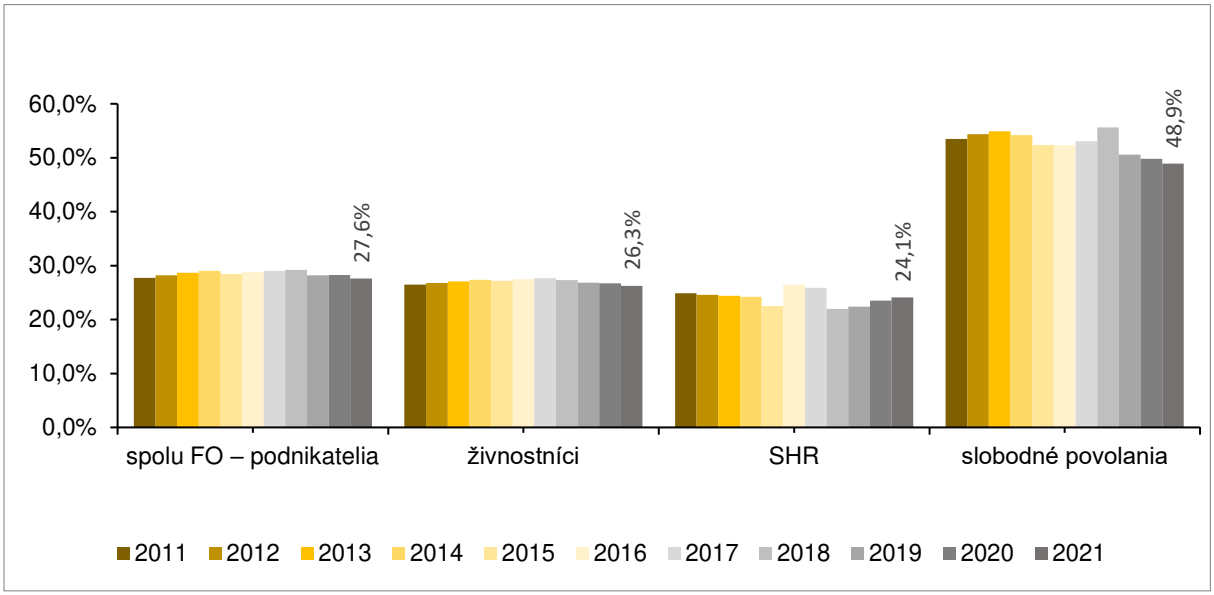

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Z vyššie uvedených údajov vyplýva, že postavenie žien sa v roku 2021 v rámci fyzických osôb – podnikateľov mierne zhoršilo. Pokles zastúpenia žien bol zaznamenaný u živnostníkov a osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach.

Naopak, nárast zastúpenia žien bol aj v roku 2021 dosiahnutý u samostatne hospodáriacich roľníkov.

Zastúpenie žien podľa odvetví

Ženy najčastejšie rozbiehajú svoje podnikanie v odvetviach služieb, ktoré sa vyznačujú nižšou kapitálovou náročnosťou. Uvedená preferencia v podnikaní žien sa prejavuje aj na zastúpení žien živnostníčok v jednotlivých sektoroch hospodárstva.

Najvyššie zastúpenie žien živnostníčok je zaznamenané v **odvetví ostatných služieb** (sekcia SK NACE P až S). V roku 2021 dosiahol podiel žien v danom odvetví viac ako dve tretiny (67,0 %). Takmer polovicu (49,3 %) z celkového počtu živnostníkov pôsobiacich v odvetví obchodných služieb tvoria podnikatelia ženského pohlavia. Nadpriemerný podiel dosahujú ženy aj v ubytovaní a stravovaní (41,2 %) a v obchode (38,0 %)

Sektor stavebníctva sa naopak vyznačuje najnižšou podnikateľskou aktivitou žien. Podiel žien na celkovom počte živnostníkov v stavebníctve predstavoval len 2,4 %. V rámci ostatných odvetví dosiahol podiel žien hodnoty v intervale od 13,3 % v priemysle do 14,5 % v doprave a informačných a komunikačných činnostiach.

Graf č. 4: **Zastúpenie žien živnostníčok podľa odvetví v priebehu rokov 2016 až 2021**

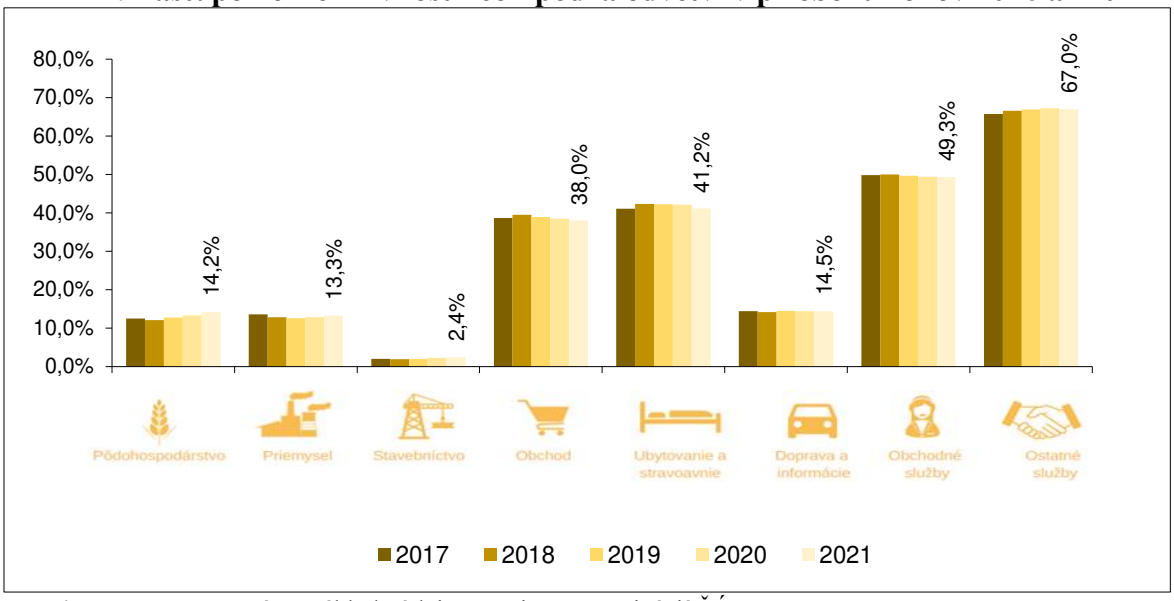

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Z prezentovaných údajov (graf č.4) vyplýva, že vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR dosahujú ženy živnostníčky v odvetviach ako obchod, ubytovanie a stravovanie, obchodné služby a ostatné služby. Zastúpenie žien v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2017 zvýšilo predovšetkým v odvetví pôdohospodárstva a ostatných služieb.

Viac ako jedna tretina (35,2 %) **živnostníčok pôsobila v roku 2021 v odvetví obchodných služieb. Takmer jedna štvrtina (24,4 %)** žien živnostníčok **vykonávala svoju činnosť v sektore obchodu.** Jedna pätina (19,3 %) žien podnikala v rámci ostatných služieb. Podstatne nižší podiel dosiahli ostatné sektory hospodárstva, ich podiel nepresiahol 8 %. Medzi najvýznamnejšie sektory odvetvovej štruktúry mužov živnostníkov patria stavebníctvo, priemysel a obchod.

Hodnotením podnikateľskej aktivity žien z pohľadu jednotlivých odvetví sa zaoberá aj štúdia OECD *Policy Brief on Women's Entrepreneurship*, podľa ktorej majú ženy podnikateľky tendenciu pôsobiť v odvetviach s nízkou kapitálovou náročnosťou vrátane osobných služieb, ktoré majú nižší potenciál na dosiahnutie vysokých a udržateľných príjmov.[15] Odlišné preferencie pre výber oblastí podnikania samostatne zárobkovo činných žien, v porovnaní s mužmi, potvrdzuje aj štúdia *The Missing Entrepreneurs 2019: Policies for Inclusive Entrepreneurship,* podľa ktorej ženy podnikajú v rozdielnych oblastiach ako muži. V porovnaní s mužmi pôsobia ženy vo väčšej miere v osobných, domácich službách a tiež v oblasti predaja.[16]

[15] OECD iLibrary. OECD and European Union 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship.. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93

[16] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1590572297&id=id&accname=guest&checksum=696AB0F04ADFF5D6315A30874F233D5D

Graf č. 5: **Odvetvová štruktúra živnostníkov podľa pohlavia v roku 2021**

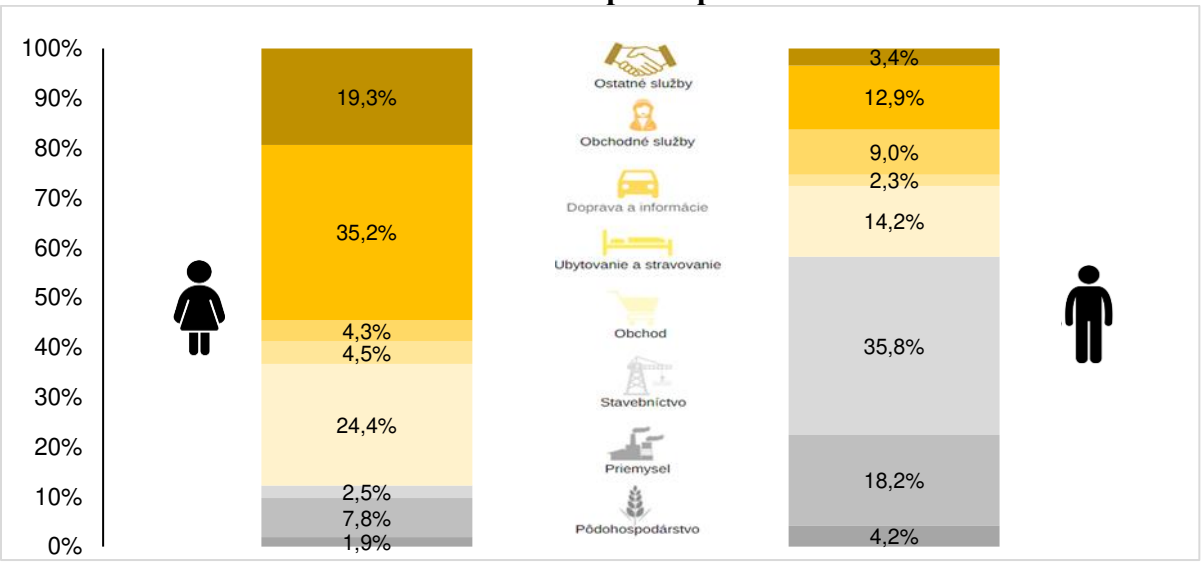

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Dôležitú úlohu v sociálnom a hospodárskom rozvoji mnohých európskych krajín zohrávajú slobodné povolania. Poskytujú pracovné miesta, prispievajú k hospodárskemu rastu a plnia dôležité funkcie sociálneho zabezpečenia. Spravidla poskytujú služby, ktoré majú veľký význam pre výkon základných funkcií štátu. Vysoký podiel samostatne zárobkovo činných žien v odvetviach slobodných povolaní je sprevádzaný najmä ich zastúpením v odvetviach zdravotníctva a sociálnych služieb.[17] Jedným z dôvodov prečo ženy uprednostňujú slobodné povolania je samostatná zárobková činnosť na čiastočný úväzok s cieľom nadobudnúť príjem, ktorý dopĺňa príjem zo zamestnania, a tiež samotný nárast záujmu o podnikanie v rámci slobodných povolaní.[18]

Podľa EK vzrástol za posledné obdobie počet samostatne zárobkovo činných žien v odvetviach hospodárstva, v ktorých prevládajú slobodné povolania. Ich podiel na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb v odvetviach slobodných povolaní dosiahol úroveň takmer 45 %. Medzi najviac zastúpené odvetvia patria zdravotníctvo a sociálne služby, v rámci ktorých je zastúpenie žien podnikateliek nadpolovičné.[19]

Ženy, ktoré podnikali na Slovensku v roku 2021 formou slobodných povolaní dosiahli najvyššie zastúpenie (63,6 %) v oblasti pomocných činností v poisťovníctve a dôchodkovom zabezpečení (zastúpené sú najmä činnosti poisťovacích agentov a maklérov). Nadpriemerné zastúpenie zaznamenali ženy aj v ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti (60,3 %). V rámci ďalších oblastí pôsobenia dosiahli ženy zastúpenie v intervale od 5,1 % v oblasti ostatnej osobnej pozemnej dopravy do 46,8 % v právnych činnostiach.

[17] European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf

[18] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[19] Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a budúcnosť slobodných povolaní v európskej občianskej spoločnosti po roku 2020“. Dostupné online: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/184594f0-0cb3-11e4-a7d0-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-120016262

Graf č 6: **Zastúpenie žien podnikajúcich formou slobodných povolaní podľa oblasti podnikania**

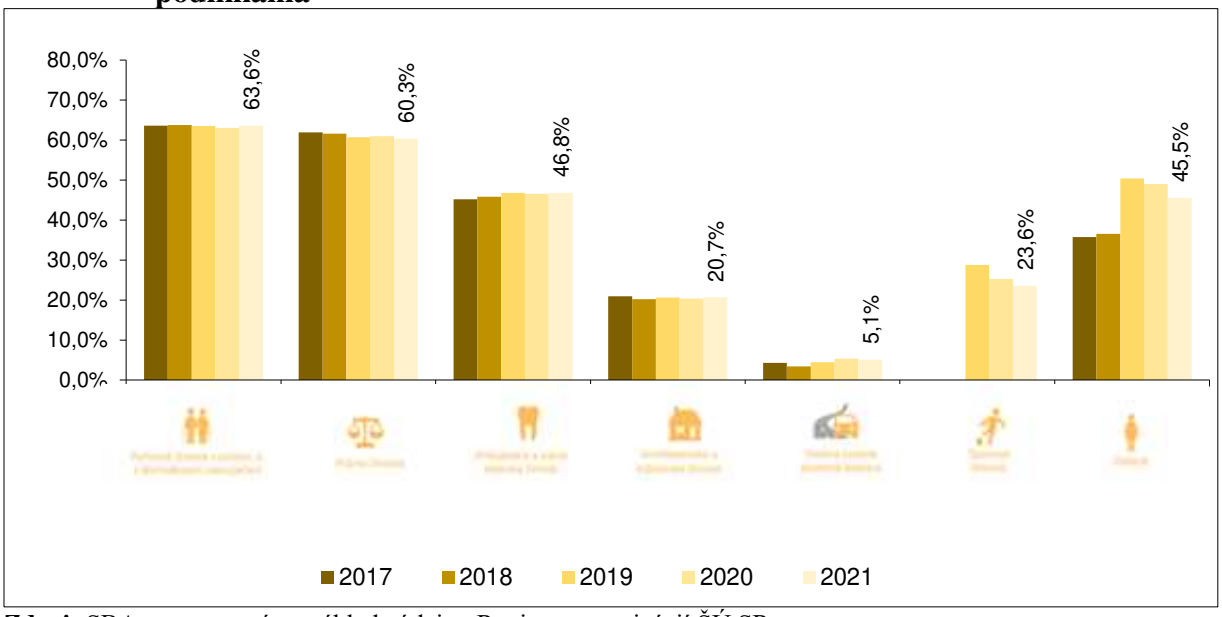

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zo spracovaných údajov (graf č. 6) vyplýva, že vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR majú ženy podnikajúce formou slobodných povolaní v oblastiach ako pomocné činnosti v poisťovníctve a dôchodkovom zabezpečení a v ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. Zastúpenie žien sa v porovnaní s rokom 2017 zvýšilo najmä v ostatných službách a právnych činnostiach.

Zastúpenie žien z hľadiska zamestnávania ďalších pracovníkov

Ženy podnikateľky majú pozitívny vzťah k ďalšiemu zamestnávaniu pracovníkov. Dokazujú to spracované údaje z Registra organizácií ŠÚ SR, podľa ktorých zastúpenie žien dosahuje vyššie hodnoty u fyzických osôb - podnikateľov, ktorí zároveň zamestnávajú ďalších pracovníkov. Viac ako jedna tretina (34,4 %) fyzických osôb - podnikateľov so zamestnancami bola v roku 2021 ženského pohlavia. Podstatne nižšie zastúpenie dosiahli ženy medzi podnikateľmi bez zamestnancov (22,0 %).

Zastúpenie žien v regiónoch SR

Bratislavský kraj si dlhodobo udržuje pozíciu regiónu s najvyšším zastúpením žien. V roku 2021 dosiahli ženy v Bratislavskom kraji, ako jedinom, viac ako tretinové zastúpenie na celkovom počte fyzických osôb podnikateľov (35,1 %).

Takmer jedno tretinový podiel (30,0 %) dosiahli ženy v Košickom kraji. Vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR (27,6 %) dosahujú ženy taktiež v Banskobystrickom kraji (29,4 %), v Trenčianskom (28,1 %) a v Trnavskom kraji (28,2 %). Najnižší podiel dosahujú ženy v rámci Prešovského (21,6 %) a Žilinského kraja (22,6 %). Vyššie zastúpenie žien v rámci Bratislavského a Košického kraja súvisí aj s odvetvovou štruktúrou v daných krajoch, ktorá sa vyznačuje nadpriemernou významnosťou odvetví služieb. V daných odvetviach rozvíjajú podnikateľské aktivity primárne ženy. V medziročnom porovnaní sa zastúpenie žien znížilo vo všetkých krajoch SR.

Graf č. 7: **Zastúpenie žien FO-podnikateliek podľa krajov SR v priebehu rokov 2017 až 2021**

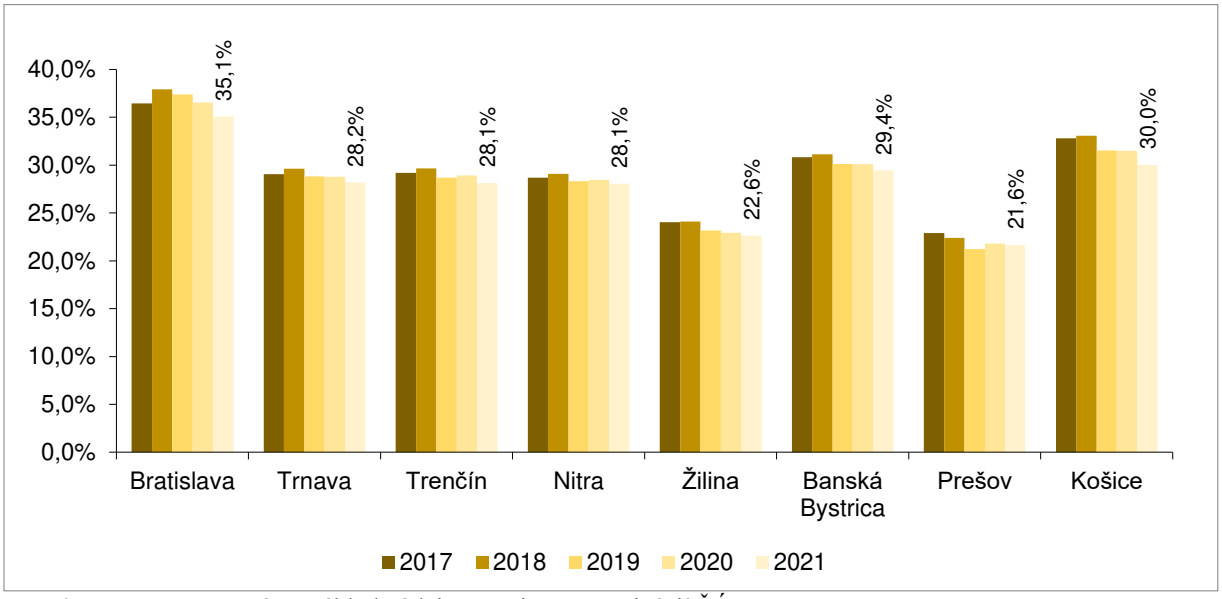

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenie žien v rámci živnostníkov v jednotlivých regiónoch SR nevykazuje významné odlišnosti v porovnaní s rodovou štruktúrou všetkých fyzických osôb – podnikateľov. **Najvyššie zastúpenie žien je dosahované v Bratislavskom kraji (34,4 %).** Nad úrovňou slovenského priemeru je podiel žien dosahovaný aj v Košickom, Banskobystrickom, Trnavskom a Trenčianskom kraji. Naopak, najnižšie je zaznamenané v Prešovskom (20,3 %) a v Žilinskom kraji (21,2 %).

Ženy podnikajúce ako slobodné povolania dosahujú najvyššie zastúpenie v Nitrianskom (54,2 %) a v Trenčianskom kraji (53,9 %). V ostatných krajoch sa ich podiel pohybuje v intervale od 42,4 % v Bratislavskom kraji do 53,1 % v Žilinskom kraji. Bratislavský kraj sa v rámci slobodných povolaní vyznačuje najnižším zastúpením žien, čo je v protiklade so situáciou u živnostníkov.

Trenčiansky kraj sa vyznačuje najvyšším zastúpením žien (30,2 %) v prípade samostatne hospodáriacich roľníkov. Najnižšie zastúpenie žien je dosahované v Trnavskom (19,4 %) a v Nitrianskom kraji (19,7 %).

Najvyšší počet fyzických osôb (podnikateľov) – mužov na 1 000 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO-mužov) bol v roku 2021 v Žilinskom kraji (241,0), v Prešovskom (213,8) a v Nitrianskom kraji (178,3). Počet podnikateliek na 1 000 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO-žien) bol dosiahnutý v intervale od 65,6 (Košický kraj) do 121,3 (Bratislavský kraj).

Najvyššia disproporcia medzi podnikaním mužov a žien v jednotlivých krajoch SR podľa porovnania na počet EAO je zaznamenaná v **Prešovskom kraji** a v **Žilinskom kraji** (zhodne 2,8 násobne viac podnikajúcich mužov ako žien na počet EAO).

Graf č. 8: **Počet fyzických osôb-podnikateľov na 1 000 ekonomicky aktívnych obyvateľov podľa pohlavia v roku 2021**

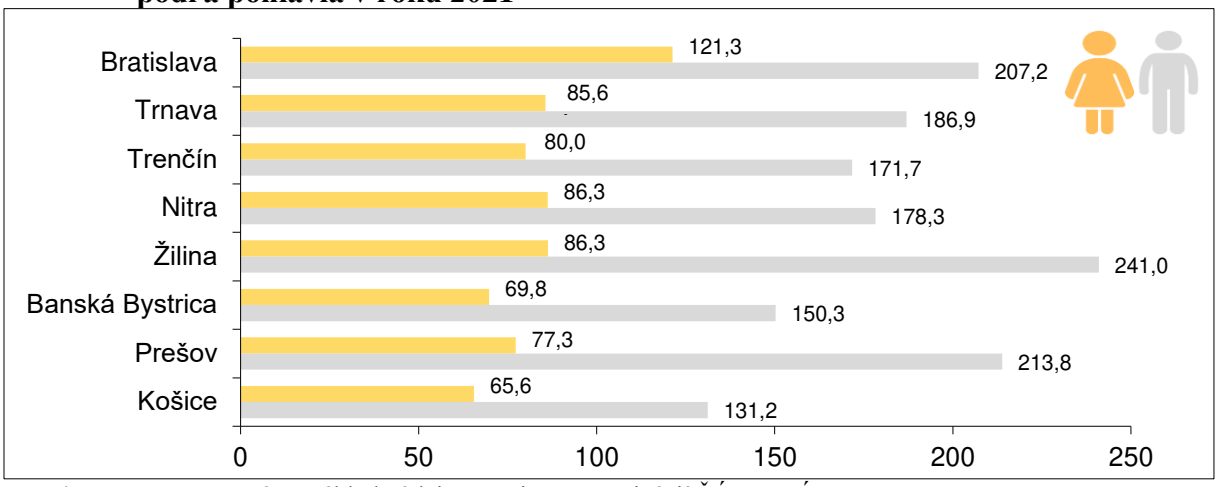

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR a ÚPSVaR SR

Miera podnikateľskej aktivity FO – podnikateliek v roku 2021 spracovaná na úrovni okresov je znázornená v mape č. 1. Podnikateľská aktivita žien sa dlhodobo **vyznačuje vyššou úrovňou v regiónoch západného Slovenska a v severných okresoch stredného Slovenska**. Nižšia miera podnikateľskej aktivity žien pretrváva v menej rozvinutých regiónoch východného Slovenska a na juhu stredného Slovenska.

Najvyššou mierou podnikateľskej aktivity žien v rámci FO – podnikateľov sa vyznačujú okresy Bratislava I (20,2 %), Bratislava III (18,2 %), Senec (14,3 %), Bratislava II (12,3 %), Kežmarok (11,5 %), či Malacky (11,1 %). Naopak najnižšia miera podnikateľskej aktivity FO – podnikateliek je dlhodobo zaznamenaná v menej rozvinutých okresoch ako Poltár (4,8 %), Rimavská Sobota, Revúca a Trebišov (zhodne 5,1 %).

Mapa č. 1: **Miera podnikateľskej aktivity žien v rámci FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2021**

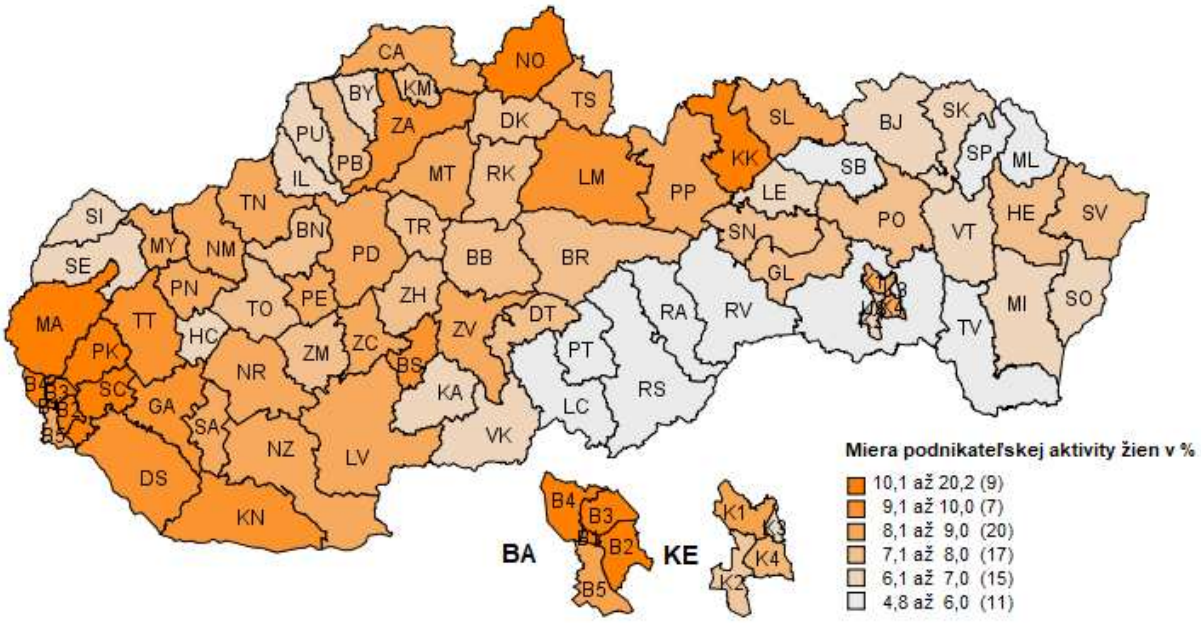

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

1.1 Porovnanie rodovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

Podľa údajov a metodiky Eurostatu sa podiel žien na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb (podnikateľov vo veku do 74 rokov) v EÚ - 27 v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2020 v EÚ – 28 takmer nezmenil. Dosiahol úroveň 32,4 %.

Zastúpenie žien na Slovensku v roku 2021 (27,0 %) bolo mierne nižšie v porovnaní s predchádzajúcim rokom (29,2 %). V porovnaní so zastúpením žien v rámci EÚ - 27 (32,4 %) tak dosahuje o 5,4 p. b. nižšiu hodnotu. **Slovensko sa v porovnaní s ostatnými krajinami dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi.**

V roku 2021 sa na prvých priečkach krajín s najvyšším podielom žien na celkovom počte podnikateľov umiestnili krajiny ako Luxembursko (40,3 %), Lotyšsko (39,8 %) a Litva (39,7 %), ktorá nahradila z roku 2020 Portugalsko, ktoré bolo v roku 2021 treťou krajinou s najvyšším zastúpením žien podnikateliek v rámci EÚ – 27. Maďarsko ako jediná z krajín V4 dosahovala aj v roku 2021 nadpriemerné, a v porovnaní s rokom 2020 o 1,5 p. b vyššie zastúpenie žien podnikateliek (36,2 %). Poľsko (32,2 %) nahradilo v roku 2021 Českú republiku a dosiahli v porovnaní so Slovenskom vyššie zastúpenie žien podnikateliek, avšak v porovnaní s EÚ – 27 naďalej podpriemerné.

Tesne za Slovenskom sa umiestnilo Írsko (25,7 %), dosiahlo takmer porovnateľnú hodnotu z roku 2020. Krajiny ako Švédsko (25,6 %), Rumunsko (23,8 %) a Malta (22,3 %) patrili v roku 2021 medzi krajiny s najnižším zastúpením žien podnikateliek.

Graf č. 9: **Zastúpenie žien podnikateliek v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2021-2020**

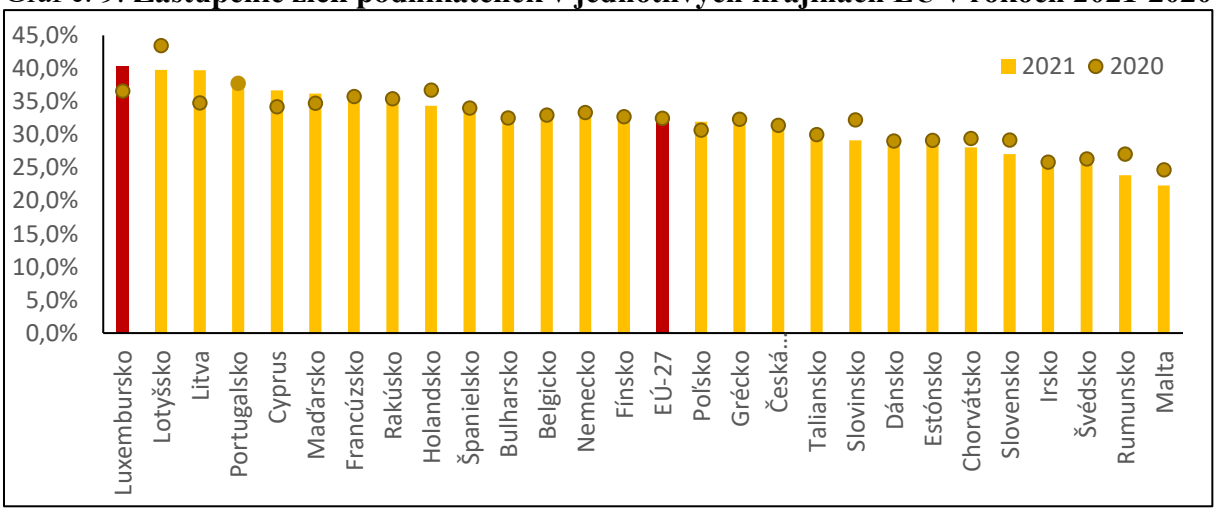

Zdroj: Eurostat, spracované SBA

Krajiny ako Luxembursko (3,7 p. b.) a Litva (4,9 p. b.) mali v roku 2021 spomedzi krajín EÚ-27 v medziročnom porovnaní najvyšší nárast podnikateľskej činnosti žien.

V niektorých krajinách vplýva na podnikateľskú aktivitu žien aj **systém sociálneho zabezpečenia.** V prípade Španielska sú marginalizované skupiny vrátane matiek nútené hľadať alternatívu k zamestnaniu vo väčšej miere ako v iných krajinách, pretože systém sociálneho zabezpečenia je oveľa menej veľkorysý ako napr. v Dánsku, kde je pravdepodobnejšie, že sa ženy v rámci trhu práce rýchlejšie integrujú a nebudú tak nútené začať s podnikateľskou

činnosťou.[20] Okrem sociálneho zabezpečenia ďalším faktorom vplývajúcim na podnikateľskú činnosť žien môže byť **vysokoškolské vzdelanie**, ktoré dosahujú najčastejšie ženy podnikateľky v krajinách ako napr. Francúzsko a Cyprus. [21]

Ženy sú jednou z najrýchlejšie rastúcich kategórií populácie v rámci podnikania, avšak stále ešte v mnohých krajinách zaostávajú svojím podielom na podnikateľských aktivitách za mužmi. A to platí i napriek tomu, že za posledné desaťročie urobili významný pokrok vo vzdelaní i v rámci svojho životného štýlu.[22]

Slovensko sa v porovnaní s ostatnými krajinami dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi. Za posledné tri roky predstavovali ženy podnikateľky takmer tretinu z celkového počtu podnikateľov na Slovensku. Zároveň dosahuje Slovensko v rámci krajín V4 najnižšie zastúpenie žien podnikateliek.

[20] Institute for Public Policy Research. 2015. Self-employment in Europe. Dostupné online: https://www.ippr.org/files/publications/pdf/self-employment-Europe_Jan2015.pdf

[21] OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[22] PILKOVÁ, A. a kolektív. 2016. Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku Dostupné online: https://www.fm.uniba.sk/fileadmin/fm/Veda/projekty/GEM_2015_kniha.pdf

2 Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov

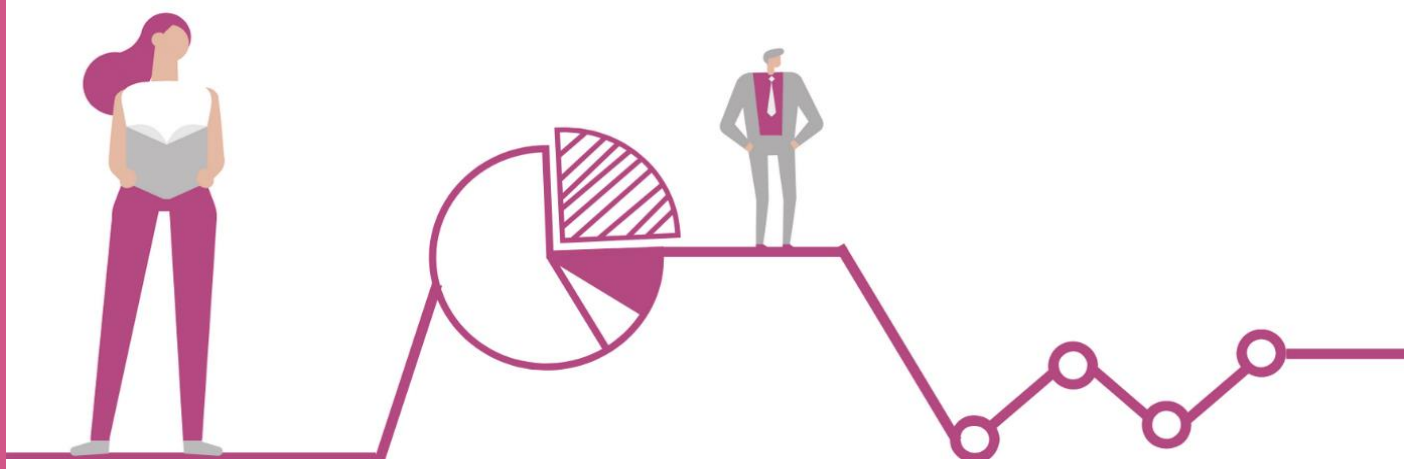

Hodnotenie vekovej štruktúry fyzických osôb – podnikateľov je v nasledujúcej kapitole spracované na základe rozdelenia podnikateľov podľa veku do viacročných skupín.

Viac ako jedna štvrtina (27,0 %) podnikateľov pôsobila v roku 2021 vo vekovej kategórii 40 až 49 ročných. Druhou najpočetnejšou skupinou z pohľadu veku boli podnikatelia vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných, ktorí tvorili takmer jednu štvrtinu (24,9 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov. Trojicu najviac zastúpených vekových kategórií dopĺňajú podnikatelia vo vekovej kategórii 50 až 59-ročných, ktorých podiel prestavoval viac ako jednu pätinu (19,4 %).

V kategórii mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov bolo aktívnych 18,3 % podnikateľov. Naopak vo vekovej kategórii 60 a viac ročných pôsobil každý desiaty podnikateľ (10,4 %). Veková štruktúra fyzických osôb - podnikateľov v roku 2021 podľa právnych foriem je prezentovaná v nižšie uvedenej tabuľke.

Tab. č 1: **Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnej formy v roku 2021**

Vek/právna forma	živnostníci	samostatne hospodáriaci roľníci	slobodné povolania	spolu - FO podnikatelia
vek menej ako 30	18,5%	9,6%	16,3%	**18,3%**
vek 30-39	24,9%	22,7%	24,7%	**24,9%**
vek 40-49	27,3%	24,8%	23,5%	**27,0%**
vek 50-59	19,6%	19,5%	16,5%	**19,4%**
vek 60-69	8,5%	16,6%	14,7%	**9,0%**
vek 70-79	1,1%	5,5%	4,0%	**1,3%**
vek 80 a viac	0,1%	1,2%	0,3%	**0,1%**
spolu	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Zdroj: SBA, na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra jednotlivých právnych foriem fyzických osôb-podnikateľov sa vyznačuje vzájomnými odlišnosťami. U slobodných povolaniach pôsobilo najviac podnikateľov vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných. Podiel uvedenej kategórie dosiahol takmer jednu štvrtinu (24,7 %). V prípade živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov bola najpočetnejšia skupina podnikateľov vo vekovej kategórii 40 až 49-ročných, s podielom 27,3 %, resp. 24,8 %.

Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov bolo najvýznamnejšie u slobodných povolaniach, kde ich podiel predstavoval 16,3 % z celkového počtu podnikateľov. Mierne nižšie zastúpenie dosiahli mladí podnikatelia u živnostníkov (18,5 %). Najmenej atraktívnou právnou formou pre mladých ľudí sú samostatne hospodáriaci roľníci. Len každý desiaty farmár (9,6 %) bol vo veku menej ako 30 rokov.

V medziročnom porovnaní sa podiel mladých podnikateľov zvýšil pri slobodných povolaniach a živnostníkoch. Svoje zastúpenie si mladí podnikatelia nedokázali udržať u samostatne hospodáriacich roľníkov, ich podiel sa v porovnaní s rokom 2020 znížil.

Najvýznamnejšie zastúpenie vyšších vekových kategórií podnikateľov z pohľadu jednotlivých právnych foriem je preukázateľné u samostatne hospodáriacich roľníkov, kde podiel 50 a viac ročných tvoril 42,8 %. Viac ako jednu tretinu (35,5 %) tvoril podiel tejto

skupiny podnikateľov u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach a necelú tretinu (29,3 %) prestavoval ich podiel u živnostníkov.

Graf č. 10: **Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2021**

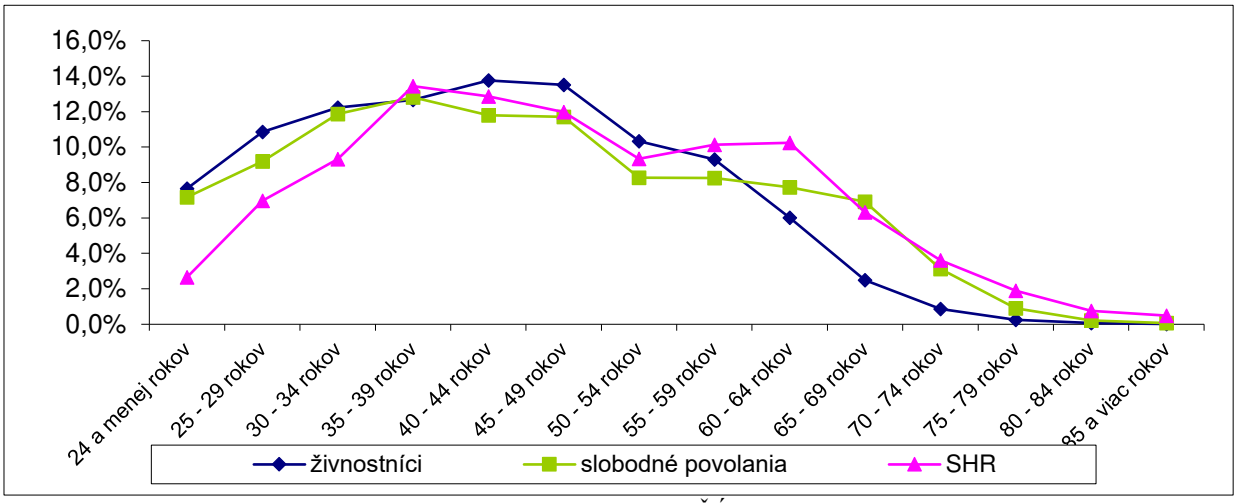

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb - podnikateľov bol v posledných rokoch charakterizovaný nárastom zastúpenia podnikateľov v mladších vekových kategóriách menej ako 30 ročných. Aj v roku 2021 sa ich podiel zvýšil, pričom dosiahol úroveň 18,3 %. Dosiahnuté zastúpenie mladých bolo najvyššie za obdobie poslednej dekády.

V roku 2021 bol každý desiaty (10,4 %) podnikateľ vo veku 60 a viac rokov. Zastúpenie starších podnikateľov v medziročnom porovnaní mierne pokleslo. V rámci celého posudzovaného obdobia dosiahlo zastúpenie starších podnikateľov nadpriemerne vysokú hodnotu.

Graf č. 11: **Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb-podnikateľov**

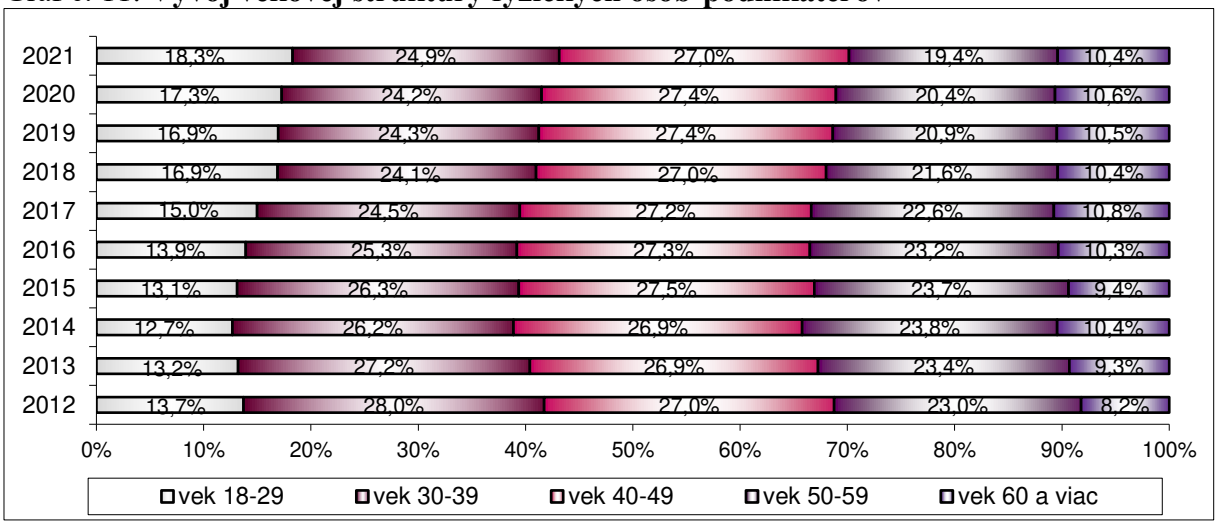

Zdroj: SBA, na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Z pohľadu veku pôsobí najviac fyzických osôb – podnikateľov v kategórii 40 až 49-ročných, pričom uvedená veková kategória bola najviac zastúpená u živnostníkov, v rámci ktorých tvorila podiel viac ako jednu štvrtinu (27,3 %).

Na zmeny vo vekovej štruktúre podnikateľov poukazuje aj Index starnutia podnikateľov v SR, prezentovaný v grafe č. 12, ktorý je spracovaný na základe údajov Eurostatu. Index starnutia podnikateľov udáva počet osôb podnikateľov vo veku 60 a viac rokov pripadajúcich na 100 osôb podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. Index sa od roku 2009 (hodnota 16,8) neustále zvyšoval až na úroveň 74,0 v roku 2019. V posledných dvoch rokoch hodnota indexu poklesla až na úroveň 62,7 %. Na 100 podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov pripadalo takmer dve tretiny (62,7 %) podnikateľov vo veku 60 a viac rokov.

Graf č. 12: **Index starnutia podnikateľov v SR**

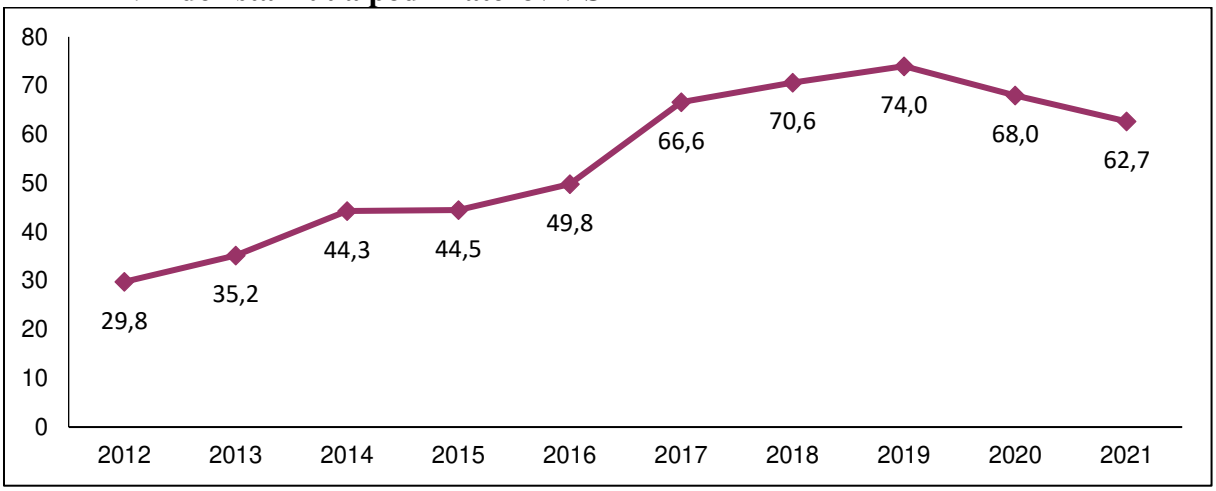

Zdroj: SBA, na základe údajov Eurostatu

Špecifické funkcie, ktoré si ženy plnia v mladom veku sa odrážajú aj na vekovej štruktúre podnikateliek. **Ženy podnikateľky podnikajú v porovnaní s mužmi častejšie vo vyšších vekových kategóriách.** Vo vekovej kategórii 50 rokov a viac rokov pôsobí 34,4 % žien podnikateliek, ale len 28,1 % mužov. **Naopak, veková štruktúra mužov sa vyznačuje vyšším zastúpením mladých podnikateľov.** Vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je aktívnych 19,7 % podnikateľov mužského pohlavia, ale len 14,6 % žien.

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov podľa pohlavia je znázornená v grafe č. 13. Najvýraznejšie zastúpenie má v prípade mužov veková kategória 40 až 44-ročných a v prípade žien 45 až 49-ročných. V prípade mužov je veková štruktúra viac diverzifikovaná, naopak u žien je zastúpenie jednotlivých vekových skupín homogénnejšie.

Graf č. 13: **Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa pohlavia v roku 2021**

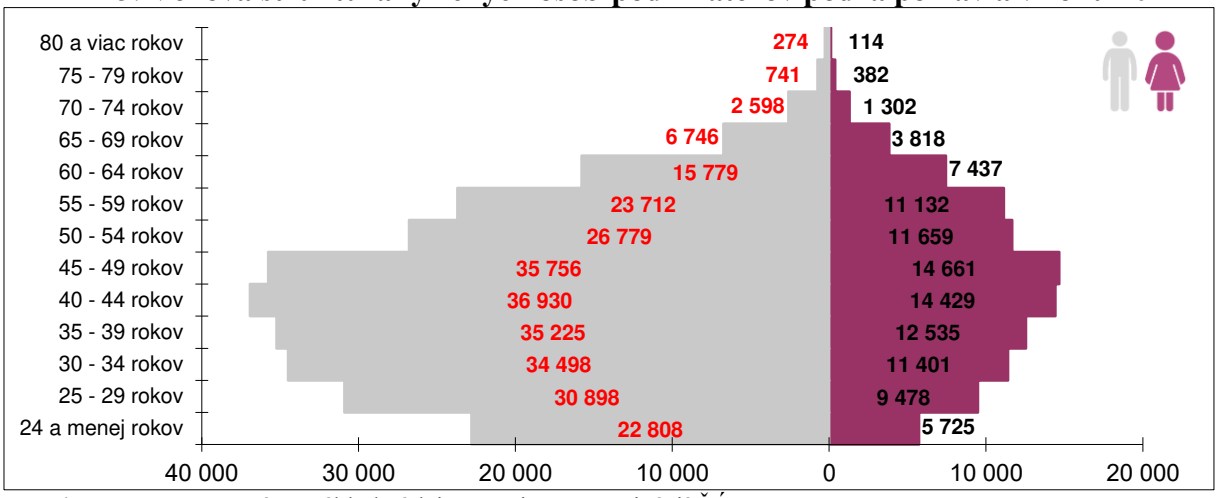

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Slobodné povolania predstavujú kvalifikované a stabilné povolania, pričom ich rastový potenciál a podiel na zamestnanosti oceňuje aj Európska komisia. Jej snahou je podporiť slobodné povolania ako samostatnú formu podnikania prostredníctvom ich účasti v programoch na podporu rozvoja konkurencieschopnosti MSP. Číselné údaje o vekovej štruktúre slobodných povolaní ukazujú, že v budúcnosti musia slobodné povolania čoraz viac získavať mladých profesionálov, aby sa zabezpečila existujúca ponuka služieb, a to aj v regionálnych oblastiach. Je potrebné poznamenať, že v dôsledku všeobecných demografických trendov sa súhrn pracovných síl v skupine slobodných povolaní, v rámci ktorých je možné získať mladých odborníkov, zmenšuje. Preto je pri slobodných povolaniach dôležité, aby bol podiel mladých ľudí s primeranou úrovňou kvalifikácie vysoký.[23]

Veková štruktúra osôb podnikajúcich ako slobodné povolania je značne diferencovaná v závislosti od oblasti podnikania (graf č. 14). Osoby podnikajúce v oblasti architektonických, inžinierskych činností, ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti sa vyznačujú minimálnym zastúpením kategórie menej ako 39-ročných a výraznejším zastúpením 60 a viac ročných (53,3 %, resp. 46,3 %). Takmer štyri pätiny osôb (77,8 %) v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti je vo veku 50 a viac rokov.

Graf č. 14: **Veková štruktúra slobodných povolaní podľa oblastí podnikania v roku 2021**

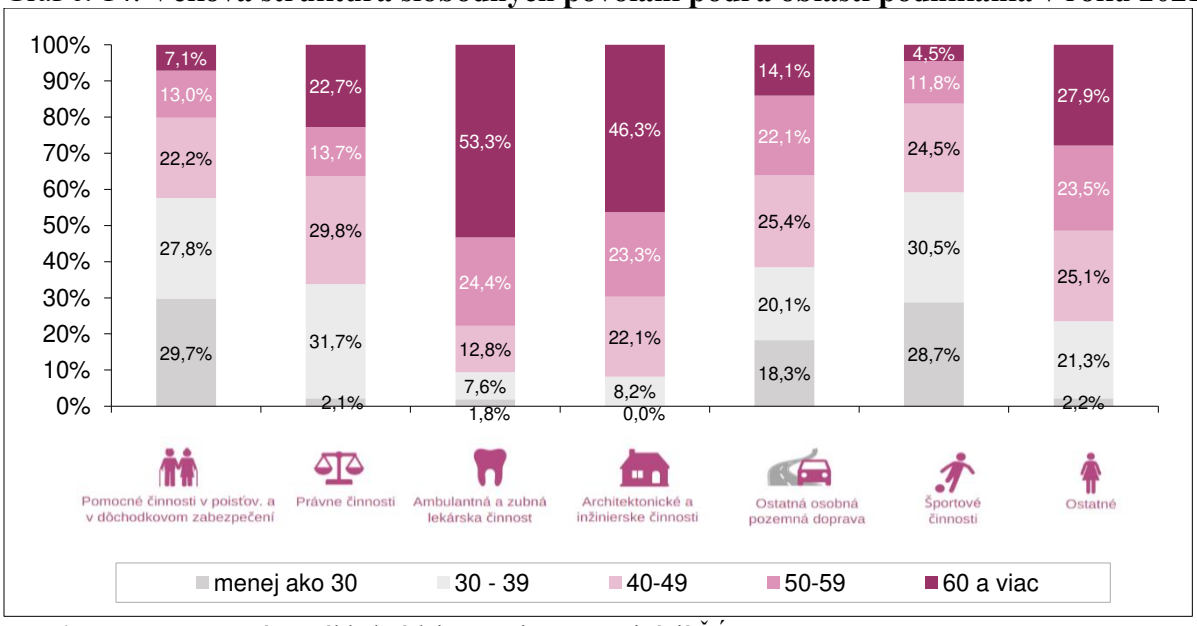

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra FO – podnikateľov v krajoch SR (mapa č. 2) do značnej miery súvisí s vekovou štruktúrou ekonomicky aktívnych osôb. Najvyšším zastúpením mladých **FO - podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov sa vyznačuje Žilinský kraj** (21,8 %) a **Prešovský kraj** (22,2 %). V uvedených krajoch je každý piaty podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa zastúpenie podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov zvýšilo vo všetkých krajoch SR.

Najvyšší podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov bol dosiahnutý v Košickom kraji (12,3 %) a v **Banskobystrickom kraji** (12,0 %). V medziročnom porovnaní sa zastúpenie

[23] European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf

podnikateľov vo veku 60 a viac rokov najvýraznejšie zvýšilo v Banskobystrickom kraji. Najvýznamnejší pokles bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji.

Mapa č. 2: **Veková štruktúra FO-podnikateľov v krajoch SR v roku v roku 2021**

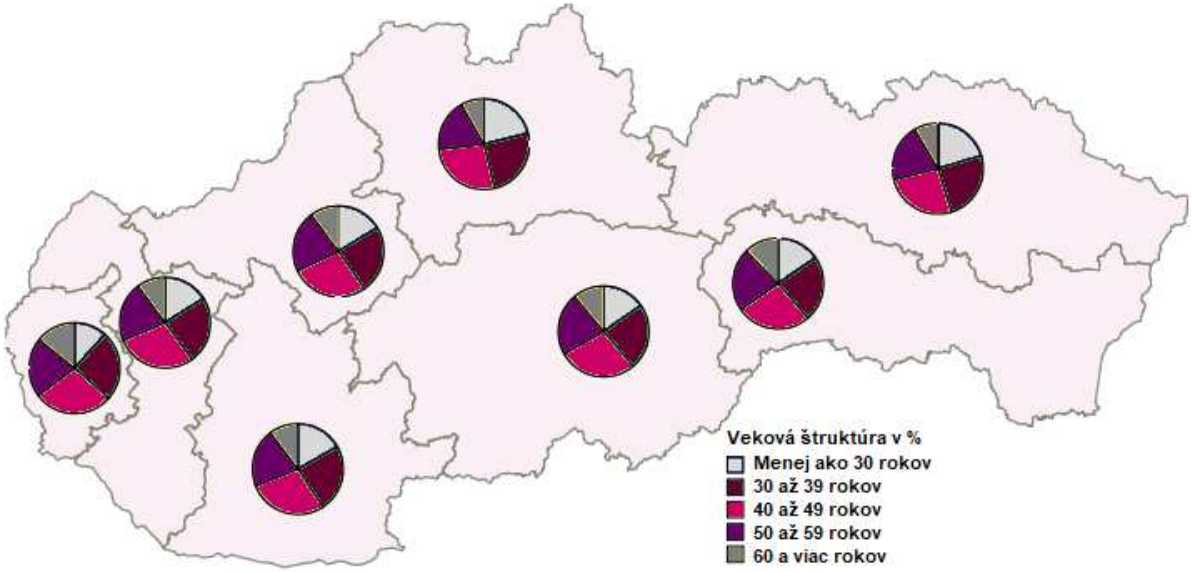

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Ženy podnikateľky podnikajú v porovnaní s mužmi častejšie vo vyšších vekových kategóriách. Naopak, veková štruktúra mužov sa vyznačuje vyšším zastúpením mladých podnikateľov.

Jedno z najvýraznejších zastúpení starších podnikateľov v slobodných povolaniach, podľa oblasti podnikania, bolo dosiahnuté v rámci ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. V rámci nich pôsobilo takmer 80 % podnikateľov vo veku 50 a viac rokov.

Mladšia veková kategória podnikateľov do 30 rokov pôsobila najmä v Žilinskom a Prešovskom kraji. Naopak, 60 a viac roční podnikatelia mali najvyššie zastúpenie v Košickom a v Banskobystrickom kraji.

2.1 Porovnanie vekovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

V rámci porovnania vekovej štruktúry slovenských podnikateľov s krajinami EÚ sa **Slovensko vyznačuje vyšším zastúpením podnikateľov v mladších vekových skupinách.** V roku 2021 bolo na Slovensku podľa údajov Eurostatu z celkového počtu obyvateľov vykonávajúcich podnikateľskú aktivitu 13,6 % (o 6,2 p. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 15 do 29 rokov, ďalších 26,2 % (o 6,4 p. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 30 do 39 rokov a 29,5 % (o 1,8 p. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 40 do 49 rokov. **Vo vekovej kategórii 50 a viac rokov dosahuje Slovensko najnižšie zastúpenie podnikateľov spomedzi porovnávaných krajín**, čo svedčí o nízkej podnikateľskej aktivite vyšších vekových skupín obyvateľstva Slovenska. Vo vekovej kategórii od 50 do 59 rokov bolo na Slovensku 22,2 % podnikateľov (o 6,6 p. b. menej ako v EÚ) a 8,5 % podnikateľov vo vekovej kategórii od 60 do 74 rokov (o 7,8 p. b. menej ako v EÚ).

Graf č. 15: **Veková štruktúra podnikateľov vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021**

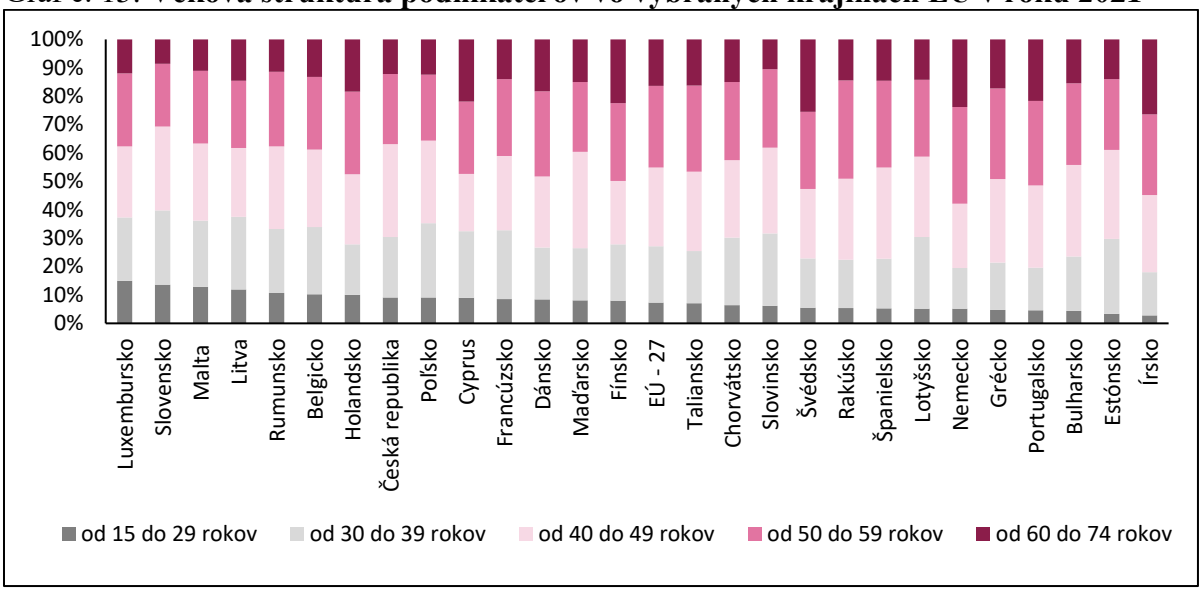

Zdroj: SBA, na základe údajov Eurostatu

3 Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov

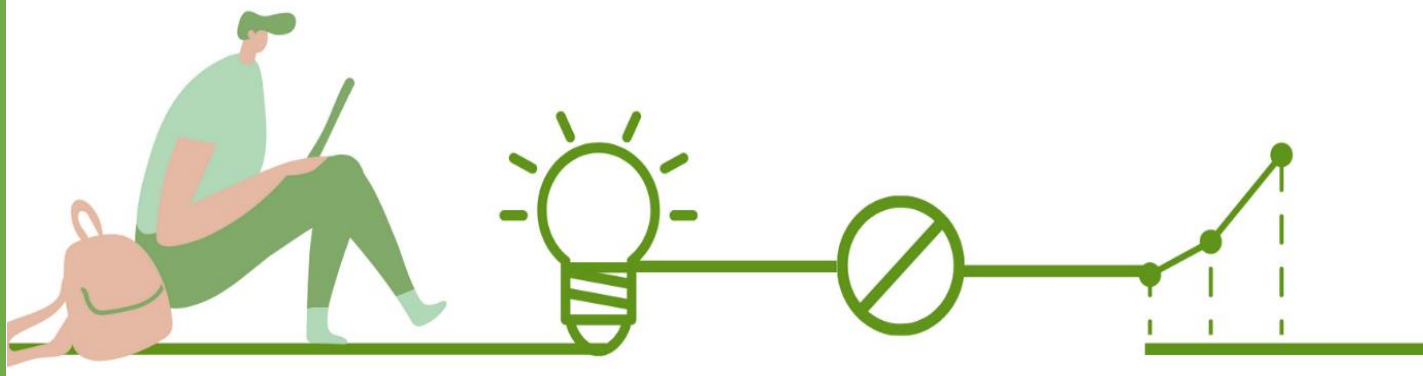

Postavenie, potenciál a bariéry mladých ľudí v podnikaní

Podnikateľská činnosť mladých predstavuje okrem iného jedno z riešení dlhodobej nezamestnanosti mladých, ktorá znamená pre mladých ľudí riziko poklesu príjmu a tiež sociálneho vylúčenia, na druhej strane významnú zásobu zdrojov, ktoré by v prípade využitia zvýšili produkciu a hospodársky rast krajiny.

Medzi charakteristické vlastnosti podnikateľskej činnosti mladých patrí jej prispôsobivosť, schopnosť pracovať s informáciami, nadmerné sebavedomie a asertivita, ako aj očakávania rýchleho kariérneho rastu či kreativita. Okrem toho majú v súčasnosti dostupnejšie možnosti etablovať sa na zahraničnom trhu.[24] Z dlhodobej časovej perspektívy na Slovensku rastie zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov, hoci sa podiel mladých na celkovom počte ekonomicky aktívnych osôb každoročne znižuje.

Podľa dostupných štatistík je pravdepodobné, že mladí podnikatelia budú pracovať ako profesionáli v odvetviach slobodného povolania (napr. odborníci v oblasti obchodu a správy, odborníci v oblasti IKT), pracovníci v oblasti služieb (napr. služby osobnej starostlivosti, obchodný predaj), remeselníci a tiež vykonávať bežné povolania (napr. upratovači, robotníci, pomocníci pri príprave potravín). Naopak, pravdepodobne budú menej pracovať v zamestnaniach, ktoré si vyžadujú vyššiu úroveň zručností a skúseností.[25]

Mladí ľudia sú pri začatí podnikania v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami viac ovplyvnení rodinou, učiteľmi a spoločnosťou ako celkom. Z tohto dôvodu môže dôjsť ku absencii informácií o požiadavkách a možnostiach podnikania.

Rovnako ako ženy podnikateľky majú **obmedzené obchodné siete a spoločenský kapitál,** ktoré môžu ovplyvniť zriadenie a prevádzku podnikov, alebo budovanie vzťahov s kľúčovými stranami.[26] Vo všeobecnosti platí, že systémy vzdelávania a odbornej prípravy nie sú dostatočné na to, aby podporovali podnikateľské postoje a zručnosti, ale skôr pripravujú študentov na platené zamestnanie. Výsledkom je okrem iného **absencia podnikateľského vzdelávania** a **obmedzený prístup mladých ľudí k podnikateľským zručnostiam**, ktoré môžu predstavovať prekážky pri začatí podnikateľskej činnosti.

Na druhej strane, vzhľadom na to, že väčšina začínajúcich mladých podnikateľov má vysokoškolské vzdelanie predstavuje univerzitné prostredie miesto, kde sa sústreďuje veľká časť ambicióznych a vzdelaných ľudí, prostredníctvom čoho dochádza ku vzájomnej interakcii, rozmanitosti skúseností či zručností a tiež transferu poznatkov z akademického prostredia, vedy a výskumu do podnikateľskej praxe.[27] Okrem toho je veľmi dôležitá pri podpore mladých

[24] Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf

[25] OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[26] OECD and European Union. Policy Brief on Youth Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2438074a-2e42-4f6a-abbb eaaabb13316e/language-en

[27] European Comission. EU Startup monitor. 2018. Dostupné online: http://startupmonitor.eu/EU-Startup-Monitor-2018-Report-WEB.pdf

podnikateľov spolupráca univerzít s miestnym podnikateľským ekosystémom (podnikatelia, organizácie, tretí sektor, združenia podnikateľov) a tvorba sietí s medzinárodnými partnermi.[28]

Ďalšou z prekážok je aj **prístup k financiám**. Mladí ľudia sú v znevýhodnenej pozícii, pretože nielenže majú nízke osobné úspory, ale aj ťažšie podmienky pri získavaní externých zdrojov financovania. Dôležitou súčasťou je určitá forma skríningu (napr. výber jednotlivcov na základe ich schopnosti dokončiť podnikateľský plán). Týka sa to aj poskytovania mikrofinancovania na pokrytie nákladov na začatie a rozvoj podnikania. Na finančnú podporu mladých ľudí v podnikaní sa používajú rôzne mechanizmy. Zvyčajne ide o zvýhodnené pôžičky (napr. pôžičky za nízke úrokové sadzby), granty (jednorazové platby na financovanie zriaďovacích a kapitálových nákladov podniku). Najčastejšie sú spomedzi uvedených mechanizmov uprednostňované granty. Napriek tomu, že pri zvýhodnených pôžičkách dochádza ku zdieľaniu rizika (napr. medzi poskytovateľom programu a podnikateľom) na druhej strane môžu viesť k zadlženiu, keďže je pravdepodobné, že významný podiel podnikov založených mladými ľuďmi zlyhá.[29]

Medzi **najčastejšie prekážky pri začatí podnikania na Slovensku** označili mladí podnikatelia najmä **prístup k financiám**. Podobné ako podnikateľky čelia mladí podnikatelia prekážkam spojených s **daňovým a odvodovým zaťažením**, **neprehľadnej legislatíve, byrokratickej a administratívnej záťaži** a tiež **nedostatočnej podpore** zo strany štátu v podobe **podporných programov.**

V rámci **uznesenie Rady o stratégii EÚ pre mládež (2010 - 2018)** je podpora podnikania jednou z ôsmich oblastí podporovaných v rámci stratégie. Súčasná stratégia EÚ pre mládež bola schválená v novembri 2018 a platí do roku 2027. Medzi tri hlavné ciele stratégie patrí podpora účasti mladých ľudí naprieč rôznymi oblasťami (občianska, ekonomická, sociálna, kultúra a politická), podpora sieťovania, vzťahov a výmeny skúsenosti medzi mladými ľuďmi a podpora mladých s cieľom prevziať zodpovednosť za svoje pôsobenie v spoločnosti. [30]

Podpora podnikania mladých ľudí je jedným **z cieľov stratégie Európa 2020** a jej hlavnej **iniciatívy Mládež v pohybe.**

Program Erasmus+ (2014 - 2020) sa výrazne zameriava na inovácie a podnikanie, najmä prostredníctvom strategických partnerstiev a nadnárodných mládežníckych iniciatív. **Ďalším z programov je Erasmus pre mladých podnikateľov**. Predstavuje výmenný program pre podnikateľov, ktorý ponúka príležitosť pracovať po boku skúseného podnikateľa v inej zúčastnenej krajine počas obdobia od jedného do šiestich mesiacov.

Medzi niektoré odporúčania pre **tvorcov politík** so zameraním na podnikateľskú činnosť mladých patria:

- Starostlivá príprava a prispôsobenie poskytovania podpory potrebám mladých ľudí resp. mladých podnikateľov
- Zapojenie mladých ľudí a mladých podnikateľov do návrhu a vykonávania politík
- Posudzovanie a vyhodnocovanie politík v oblasti podnikania mladých ľudí

[28] Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf
[29] OECD. 2013. Yout Entrepreneurship. A background paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf
[30] Dostupné online: https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/eu-cooperation-in-youth-policy

- Budovanie podporného inštitucionálneho prostredia s cieľom budovania kultúry podnikania medzi mladými ľuďmi a budúcimi podnikateľmi
- Zabezpečenie prístupu mladých ľudí k informáciám a ďalším zdrojom o podnikaní
- Zlepšenie podnikateľských zručností s dôrazom aj na poskytovanie koučingu a mentoringu mladým ľuďom so záujmom o podnikateľskú činnosť
- Zjednodušenie prístupu k financovaniu. Ide najmä o podporu alternatívnych spôsobov financovania (crowdfunding, peer-to-peer pôžičky, atď.). Súčasťou odporúčania je aj zabezpečenie prístupu mladých ľudí resp. budúcich mladých podnikateľov k mikropôžičkám a prístupu ku vzdelávaniu v oblasti finančnej gramotnosti pre budúcich mladých podnikateľov.

Postavenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

Zastúpenie mladých podnikateľov zaznamenalo pozitívny vývoj aj v roku 2021. **V medziročnom porovnaní sa podiel mladých fyzických osôb – podnikateľov zvýšil o 1,0 p. b. na 18,3 %.**

Dosiahnuté zastúpenie mladých bolo najvyššie za poslednú dekádu. V absolútnom vyjadrení sa počet FO – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov zvýšil o 17,7 % na 68 909.

Graf č. 16: **Vývoj počtu podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov**

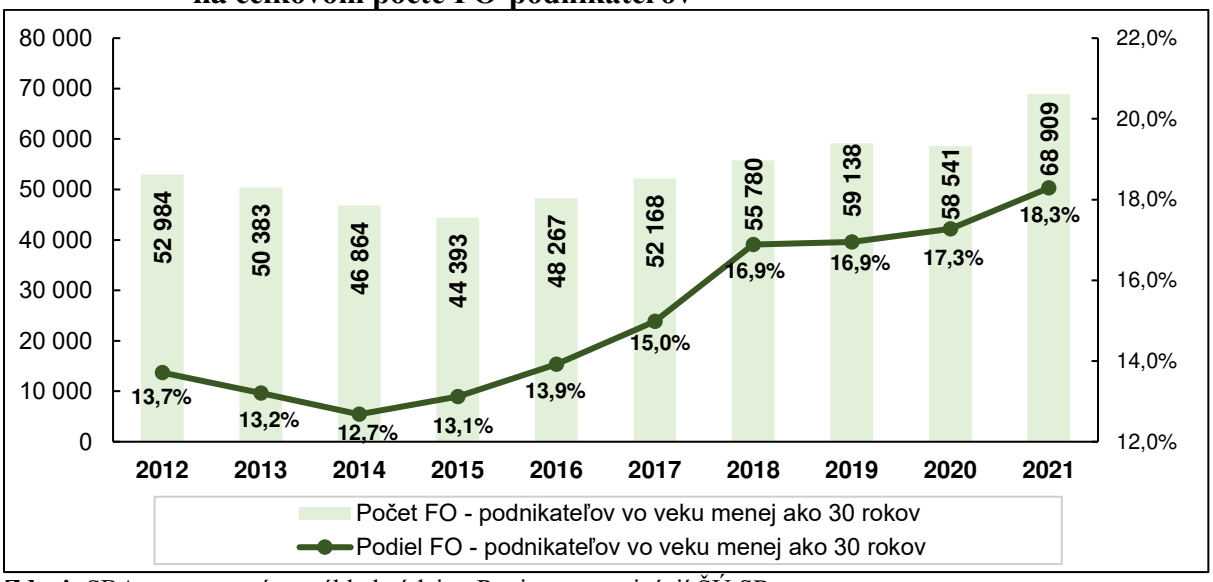

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Najvyššie zastúpenie dosiahli mladých podnikatelia u živnostníkov (18,5 %). Mierne nižší podiel zaznamenali u osôb podnikajúcich ako slobodné povolania (16,3 %). Najmenej atraktívnou formou pre podnikanie mladých sú samostatne hospodáriaci roľníci. Len každý desiaty farmár (9,6 %) bol vo veku menej ako 30 rokov.

V medziročnom porovnaní sa podiel mladých podnikateľov zvýšil u živnostníkov (o 1,2 p. b.). Naopak, zastúpenie mladých sa v porovnaní s rokom 2020 znížilo u samostatne hospodáriacich roľníkov (o 0,8 p. b.) a osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach (o 1,1 p. b.).

Graf č. 17: **Podiel mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte podnikateľov podľa právnych foriem**

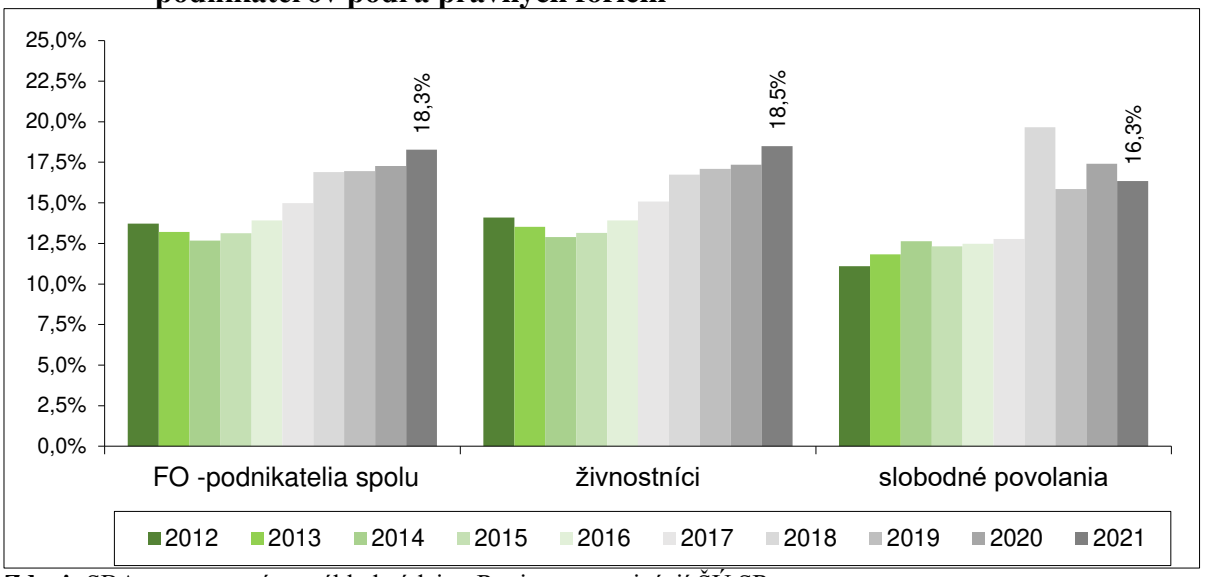

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Rodové zloženie mladých podnikateľov

Podľa zistení OECD bola v roku 2018 v EÚ u mladých mužov (20 - 29 rokov) takmer dvakrát vyššia pravdepodobnosť podnikania ako u mladých žien. V tom istom roku v rámci EÚ tvorili ženy z celkového počtu mladých podnikateľov približne jednu tretinu.[31]

Charakteristickou črtou rodovej štruktúry mladých podnikateľov na Slovensku je dominantné zastúpenie mužov. Muži tvoria takmer štyri pätiny (77,9 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. **Podiel žien predstavuje viac ako jednu pätinu (22,1 %).** V medziročnom porovnaní sa zastúpenie žien znížilo (o 0,2 p. b.).

Plnenie rodičovských povinností zo strany žien sa prirodzene odráža na nižšej miere podnikania žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov. Podiel žien je o 5,6 p. b. nižší ako u celkovej skupiny fyzických osôb - podnikateľov spolu.

V rámci jednotlivých právnych foriem dosahovali ženy – podnikateľky vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov najväčšie zastúpenie u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach, ich podiel predstavoval takmer jednu polovicu (46,0 %). Jednu štvrtinu dosiahli ženy zastúpenie v rámci samostatne hospodáriacich roľníkov (25,1 %). Jednu pätinu (20,7 %) predstavoval podiel žien u živnostníkov.

[31] OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Graf č. 18: **Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa právnej formy v roku 2021**

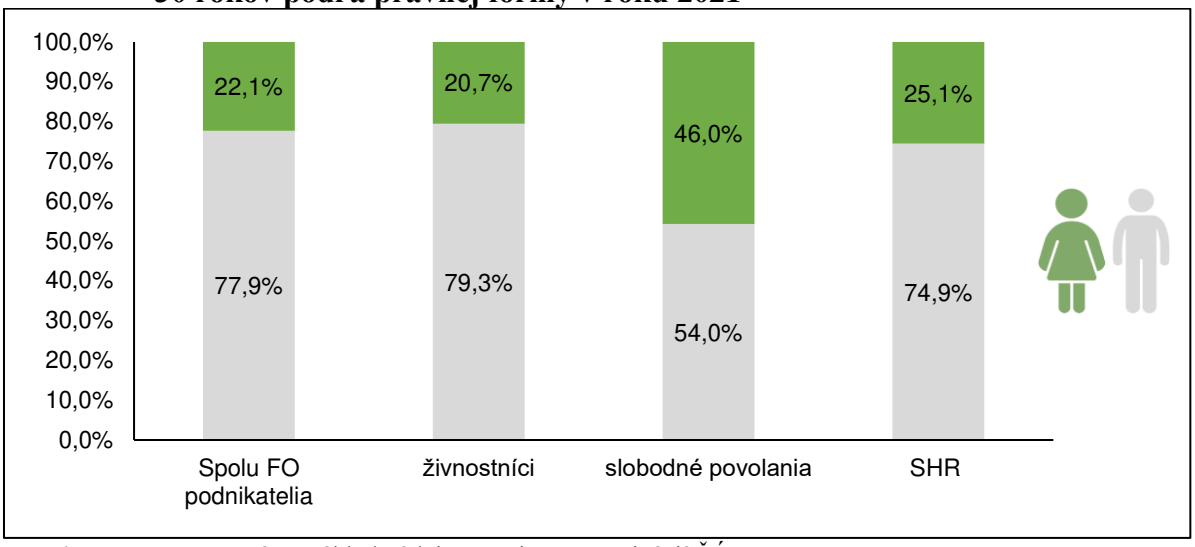

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V medziročnom porovnaní sa podiel mladých FO – podnikateľov na celkovom počte podnikateľov zvýšil na 18,3 %. Najvyššie zastúpenie mladých podnikateľov (mužov a žien) bolo dosiahnuté u živnostníkov. Najvyšší podiel medzi mladými podnikateľmi zaznamenali ženy v rámci slobodných povolaní, ich podiel predstavoval takmer polovicu.

Odvetvová štruktúra a zastúpenie žien

Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa jednotlivých odvetví je prezentovaná v tabuľke č. 2.

Z pohľadu jednotlivých **odvetví najviac živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov dlhodobo podniká v stavebníctve** (34,6 %, čo je o 7,6 p. b. viac ako u živnostníkov spolu). Medzi ďalšie atraktívne odvetvia pre podnikanie mladých patria **obchodné služby** (19,6 %), **priemysel** (13,1 %), **doprava, informačné a komunikačné činnosti** (11,9 %). Naopak, najmenej živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov pôsobí v oblasti ubytovania a stravovania (1,8 %), v pôdohospodárstve (3,9 %) a v ostatných službách (6,4 %).

Tab. č 2: **Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2021**

	Živnostníci spolu	Živnostníci - menej ako 30 rokov	Živnostníci spolu	Živnostníci - menej ako 30 rokov
Pôdohospodárstvo	3,6%	3,9%	14,2%	18,2%
Priemysel	15,5%	13,1%	13,3%	8,4%
Stavebníctvo	27,0%	34,6%	2,4%	3,8%
Obchod	16,9%	8,7%	38,0%	30,1%
Ubytovanie a stravovanie	2,9%	1,8%	41,2%	37,3%
Doprava a informácie	7,8%	11,9%	14,5%	13,6%
Obchodné služby	18,7%	19,6%	49,3%	44,1%
Ostatné služby	7,6%	6,4%	67,0%	61,8%
SPOLU	**100,0%**	**100,0%**	**26,3%**	**20,5%**

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V skupine mladých živnostníkov dosahuje zastúpenie žien dlhodobo najvýraznejšie hodnoty v odvetví ostatných služieb. V tomto odvetví dosiahli ženy živnostníčky v roku 2021 takmer dvoj tretinový podiel (61,8 %). Medzi ďalšie odvetvia s nadpriemerným zastúpením žien patria obchodné služby (44,1 %), ubytovanie a stravovanie (37,3 %) a obchod (30,1 %).

Naopak ženy sa dokážu medzi mladými podnikateľmi najmenej presadiť v stavebníctve (3,8 %), priemysle (8,4 %), v doprave, informačných a komunikačných službách (13,6 %) a v pôdohospodárstve (18,2 %).

Na základe prezentovaných hodnôt (tabuľka č. 2) je možné konštatovať, že pre živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov sú atraktívnejšie oblasti pre podnikanie v porovnaní so živnostníkmi spolu: stavebníctvo, doprava, informačné a komunikačné činnosti, obchodné služby a pôdohospodárstvo. Zastúpenie žien vo veku menej ako 30 rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je nižšie takmer vo všetkých odvetviach, okrem pôdohospodárstva a stavebníctva.

Takmer tri štvrtiny (73,0 %) osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach vo veku menej ako 30 rokov pôsobili v oblasti **pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení** (zastúpenie žien bolo 55,2 %). V športových činnostiach pôsobilo 13,9 % a v ostatnej pozemnej doprave 8,2 % mladých. Ostatné oblasti podnikania boli zastúpené v zanedbateľnej miere. Vysoké zastúpenie odvetvia pomocných činností v poisťovníctve

a v dôchodkovom zabezpečení poukazuje na atraktivitu uvedenej oblasti podnikania pre mladých.

Odvetvová štruktúra celkového počtu mladých FO – podnikateľov v posledných rokoch neprechádza výraznými zmenami. V poslednom hodnotenom roku došlo k nárastu zastúpenia odvetvia služieb, čo bolo sprevádzané poklesom zastúpenia ostatných sektorov. Z dlhodobého hľadiska došlo k nárastu podielu sektora služieb a stavebníctva.

Graf č. 19: **Vývoj odvetvovej štruktúry FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v období 2015-2021**

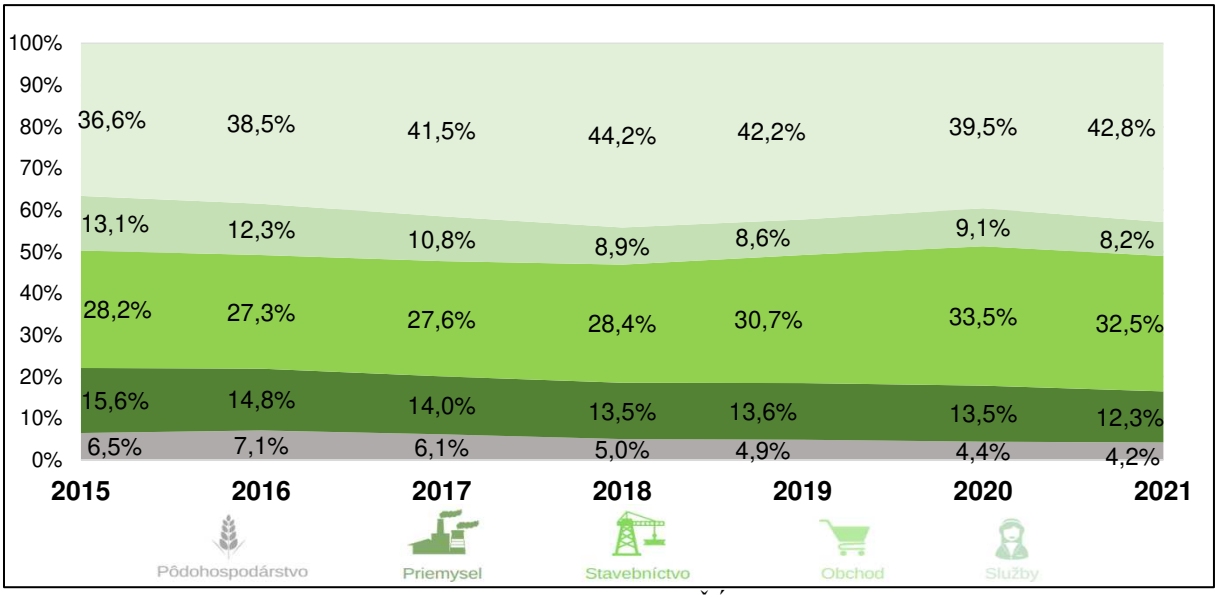

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Regionálna štruktúra a zastúpenie žien

Regionálna štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa jednotlivých regiónov je uvedená v grafe č. 20 a č. 21.

V roku 2021 pôsobila takmer jedna pätina živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov v Žilinskom kraji a v Prešovskom kraji. Ostatné kraje sa podieľali na celkovom počte živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov v intervale od 8,2 % v Banskobystrickom kraji, do 12,6 v Bratislavskom kraji.

V rámci regionálnej štruktúry mladých živnostníkov je zreteľné vyššie zastúpenie Žilinského a Prešovského kraja, v porovnaní so živnostníkmi spolu. Naopak výrazne nižšie zastúpenie v rámci mladých živnostníkov dosiahol najmä Bratislavský kraj (o 2,6 p. b.). Porovnanie regionálnej štruktúry živnostníkov v roku 2021 je znázornené aj v grafe č. 20.

Najvyššie zastúpenie mali ženy – živnostníčky vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov v Bratislavskom kraji (30,1 %). Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je nižšie vo všetkých krajoch SR, pričom najvýraznejší rozdiel je dosahovaný v Žilinskom a v Košickom kraji (graf č. 21).

Graf č. 20: **Regionálna štruktúra v krajoch SR - živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2021**

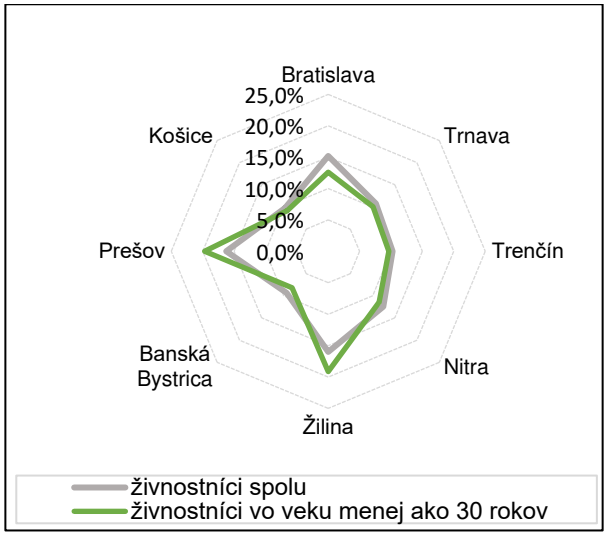

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 21: **Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2021**

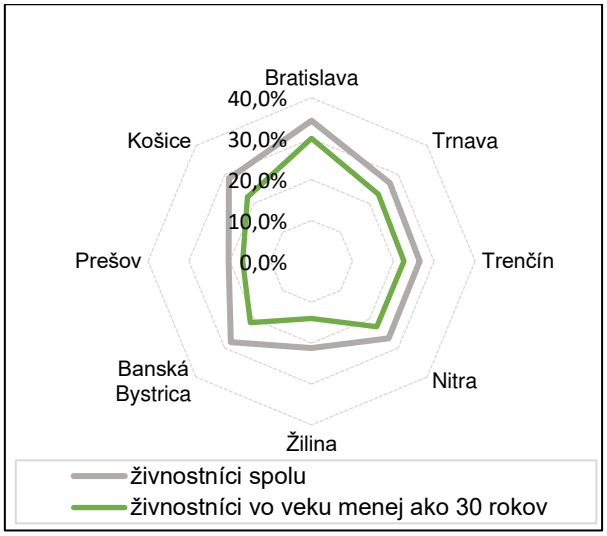

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenie mladých podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov sa v roku 2021 zvýšilo vo všetkých krajoch SR, najvýraznejšie v Bratislavskom a Košickom kraji.

Zastúpenie mladých podnikateľov v jednotlivých regiónoch súvisí aj s vekovou skladbou ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Kraje s najvyšším podielom mladých ekonomicky aktívnych obyvateľov dosahujú taktiež najvyššie podiely mladých podnikateľov (Žilinský, Prešovský kraj). Bratislavský kraj sa naopak vyznačuje najnižším podielom mladých ekonomicky aktívnych obyvateľov.

Graf č. 22: **Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO podnikateľov v krajoch SR**

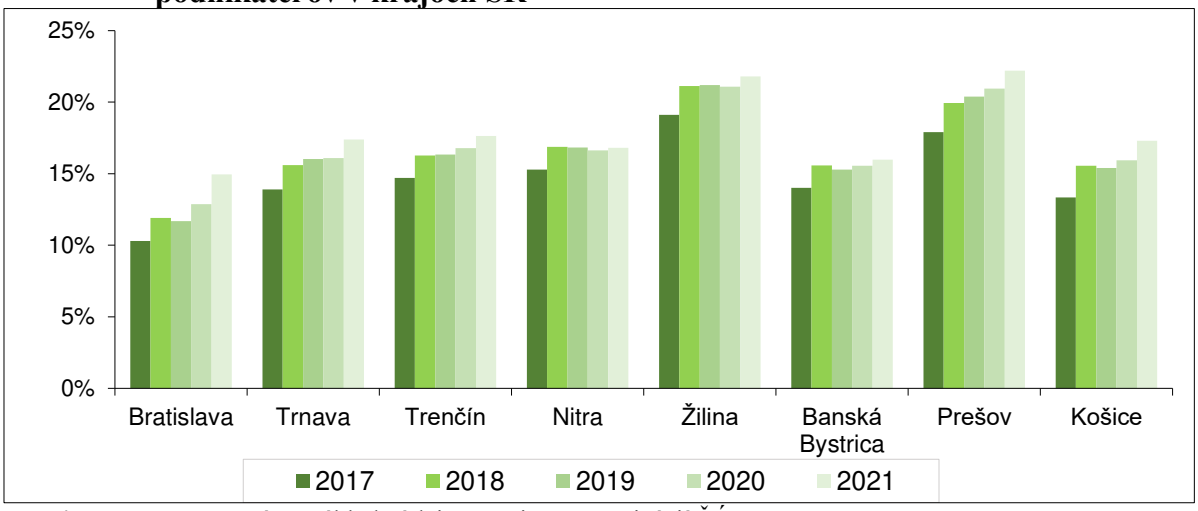

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V poslednom hodnotenom roku 2021 sa podiel mladých zvyšoval vo všetkých krajoch SR, najvýraznejšie v Bratislavskom a Košickom kraji. V roku 2021 pôsobila viac ako jedna pätina živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov v Žilinskom kraji a v Prešovskom kraji.

Najvyššie zastúpenie mali ženy – živnostníčky v Bratislavskom kraji (31,2 %).

Podiel FO – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v jednotlivých okresoch SR je znázornený v mape č. 3. **Región severného a východného Slovenska sa vyznačuje najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov.** Z pohľadu jednotlivých okresov bol v roku 2021 najvyšší podiel mladých dosiahnutý v okrese Námestovo (32,4 %), kde je každý tretí podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. Medzi ďalšie okresy s vysokým zastúpením mladých patria Gelnica (28,9 %), Kežmarok (28,8 %), Stará Ľubovňa (27,0 %) a Sabinov (26,4 %).

Najmenšie zastúpenie mladých podnikateľov je dosahované v okresoch v rámci miest Bratislava a Košice, ale aj v okresoch Banská Bystrica, Pezinok a Senec.

Mapa č. 3: **Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2021**

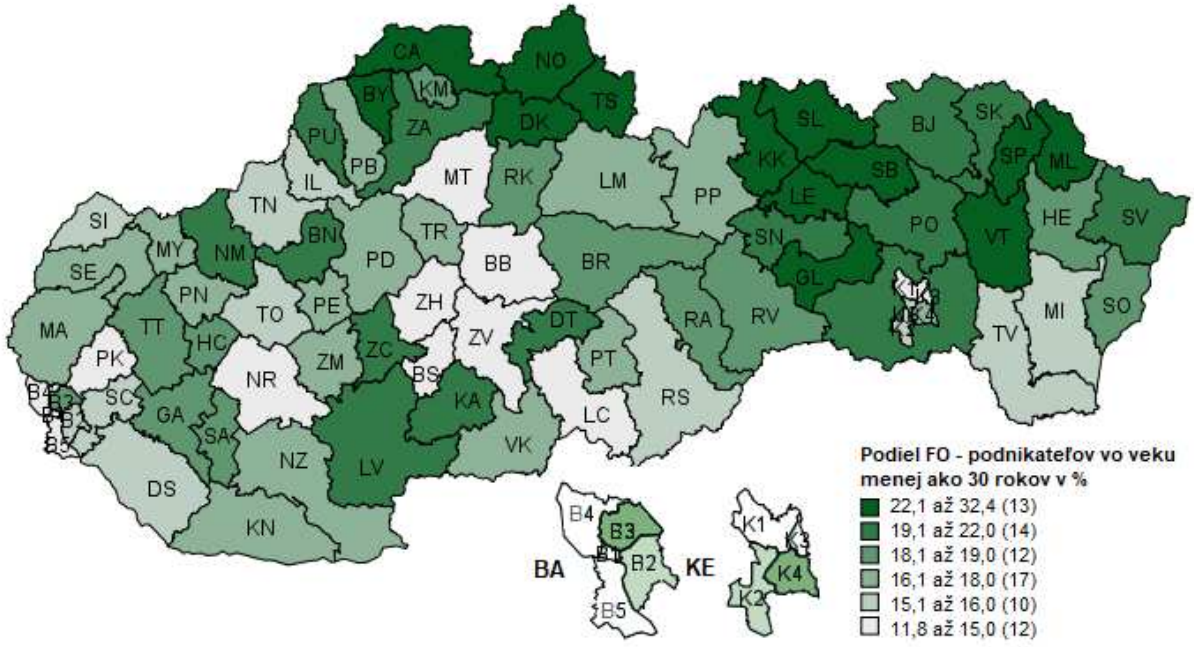

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

3.1 Porovnanie zastúpenia mladých podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu aj v roku 2021 zaraďuje medzi krajiny **s najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov.** V porovnaní s predchádzajúcim rokom 2020, dosiahlo mierne vyššie percentuálne zastúpenie a to na úrovni **13,6 %.** Vzhľadom na to sa výrazne odlišuje od EÚ - 27, v rámci ktorej bolo zastúpenie mladých podnikateľov na úrovni 7,4 %.

Najvyššie zastúpenie mladých podnikateľov bolo v sledovanom roku 2021 rovnako ako v roku 2020 v Luxembursku (14,9 %). Malta dosiahla v roku 2021 tretie najvyššie zastúpenie mladých podnikateľov (12,8 %) v rámci EÚ-27. Medzi ďalšie krajiny s vysokým podielom mladých podnikateľov patrila Litva (11,9 %) a tiež Rumunsko (10,7 %), ktoré nahradilo Belgicko. V rámci prvých troch krajín malo zastúpenie mladých podnikateľov za posledné tri roky aj napriek nepriaznivej situácii súvisiacej s pandémiou COVID-19 rastúci trend.

Slovensko z pohľadu podnikania mladých vo veku do 29 rokov dosahuje v rámci krajín V4 dlhodobo vedúce postavenie. V Poľsku a Českej republike bolo zastúpenie mladých podnikateľov v oboch krajinách takmer na porovnateľnej úrovni t. j. 9,2 %. Zatiaľ čo v Maďarsku bolo na úrovni 8,1 %. Najnižšie zastúpenie mladých podnikateľov bolo v roku 2021 v Estónsku (3,3 %), v rámci ktorého bol v medziročnom porovnaní zaznamenaný najvýraznejší prepad podnikateľskej činnosti mladých (4,1 p. b.). Írsko sa dlhodobo radí medzi krajiny EÚ-27 s najnižším zastúpením mladých podnikateľov, pričom v roku 2021 dosiahlo necelé 3 %.

Graf č. 23: **Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2020-2021**

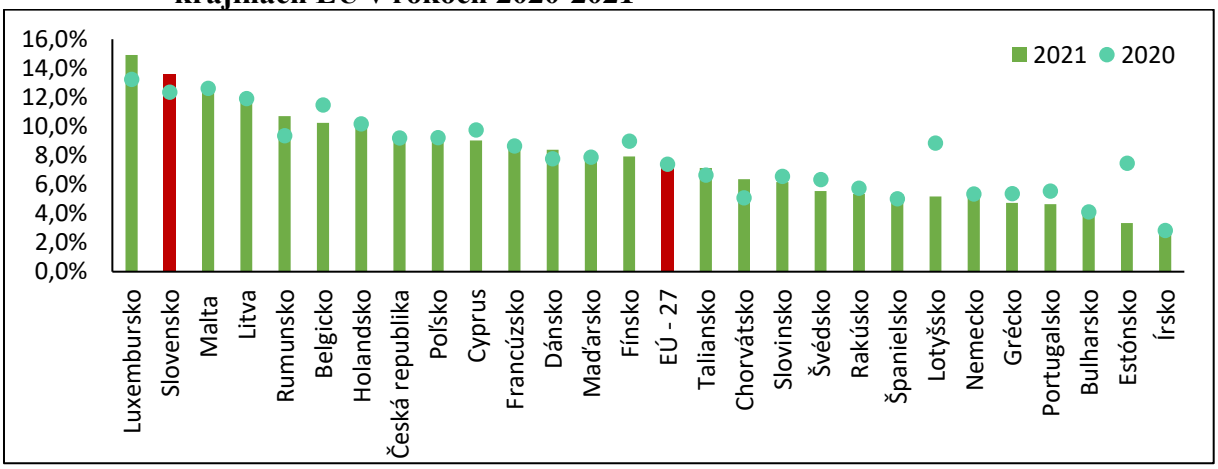

Zdroj: Eurostat, spracované SBA

Podnikateľská činnosť mladých má v niektorých krajinách za posledné tri roky klesajúci trend. Napriek tomu, že Cyprus patrí medzi krajiny s nadpriemerným zastúpením podnikateľov vo veku do 29 rokov, je pravdepodobné že pandémia COVID-19 tento klesajúci trend v roku 2021 prehĺbila. Medzi ďalšie krajiny s prehlbujúcim sa poklesom podnikateľskej aktivity mladých patrí napr. Portugalsko, Grécko, Švédsko, Slovinsko. Z hľadiska medziročného porovnania a tiež z hľadiska posledných troch rokov najvyšší pokles podnikateľskej činnosti mladých dosiahlo Estónsko (4,1 p. b.)

Krajiny, ktoré za predchádzajúce obdobia dosahovali rastúci trend zastúpenia podnikateľov sledovanej vekovej skupiny, pričom rok 2021 tento trend zvýraznil. Ide o krajiny ako napr. Luxembursko, Slovensko, Dánsko a Maďarsko.

Jedným z faktorom ovplyvňujúcim podnikateľskú činnosť mladých môže byť **zlepšenie podmienok na trhu práce.** Z tohto dôvodu dochádza k uprednostneniu plateného zamestnania pred podnikateľskou činnosťou. Na druhej strane krajiny s **vysokou nezamestnanosťou**

mladých dosahujú vysokú mieru samostatnej zárobkovej činnosti mladých ľudí, ktorá často odráža potrebu podnikania.[32]

Vo všeobecnosti, ďalším faktorom rovnako ako pri ženách podnikateľkách môže byť **vysokoškolské vzdelanie**, ktoré dosahujú najčastejšie mladí podnikatelia v krajinách ako napr. Luxembursko, Cyprus, Belgicko.[33]

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu naďalej zaraďuje medzi krajiny s najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov. Rovnako aj z hľadiska krajín V4 dosahuje dlhodobo vedúce postavenie.

Podnikateľská činnosť mladých má v niektorých krajinách za posledné tri roky klesajúci trend, pričom rok 2021 uvedený trend prehĺbil. Ide o krajiny ako napr. Cyprus, Portugalsko, Grécko, Švedsko, Slovinsko.

Naopak, sú krajiny ktoré za predchádzajúce obdobia dosahovali rastúci trend zastúpenia podnikateľov sledovanej vekovej skupiny, pričom rok 2021 tento trend zvýraznil. Ide o krajiny ako napr. Luxembursko, Slovensko, Dánsko a Maďarsko.

[32] OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[33] OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

4 Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov

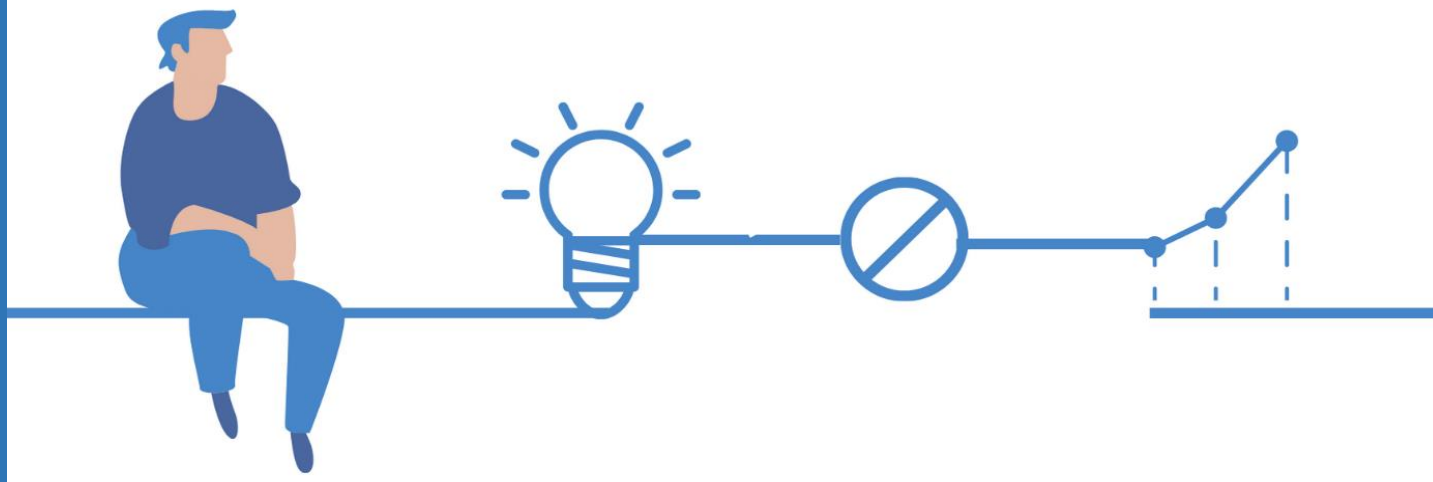

Postavenie, potenciál a bariéry starších ľudí v podnikaní

Okrem všeobecných faktorov, ktoré ovplyvňujú človeka aby začal podnikať (dlhodobá nezamestnanosť, neatraktívna platená práca atď.), existujú faktory typické pre starších ľudí (napr. nedostatočné dôchodkové sporenie, pocit nedostatku financií, potreba realizácie svojich plánov atď.). Okrem toho starší ľudia môžu byť motivovaní začať podnikať aj z dôvodu pracovnej flexibility, alebo z dôvodu udržiavania sociálnych väzieb.[34]

Starší ľudia v porovnaní so ženami a mladými ľuďmi čelia podobným, ale aj špecifickým prekážkam v rámci podnikateľskej činnosti. Napriek tomu, že sú považovaní za osoby s najväčším množstvom skúseností, **spoločnosť** ich častokrát vníma ako menej flexibilných, angažovaných a schopných prispôsobiť sa novým technológiám. Avšak niektorí starší ľudia, ktorí vstupujú do podnikania z platených pracovných miest, napriek tomu, že majú vysokú úroveň ľudského kapitálu **nemusia mať dostatočné podnikateľské zručnosti** potrebné na dosiahnutie úspechu. **Prístup k financiám** predstavuje prekážku pre starších začínajúcich podnikateľov v prípade, že nemali zamestnanie. Naopak, tí čo boli zamestnaní alebo tí, ktorí odišli na dôchodok majú k dispozícii úspory alebo určitý príjem, prostredníctvom ktorých majú možnosť financovať svoje podniky a náklady počas počiatočnej fázy podnikania. Na druhej strane štátne dávky a príjem z dôchodku môžu odradiť starších ľudí začať podnikať, pretože im podnikanie nemusí ponúknuť dostatočný príjmový stimul. Napriek tomu, že starší ľudia oproti ženám podnikateľkám a mladým podnikateľom majú vybudované **podnikateľské siete**, ktoré vznikli počas ich kariéry, problém nastáva pri ich obnove a to najmä keď prevádzkujú malé podniky. **Pokles zdravotného stavu a príležitostné náklady na čas** predstavujú prekážku súvisiacu primárne so začatím podnikania u starších ľudí. Táto skupina začínajúcich podnikateľov je menej ochotná venovať čas činnostiam, ktoré prinášajú tok budúcich platieb a sú spojené s určitým rizikom, ako napr. založenie firmy v porovnaní s činnosťou, ktorá vytvára okamžité a bezrizikové výnosy ako napr. práca za mzdu.[35]

Väčšina **starších podnikateľov na Slovensku** vníma za najväčšie **prekážky podnikateľskú legislatívu, daňovú a odvodovú reguláciu**.[36] **Nedostatočný počet podporných programov** zo strany štátu predstavujú ďalšiu z prekážok pre uvedenú vekovú kategóriu pri začatí podnikania.

Samostatná zárobková činnosť predstavuje pre starších ľudí potenciálne prostriedky na predĺženie pracovného života. Obmedzený prístup k sociálnemu zabezpečeniu v mnohých krajinách EÚ znamená, že samostatne zárobkovo činné osoby nie sú dostatočne chránené pred možným znížením príjmu (v prípade ukončenia podnikateľskej činnosti alebo zdravotných problémov). Týka sa to najmä vekovej skupiny 50 – 60 rokov, ktorá nedosiahla ešte dôchodkový vek, ale postupne sa k nemu blíži.[37]

---

[34] Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en

[35] Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en

[36] PILKOVÁ, A. a kolektív. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie, 2017

[37] European Comission. Recent changes in self-employment and entrepreneurship across the EU. Research note no. 6/2015

Z pohľadu Európskej komisie je jedným z návrhov podpory seniorov podnikateľov pomoc pri výmene najlepších postupov a to najmä v podobe poradenstva (vrátane medzigeneračného poradenstva), odovzdávania skúseností a používania IKT. Tie sú oceňované (potenciálnymi) podnikateľmi vo všetkých vekových skupinách, ale najmä staršími podnikateľmi, ktorí uprednostňujú mentorov vo svojej vekovej skupine. Dôvodom je množstvo nadobudnutých skúseností, ale aj osobitý, citlivý prístup k staršej vekovej skupine.[38]

Úlohou členských štátov tak zostáva podpora seniorov podnikateľov pri prenose know-how na začínajúcich podnikateľov a tiež zosúladenie účasti starších podnikateľov na projektoch s ich odchodom do dôchodku.[39]

Rovnako dôležitá je tiež podpora získavania už existujúcich podnikov, ktorá umožní starším ľudom stať sa ich majiteľmi bez toho, aby potrebovali nové obchodné nápady, produkty alebo služby. Na jednej strane môže vzniknúť priestor pre starších ľudí zostať ekonomicky aktívnymi, na druhej strane možnosť zvýšiť svoje šance na úspech prostredníctvom vlastníctva tým, že využijú svoje skúsenosti, zručnosti a sociálne väzby s podnikmi a zamestnancami.[40]

Podnikanie seniorov vedie k zníženiu nákladov na sociálne zabezpečenie, minimalizuje nezamestnanosť seniorov, ale predovšetkým podporuje aktívnu a zdravú starnúcu spoločnosť. Okrem toho je považované za jedno z riešení sociálnych výziev. Zároveň sa podnikateľská činnosť starších ľudí stáva nositeľom sociálnych inovácií. Jedným z dôvodov je, že niektorí starší ľudia majú viac sociálne orientované ciele, ktoré sa snažia dosiahnuť vo forme sociálneho podnikania.[41]

Podpora dlhodobej pracovnej kariéry a s tým súvisiaca podpora účasti starších v rámci podnikateľskej činnosti je obsiahnutá **v Akčnom pláne pre podnikanie 2020**. Rovnako aj **stratégia Európa 2020** prezentuje podnikanie a samostatnú zárobkovú činnosť ako kľúčové na dosiahnutie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, pričom sa okrem iného sústredí na znevýhodnené skupiny obyvateľstva (vrátane žien, mladých a starších obyvateľov). V roku 2020 predstavila **EK iniciatívu s názvom Zelená kniha o starnutí populácie**, v rámci ktorej začala rozsiahla politická diskusia o problémoch, ale aj príležitostiach (vrátane podnikateľských príležitostí), ktoré starnutie populácie pre EÚ predstavuje.[42]

Postavenie starších vo veku 60 a viac rokov v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

Zastúpenie starších podnikateľov sa v roku 2021 výraznejšie nezmenilo. Podiel starších podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov dosiahol úroveň 10,4 %. V porovnaní s rokom 2020 poklesol len o 0,2 p. b. V absolútnom vyjadrení sa počet aktívnych FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov medziročne zvýšil o 8,6 % na 39 191 podnikateľov.

[38]OECD.org. Senior Entrepreneurship. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/senior_bp_final.pdf

[39] European Commission. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee.. Dostupné online: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF

[40] Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en

[41] Frontiers.org. Senior Entrepreneurship: The Unrevealed Driver for Social Innovation. Dostupné online: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2019.00030/full

[42] Slord.sk. Európska komisia spustila veřejné konzultácie k Zelenej knihe o starnutí populácie. Dostupné online: https://www.slord.sk/aktuality/europska-komisia-spustila-verejne-konzultacie-k-zelenej-knihe-o-starnuti-populacie/

Graf č. 24: **Vývoj počtu FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov**

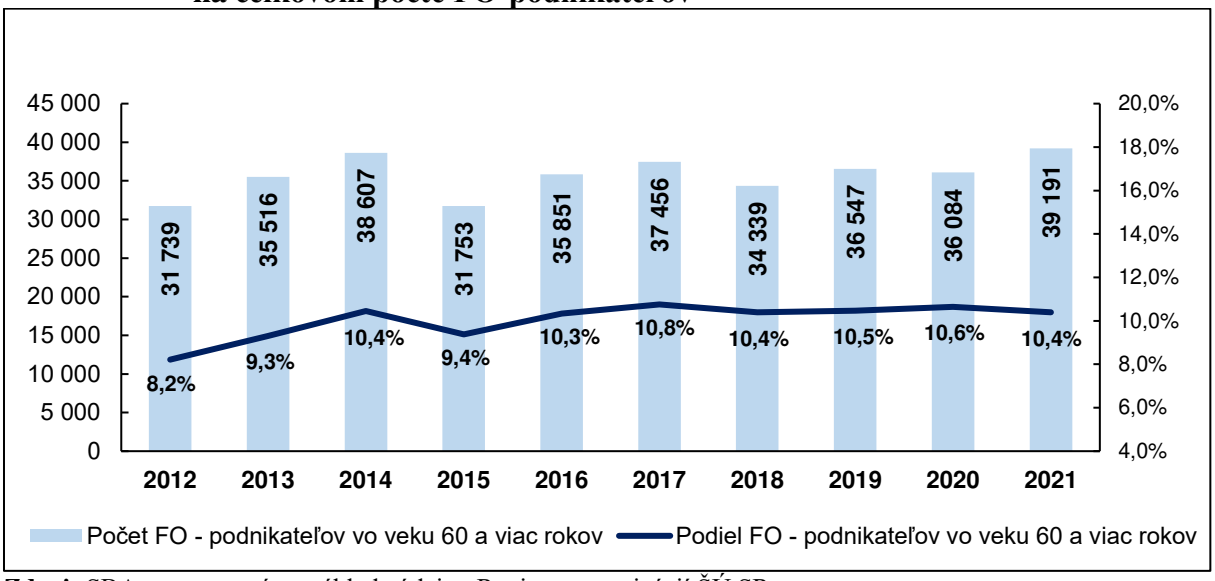

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Mierny pokles zastúpenia podnikateľov vo veku 60 a viac rokov súvisel s ich poklesom zastúpenia u živnostníkov a slobodných povolaní. Pozitívny vývoj bol zaznamenaný u samostatne hospodáriacich roľníkov, v prípade ktorých došlo k medziročnému nárastu zastúpenia starších podnikateľov (o 0,7 p. b.).

Najvyššie zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dosahujú samostatne hospodáriaci roľníci. Takmer každý štvrtý (23,3 %) podnikateľ v uvedenej právnej forme bol vo veku 60 a viac rokov a každá piata (19,0 %) osoba podnikajúca ako slobodné povolanie. V rámci živnostníkov bolo vo veku 60 a viac rokov 9,7 % podnikateľov.

Graf č. 25: **Podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte podnikateľov**

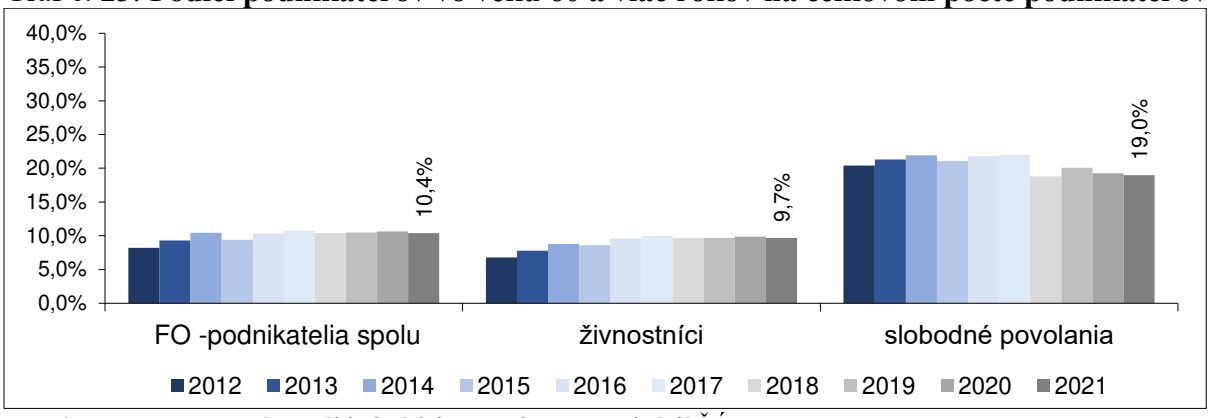

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podľa zrealizovaných výskumov je vysoký podiel starších samostatne zárobkovo činných osôb tiež odrazom demografického vývoja v príslušných krajinách. V dôsledku lekársko-technického pokroku je celkom možné, že v budúcnosti bude podnikanie v rámci slobodných povolaní aktuálne aj po dosiahnutí veku 64 rokov z dôvodu príjmu alebo sebarealizácie. Najmä preto, že v prípade samostatnej zárobkovej činnosti sa neuplatňuje žiadna prísna veková hranica pre odchod do dôchodku. Krajiny s vysokým podielom týchto podnikateľov (pôsobiacich v slobodných povolaniach) budú napriek tomu nútené zaoberať sa otázkami výmeny, keď sa

časť z nich rozhodne odísť na dôchodok. To by mohlo viesť k tomu, že niektoré regióny budú nútené diskutovať o zárukách určitých slobodných povolaní, najmä v oblasti zdravotnej starostlivosti.[43]

Podľa štúdie OECD za posledných 7 rokov mierne rástol podiel samostatne zárobkovo činných osôb vo veku od 50-64 rokov na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb (20-64) v skupine slobodných povolaní. Za posledný rok išlo o viac ako tretinový podiel. Vzhľadom na mierny nárast uvedenej vekovej skupiny existuje veľká potreba dostatočne kvalifikovaných osôb, aby sa v nadchádzajúcich rokoch zachovala ponuka „odborníkov" v rámci slobodných povolaní, a to aj v regionálnych oblastiach. Keďže slobodné povolanie si zvyčajne vyžaduje vysokoškolské vzdelanie, je potreba stimulovať/podnietiť budúcich podnikateľov o štúdium na vysokej škole.[44]

Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov

Podľa zistení OECD existuje medzi samostatne zárobkovo činnými seniormi veľká rodová priepasť. V roku 2018 mali muži podnikatelia (vo veku 50 - 64 rokov) v EÚ dvakrát väčšiu šancu/príležitosť podnikať ako samostatne zárobkovo činné ženy v tom istom veku. Táto rodová priepasť sa od roku 2002 uzavrela iba nepatrne, avšak naďalej výrazne pretrváva.[45]

Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na Slovensku taktiež poukazuje na dominantné postavenie mužov. Dve tretiny (66,7 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvorili muži. **Podiel žien predstavoval jednu tretinu (33,3 %).**

V porovnaní s rokom 2020 sa zastúpenie žien mierne znížilo. Dosiahnuté zastúpenie žien u starších podnikateľov je vyššie ako u celkovej populácie fyzických osôb – podnikateľov (o 5,7 p. b.), a rovnako vyššie ako u mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov (o 11,2 p. b.).

Takmer každá druhá osoba podnikajúca vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v slobodných povolaniach bola ženského pohlavia. Takmer jednu tretinu (32,0 %) predstavoval podiel žien v rámci živnostníkov a 21,8 % u samostatne hospodáriacich roľníkov.

V medziročnom porovnaní zaznamenalo zastúpenie žien pozitívny vývoj u samostatne hospodáriacich roľníkov (nárast o 0,5 p. b.). Pokles podielu žien bol dosiahnutý u slobodných povolaní (o 2,1 p. b.) a samostatne hospodáriacich roľníkov (o 0,3 p. b.).

[43] European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf

[44] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[45] The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Graf č. 26: **Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podľa právnej formy v roku 2021**

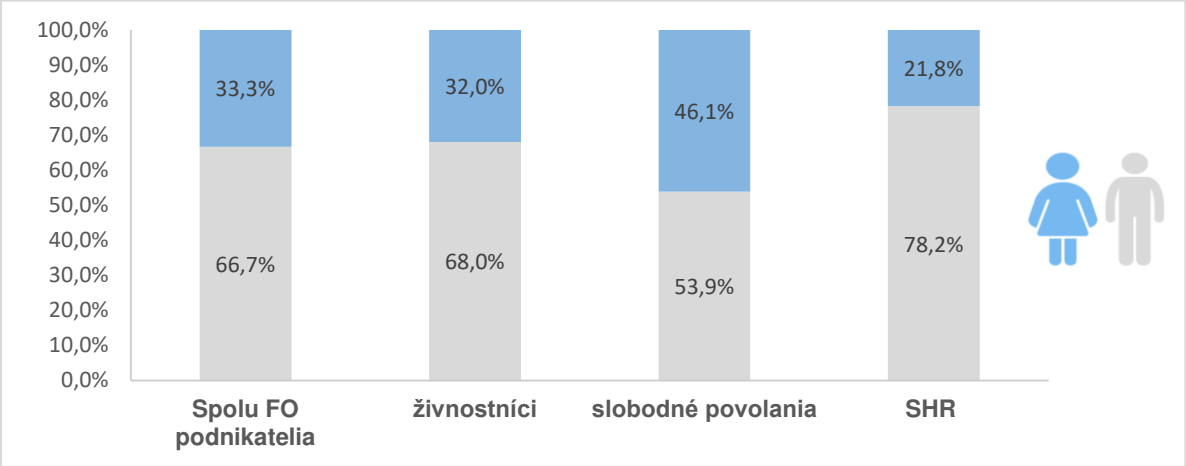

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podiel starších (60+) FO – podnikateľov na celkovom počte podnikateľov sa v medziročnom porovnaní výraznejšie nezmenil. Ich zastúpenie bolo na úrovni 10,4 %. Najvyššie zastúpenie starších podnikateľov (mužov aj žien) bolo dosiahnuté u samostatne hospodáriacich roľníkov. Z hľadiska pohlavia dosahovali ženy najvyššie zastúpenie v slobodných povolaniach, takmer 50 %.

Odvetvová štruktúra a zastúpenie žien

Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii 60 a viac rokov je uvedená v tabuľke č. 3. Živnostníci vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podnikajú najčastejšie v obchode. V uvedenom odvetví pôsobí každý štvrtý starší živnostník (26,3 %, čo je o 9,4 p. b. viac ako u živnostníkov spolu). Viac ako jedna pätina (22,0 %) starších živnostníkov vyvíja svoje aktivity v obchodných službách. Medzi ďalšie významné odvetvia patria priemysel (15,6 %), stavebníctvo (15,8 %) a ostatné služby (7,7 %). Najmenej živnostníkov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov pôsobí v oblasti pôdohospodárstva (2,9 %), v ubytovaní a stravovaní (5,0 %) a v doprave, informačných a komunikačných činnostiach (4,8 %).

Ženy, ktoré podnikajú ako živnostníčky vo vekovej kategórii 60 a viac rokov sa dokážu najvýraznejšie presadiť v ostatných službách. V uvedenom odvetví ako jedinom dosahujú ženy vyššie zastúpenie (57,1 %) ako podnikatelia mužského pohlavia. Medzi ďalšie odvetvia s významným zastúpením žien je možné zaradiť obchodné služby (47,3 %), ubytovanie a stravovanie (42,6 %) a obchod (41,0 %). Naopak najmenšie zastúpenie vo vekovej kategórii 60 a viac rokov majú ženy v stavebníctve (2,3 %), v pôdohospodárstve (11,6 %) a v priemysle (17,5 %).

Tab. č 3: **Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 a viac rokov v roku 2021**

	Spolu	60 a viac rokov	Živnostníci spolu	Živnostníci - 60 a viac rokov
Pôdohospodárstvo	3,6%	2,9%	14,2%	11,6%
Priemysel	15,5%	15,6%	13,3%	17,5%
Stavebníctvo	27,0%	15,8%	2,4%	2,3%
Obchod	16,9%	26,3%	38,0%	41,0%
Ubytovanie a stravovanie	2,9%	5,0%	41,2%	42,6%
Doprava a informácie	7,8%	4,8%	14,5%	18,1%
Obchodné služby	18,7%	22,0%	49,3%	47,3%
Ostatné služby	7,6%	7,7%	67,0%	57,1%
SPOLU	**100,0%**	**100,0%**	**26,3%**	**32,0%**

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Na základe prezentovaných hodnôt (tabuľka č. 3) je možné skonštatovať, že pre živnostníkov vo veku 60 a viac rokov sú atraktívnejšie oblasti pre podnikanie v porovnaní so živnostníkmi spolu: obchod, obchodné služby a ubytovanie a stravovanie. Zastúpenie žien vo veku 60 a viac rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je vyššie vo všetkých odvetviach okrem obchodných, ostatných služieb a pôdohospodárstva.

Osoby podnikajúce v slobodných povolaniach vo veku 60 a viac rokov najčastejšie pôsobia v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. V uvedenej oblasti je aktívna viac ako jedna štvrtina (27,7 %) slobodných povolaní (zastúpenie žien bolo 62,8 %).

Takmer každý štvrtý (22,5 %) podnikateľ vo veku 60 a viac rokov pôsobil v oblasti právnych činností (zastúpenie žien bolo 43,6 %). Medzi ďalšie významné oblasti podnikania možno zaradiť pomocné činnosti v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení (15,1 %) a architektonické a inžinierske činnosti (8,7 %).

Graf č. 27: **Odvetvová štruktúra slobodných povolaní v roku 2021**

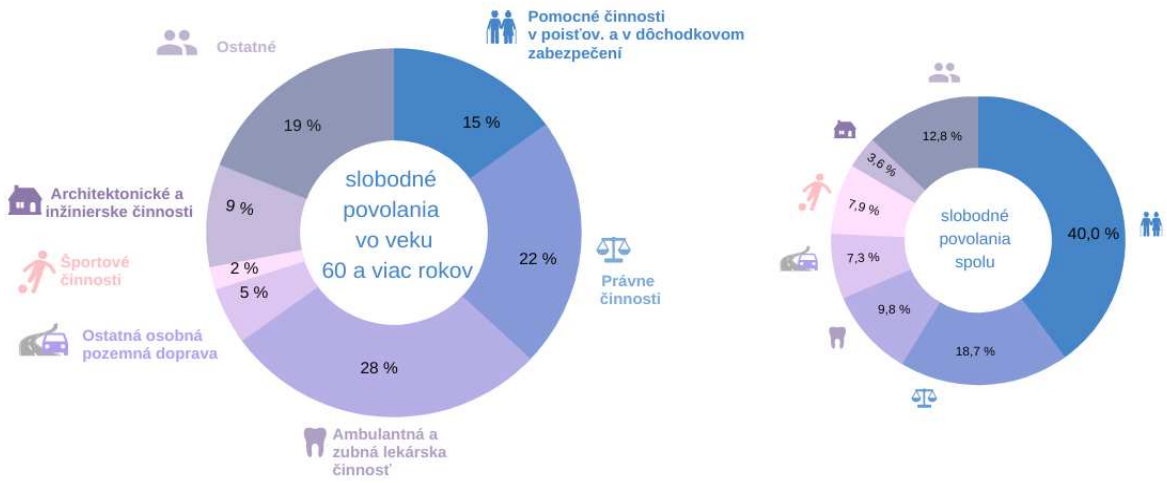

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podľa zistení OECD sa miera samostatnej zárobkovej činnosti v predchádzajúcom roku v jednotlivých odvetviach líšila v závislosti od vekových skupín seniorov. Z pohľadu EÚ bola miera samostatnej zárobkovej činnosti pre osoby vo veku 50 a viac rokov okrem iného vysoká aj v **odborných, vedeckých a technických službách**.[46]

V porovnaní so štruktúrou oblastí pôsobenia slobodných povolaní spolu, pôsobia osoby vo veku 60 a viac rokov na Slovensku vo väčšej miere v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti, v právnych činnostiach a v oblasti architektonických a inžinierskych činností.

Odvetvová štruktúra FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov je v období predchádzajúcich rokov pomerne stabilná. Medzi najvýznamnejšie sektory sa dlhodobo zaraďujú služby (45,1 %) a obchod (22,9 %). V poslednom hodnotenom roku sa mierne zvýšilo zastúpenie priemyslu a stavebníctva.

Graf č. 28: **Vývoj odvetvovej štruktúry FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v období 2015-2021**

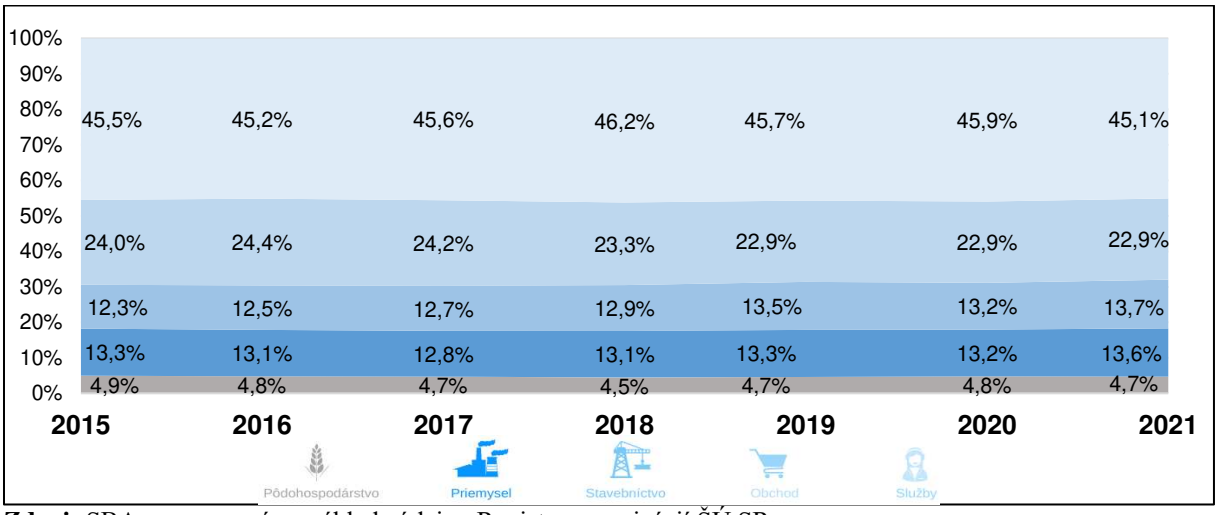

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

[46] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Regionálna štruktúra a zastúpenie žien

V regionálnej štruktúre živnostníkov vo veku 60 a viac rokov sa prejavuje dominancia Bratislavského kraja. V roku 2021 pôsobil v Bratislavskom kraji takmer každý piaty (17,6 %) živnostník vo veku 60 a viac rokov. S výrazným odstupom za Bratislavským krajom sa podieľali ostatné kraje, a to v intervale od 10,2 % v Trnavskom kraji do 13,6 % v Prešovskom kraji.

Vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR (32,0 %) mali ženy – živnostníčky vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v Košickom (36,8 %), v Bratislavskom kraji (37,4 %) a v Banskobystrickom kraji (34,8 %). Porovnanie regionálnej štruktúry živnostníkov je znázornené aj v grafe č. 29.

Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku 60 a viac rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, dosahuje vyššie hodnoty vo všetkých krajoch SR. Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku 60 a viac rokov je v porovnaní s celkovou populáciou živnostníkov vyššie najmä v Žilinskom (o 10,7 p. b.) a v Košickom kraji (o 8,2 p. b.).

Graf č. 29: **Regionálna štruktúra v krajoch SR - živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2021**

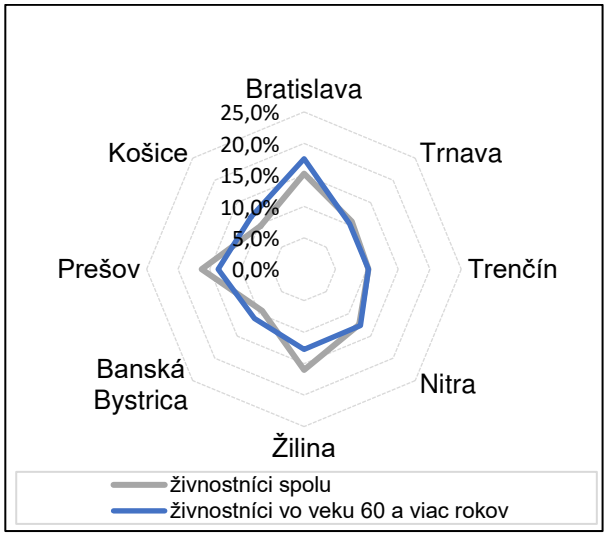

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 30: **Zastúpenie žien v krajoch SR- živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2021**

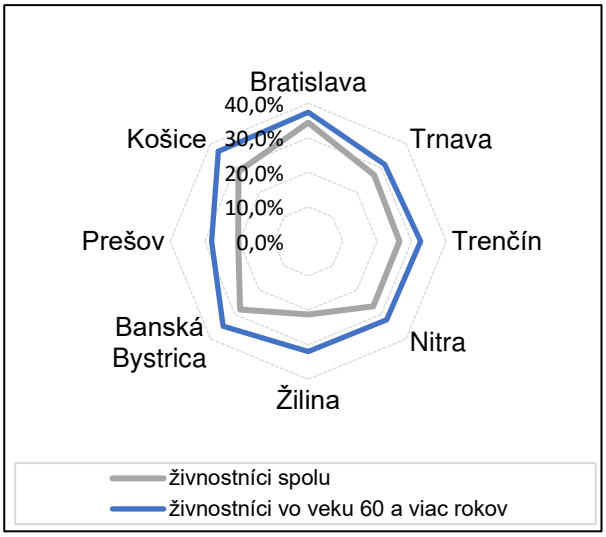

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podiel FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov sa v medziročnom porovnaní zvýšil v polovici krajov. Svoje postavenie si starší podnikatelia nedokázali udržať predovšetkým v Bratislavskom kraji.

Bratislavský kraj po prvýkrát stratil pozíciu kraja s najvyšším zastúpením starších podnikateľov. Vystriedal ho Košický kraj s podielom starších podnikateľov na úrovni 12,3 %. Na druhom mieste za Košickým krajom sa umiestnil Banskobystrický kraj (12,0 %). Medzi kraje s najnižším podielom starších FO – podnikateľov patria Žilinský kraj (8,5 %) a Prešovský kraj (8,9 %).

Graf č. 31: **Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v krajoch**

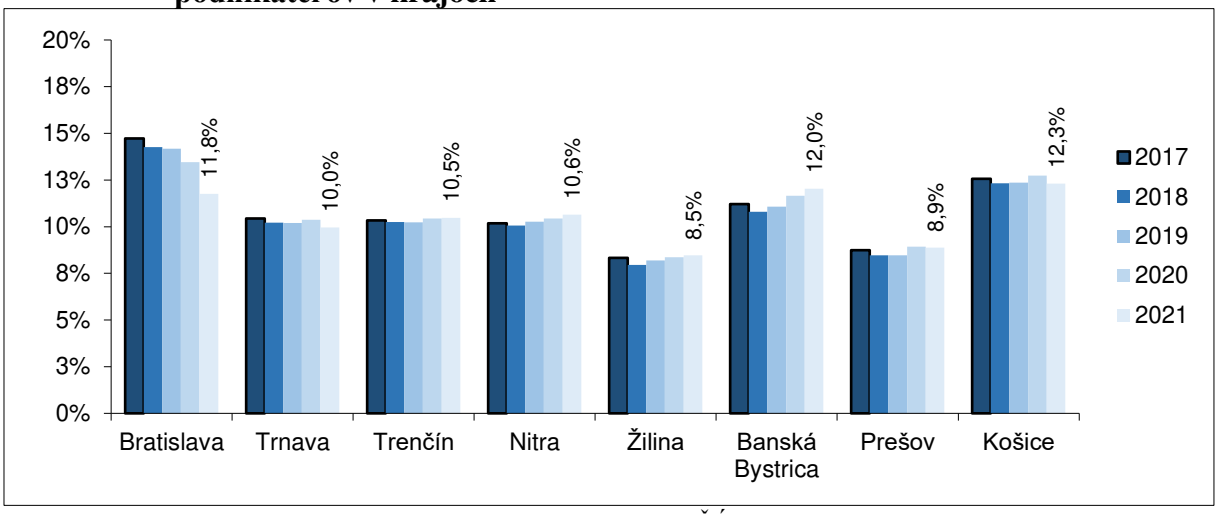

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V roku 2021 pôsobil v Bratislavskom kraji takmer každý piaty živnostník vo veku 60+. Najvyššie zastúpenie dosahovali ženy medzi živnostníkmi vo veku 60+ v Košickom a Banskobystrickom kraji.

Zastúpenie FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých okresoch SR v roku 2020 je znázornené v mape č. 4.

Najvyšší podiel FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov je v okresoch v rámci hlavného mesta Bratislava a Košice, ale aj v okrese Banská Bystrica.

Najvyšší podiel starších podnikateľov je dosahovaný v okrese Bratislava, v ktorom je 17,4 % podnikateľov vo veku 60 a viac rokov. Skupinu okresov Slovenska s vysokým podielom FO - podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dopĺňajú aj okresy Košice III (16,8 %), Košice I (15,7 %), Banská Bystrica (15,2 %) a Bratislava I (14,3 %).

Okresy severného Slovenska sa naopak dlhodobo vyznačujú najnižším zastúpením FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov (napr.: Námestovo 3,6 %, Sabinov 5,8 %, Bytča 6,3 %, Čadca 6,4 %). Nízke zastúpenie starších podnikateľov je však zreteľné aj v okresoch Gelnica a Kežmarok (zhodne po 6,7 %).

Mapa č. 4: **Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v okresoch SR v roku 2021**

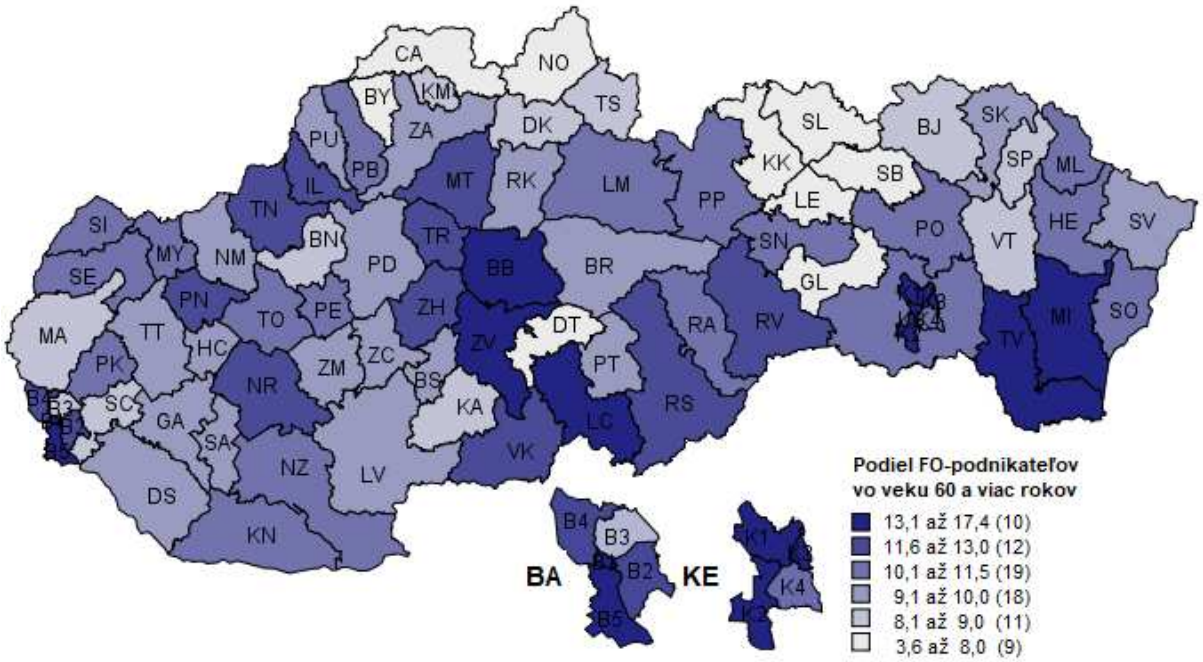

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR.

4.1 Porovnanie zastúpenia podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v SR s ostatnými krajinami EÚ

Podľa metodiky a údajov Eurostatu patrí Slovensko aj v roku 2021 medzi krajiny s najnižším zastúpením (8,5 %) podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v rámci krajín EÚ- 27. Zároveň dosahuje za posledné tri roky takmer dvojnásobne nižšie zastúpenie uvedenej vekovej skupiny podnikateľov v porovnaní s krajinami EÚ – 27 (16,3 %) resp. EÚ – 28.

Podpriemerné zastúpenie podnikateľov v sledovanej vekovej skupine je charakteristickou črtou aj v ostatných krajinách V4, pričom Maďarsko (15,0 %), napriek nižšiemu zastúpeniu v medziročnom porovnaní dosahuje najvyššie hodnoty spomedzi krajín V4. Za ním nasleduje Poľsko (12,4 %) a Česká republika (12,2 %).

Krajiny s najvyšším zastúpením podnikateľov vo veku 60 a viac rokov ostávajú napriek nepriaznivej situácii v roku 2021 naďalej Írsko (26,3 %), ktoré nahradilo z roku 2020 Portugalsko, Švédsko (25,5 %) a Nemecko (23,8 %), ktoré dosiahlo tretie najvyššie zastúpenie podnikateľov v uvedenej vekovej skupine.

Graf č. 32: **Zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2021-2020**

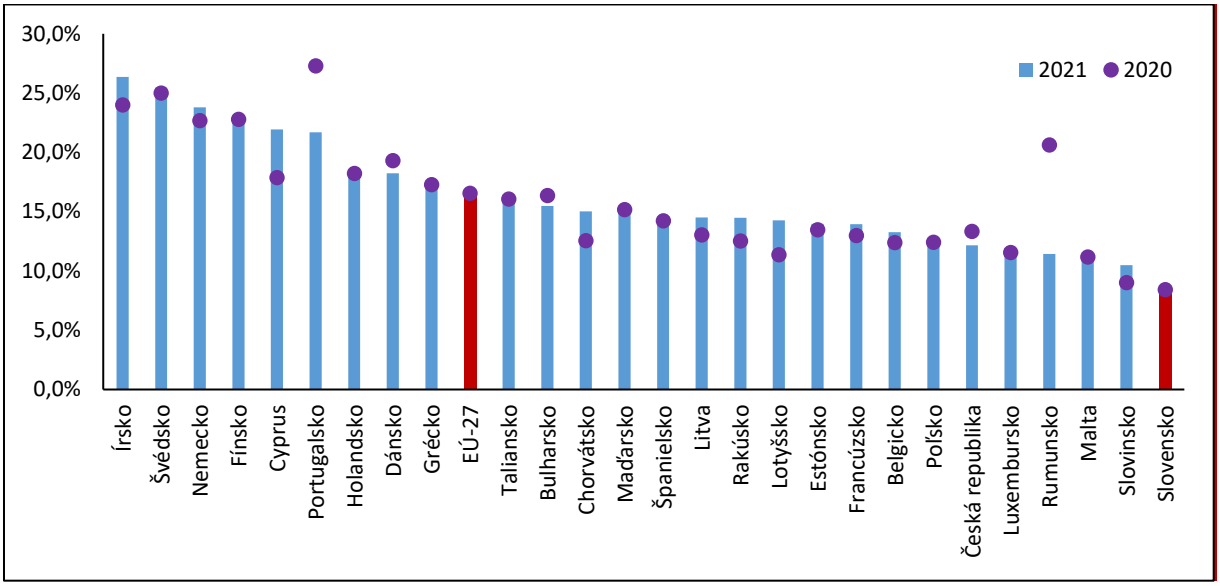

Zdroj: Eurostat, spracované SBA

V krajinách v rámci ktorých je možné pozorovať za posledné tri roky rastúci trend zastúpenia podnikateľov vo veku 60 a viac rokov, rok 2021 tento trend zvýraznil. Ide o krajiny ako napr. Írsko, Holandsko, Litva, Rakúsko, Belgicko, Slovinsko.

Krajiny ako napr. Portugalsko, ktoré dosahovalo za predchádzajúce roky vedúce postavenie a tiež Rumunsko, ktoré patrilo medzi krajiny s najvyšším zastúpením podnikateľov sledovanej vekovej skupiny, dosiahli v rámci EÚ-27 v medziročnom porovnaní najvýraznejší pokles.

Vo všeobecnosti, jedným z dôvodov rastúceho počtu podnikateľov vo veku 60 a viac rokov za posledných 7 rokov môže byť starnutie populácie, ktoré je najvyššie v Portugalsku.[47]

Skúmanie miery samostatnej zárobkovej činnosti pre vekovú skupinu 50-74 ukazuje, že miera samostatnej zárobkovej činnosti má s vekom tendenciu stúpať. Tieto vysoké miery samostatnej zárobkovej činnosti medzi staršími vekovými skupinami sú pravdepodobne vysvetlené aj ďalšími dvomi faktormi.[48]

Po prvé, môžu to byť pracovníci, ktorí boli prevažne alebo celú svoju kariéru samostatne zárobkovo činní, a preto nemajú dôchodkový plán, ktorý by im umožnil odísť do dôchodku. Po druhé, môže ísť o samostatnú zárobkovú činnosť na čiastočný úväzok, ktorá funguje skôr ako koníček a vytvára menšie (dodatočné) príjmy. Vysoké číslo pre samostatne zárobkovo činné osoby vo vekovej skupine 65 - 74 rokov odráža tendenciu ľudí, ktorí odchádzajú do dôchodku a začínajú podnikať, často na čiastočný úväzok. Vo všeobecnosti v Rumunsku a Portugalsku však odráža aj tendenciu významného počtu osôb podnikajúcich v poľnohospodárstve naďalej pracovať do pomerne vysokého veku.

[47] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[48] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu dlhodobo zaraďuje medzi krajiny EÚ s najnižším zastúpením podnikateľov vo veku 60 a viac rokov. Rovnako aj v rámci krajín V4 zastáva Slovensko posledné miesto.

V krajinách v rámci ktorých je možné pozorovať za posledné tri roky rastúci trend zastúpenia podnikateľov vo veku 60 a viac rokov, rok 2021 tento trend zvýraznil. Ide o krajiny ako napr. Írsko, Holandsko, Litva, Rakúsko, Belgicko, Slovinsko.

Krajiny ako napr. Portugalsko, ktoré dosahovalo za predchádzajúce roky vedúce postavenie a tiež Rumunsko, ktoré patrilo medzi krajiny s najvyšším zastúpením podnikateľov sledovanej vekovej skupiny dosiahli v rámci EÚ-27 v medziročnom porovnaní najvýraznejší pokles.

5 Rodová a veková štruktúra začínajúcich FO – podnikateľov

V ďalšej časti kapitoly je prezentovaná analýza rodovej a vekovej štruktúry fyzických osôb – podnikateľov, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v priebehu roka 2021 podľa údajov spracovaných z Registra organizácií ŠÚ SR.

5.1 Rodová štruktúra začínajúcich podnikateľov

Podľa zistení OECD sú ženy v EÚ menej aktívne pri začatí podnikania ako muži. Za posledných 5 rokov sa pokúšala podnikať v EÚ približne polovica menej žien ako mužov.[49]

Po predchádzajúcom náraste sa v roku 2021 znížilo zastúpenie žien v rámci začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov. Podiel žien sa v porovnaní s rokom 2020 znížil o 2,5 p. b. na 26,8 %. Dosiahnutá úroveň podielu žien je najnižšia za poslednú dekádu. Podiel žien u začínajúcich podnikateľov je zároveň nižší ako u celkovej skupiny FO – podnikateľov.

Graf č. 33: **Zastúpenie žien na počte FO-podnikateľov (podnikatelia spolu a začínajúci podnikatelia) v období 2012-2021**

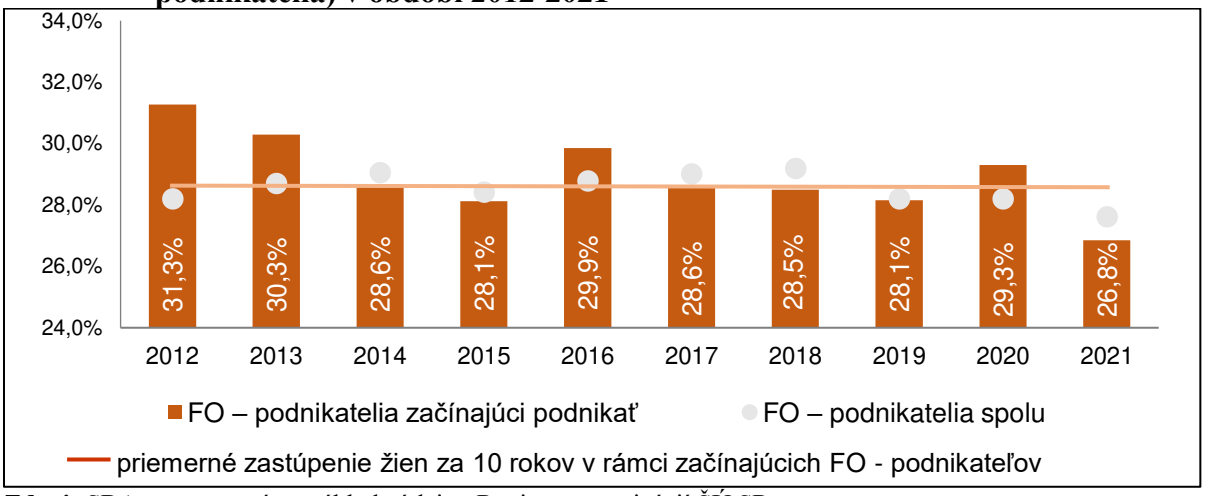

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Väčšina právnych foriem začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mužov. Slobodné povolania sú jedinou právnou formou, ktorá má prevládajúci podiel žien. V rámci slobodných povolaní bol v roku 2021 každý druhý začínajúci podnikateľ ženského pohlavia. Ženského pohlavia bola aj približne každý štvrtý začínajúci živnostník a samostatne hospodáriaci roľník.

V medziročnom porovnaní sa znížilo zastúpenie žien u všetkých právnych foriem. Najvýznamnejším spôsobom sa podiel žien znížil u slobodných povolaní (o 4,3 p. b.).

Pri porovnaní zastúpenia žien u začínajúcich podnikateľov, v porovnaní s celkovou skupinou podnikateľov, je možné pozorovať výraznejší podiel žien u samostatne hospodáriacich roľníkov (o 4,6 p. b.) a slobodných povolaní (o 3,9 p. b.).

[49] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Graf č. 34: **Rodové zloženie začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb, ktorí začali podnikať v priebehu roka 2021**

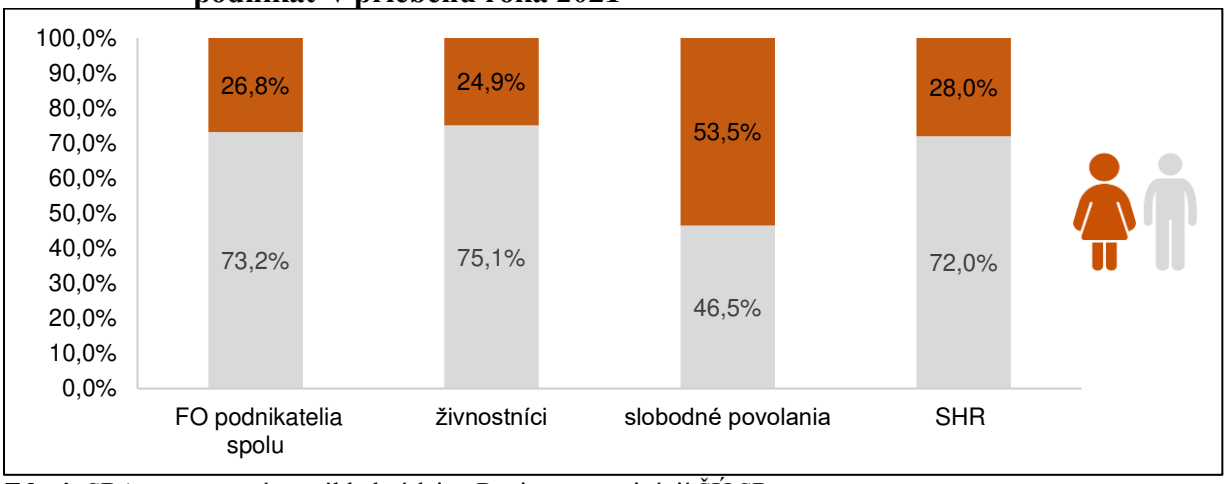

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Jediným odvetvím, v ktorom dosahovali ženy začínajúce živnostníčky výrazne vyšší podiel ako muži boli ostatné služby. Zastúpenie žien v ostatných službách predstavovalo viac ako polovicu (58,4 %). Každý druhý začínajúci živnostník v odvetví obchodných služieb (51,0 %) bol tiež ženského pohlavia.

Naopak najmenší záujem pre vstup do podnikania mali ženy v odvetviach ako stavebníctvo (5,0 %), priemysel (15,4 %) a v doprava, informačné a komunikačné činnosti (15,8 %).

V roku 2021 dosiahlo zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov, v porovnaní s celkovou skupinou živnostníkov, vyššie hodnoty predovšetkým v odvetví pôdohospodárstva, priemyslu a ubytovania a stravovania.

V rámci slobodných povolaní mali začínajúce ženy najvyššie zastúpenie v oblasti pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení (64,3 %) a ostatných činnostiach (52,7 %).

Tab. č 4: **Zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci a zastúpenie žien osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach-slobodné povolania spolu a začínajúce v roku 2021**

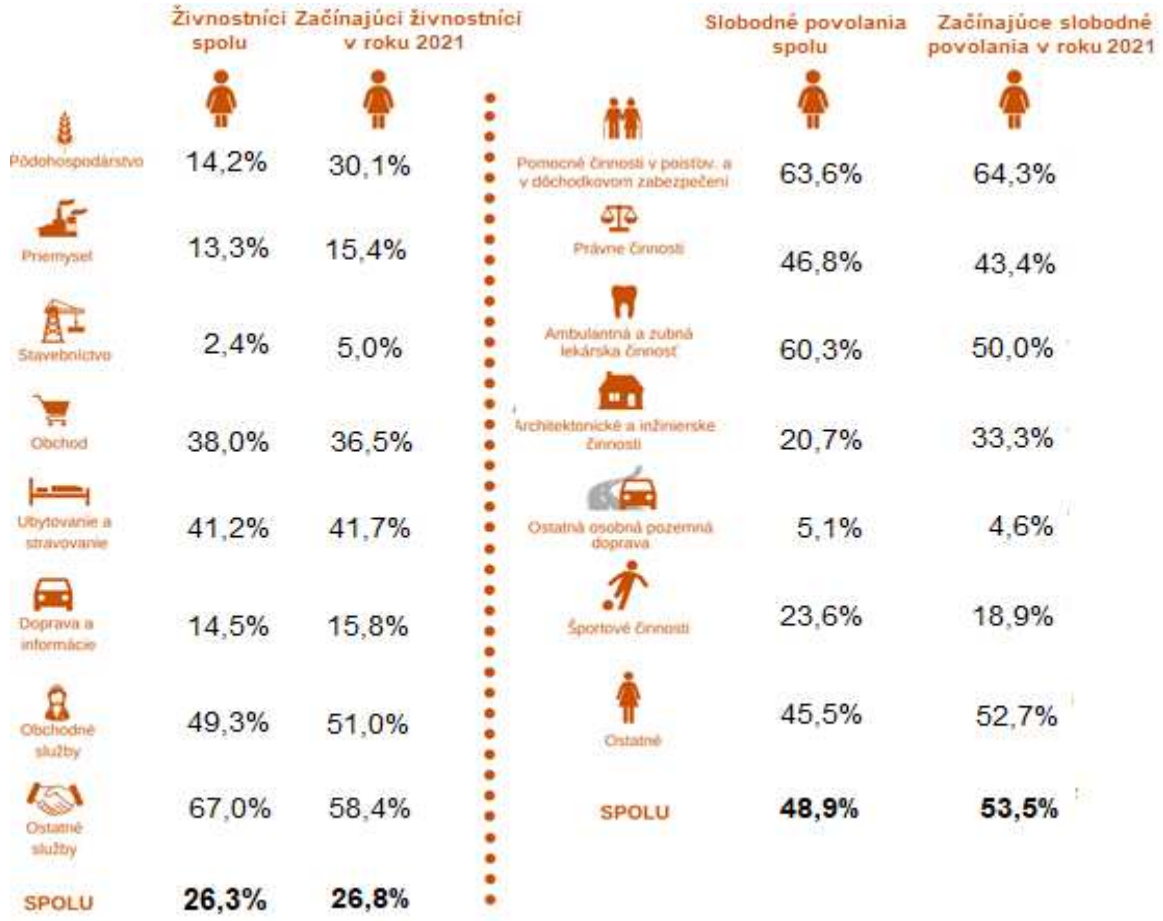

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Takmer každý tretí začínajúci živnostník (31,8 %), ktorý začal podnikať v roku 2021 v Bratislavskom kraji bol ženského pohlavia. V ostatných krajoch bolo zastúpenie žien v intervale od 23,0 % v Prešovskom kraji do 28,6 % v Trnavskom kraji. Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov podľa jednotlivých regiónov je uvedené v grafe č. 35. Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je vyššie predovšetkým v Prešovskom a v Nitrianskom kraji.

Najvyššie zastúpenie žien v rámci slobodných povolaní, ktoré začali podnikať v roku 2021 bolo zaznamenané v Nitrianskom kraji (59,8 %) a Žilinskom kraji (59,3 %). V ostatných krajoch sa ich podiel pohyboval v intervale od 41,9 % (Bratislavský kraj) do 59,1 % (Trenčiansky kraj). Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich slobodných povolaní, v porovnaní so slobodnými povolaniami spolu, je vyššie hlavne v Prešovskom a v Banskobystrickom kraji.

Graf č. 35: **Zastúpenie žien podľa krajov SR-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci v roku 2021**

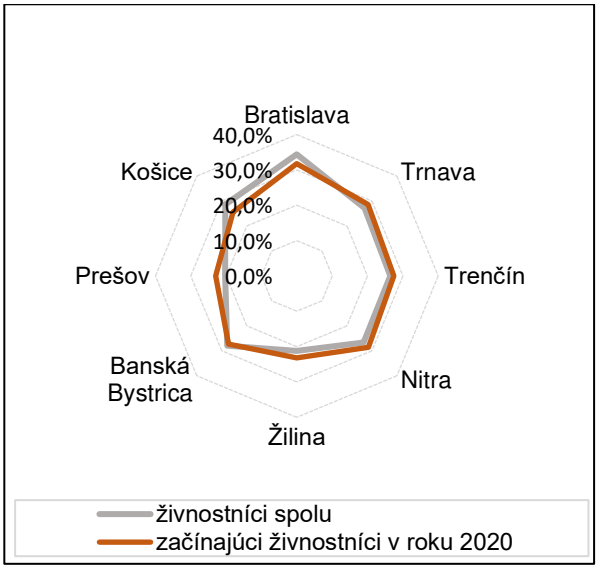

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 36: **Zastúpenie žien podľa krajov SR-slobodné povolania spolu a začínajúce slobodné povolania v roku 2021**

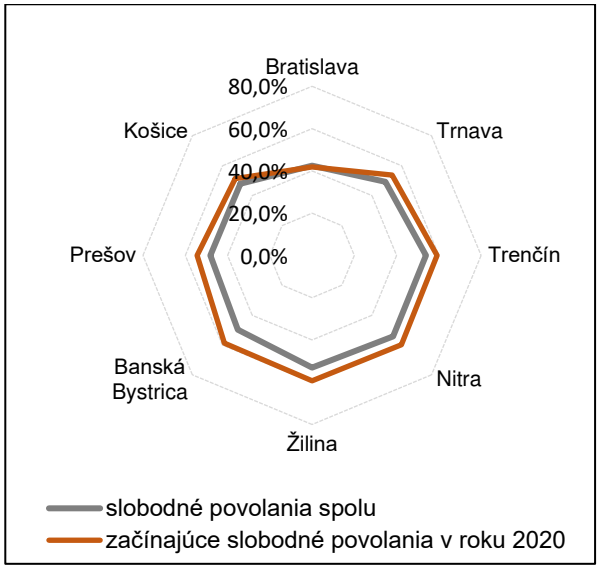

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

5.2 Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov

Výsledky skúmania podnikateľskej aktivity OECD poukazujú na vyššiu podnikateľskú aktivitu mladších vekových skupín, ktoré sa aktívnejšie podieľajú na založení podniku v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami. Údaje z prieskumov v EÚ ďalej naznačujú, že takmer 5 % mladých ľudí (vo veku 18 až 30 rokov) aktívne pracovalo na založení podniku za posledných 5 rokov. [50] Mladí ľudia sa zaujímajú o samostatnú zárobkovú činnosť, ale nie sú aktívni. Celkovo asi 40% mladých ľudí prejavuje záujem o podnikanie, ale len veľmi málo mladých ľudí je samostatne zárobkovo činných. Miera samostatnej zárobkovej činnosti mladých (20-29) je pomerne konštantná napriek poklesu absolútneho počtu samostatne zárobkovo činných mladých ľudí. [51]

Obdobne ako v ostatných krajinách, aj na Slovenku majú mladí ľudia významné zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. **V roku 2021 dosiahlo zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov 41,6 %.** Viac ako jedna štvrtina (29,0 %) začínajúcich fyzických osôb - podnikateľov bola v kategórii 30 až 39 rokov. Takmer jedna pätina (19,0 %) začínajúcich bola v kategórii 40 až 49 rokov. Podstatne nižšie zastúpenie dosiahli podnikatelia v kategórii 50 až 59 rokov (8,0 %). Podiel začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvoril len 2,2 %.

[50] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

[51] OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov uvedená v tabuľke č. 5 a v grafe č. 37 prezentuje obraz o vekovom zložení začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov podľa jednotlivých vekových kategórií.

Tab. č 5: **Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2021 podľa pohlavia-podnikatelia spolu a podnikatelia začínajúci v roku 2021**

Vek	Fyzické osoby – podnikatelia spolu			Fyzické osoby – podnikatelia začínajúci v roku 2021		
	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy
Vek menej ako 30	18,3%	19,7%	14,6%	41,6%	43,0%	38,0%
30-39	24,9%	25,6%	23,0%	29,0%	29,2%	28,8%
40-49	27,0%	26,6%	28,0%	19,0%	18,2%	21,3%
50-59	19,4%	18,5%	21,9%	8,0%	7,7%	9,1%
60-69	9,0%	8,3%	10,8%	2,0%	1,9%	2,5%
70-79	1,3%	1,2%	1,6%	0,2%	0,2%	0,4%
80 a viac	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mladších vekových kategórií**. Zastúpenie mladých vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je viac ako dvoj násobne vyššie ako u celkovej populácii FO – podnikateľov.** Naopak zastúpenie podnikateľov v strednom veku a starších podnikateľov je prirodzene významnejšie u celkovej skupiny podnikateľov.

Graf č. 37: **Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2021 (v %)**

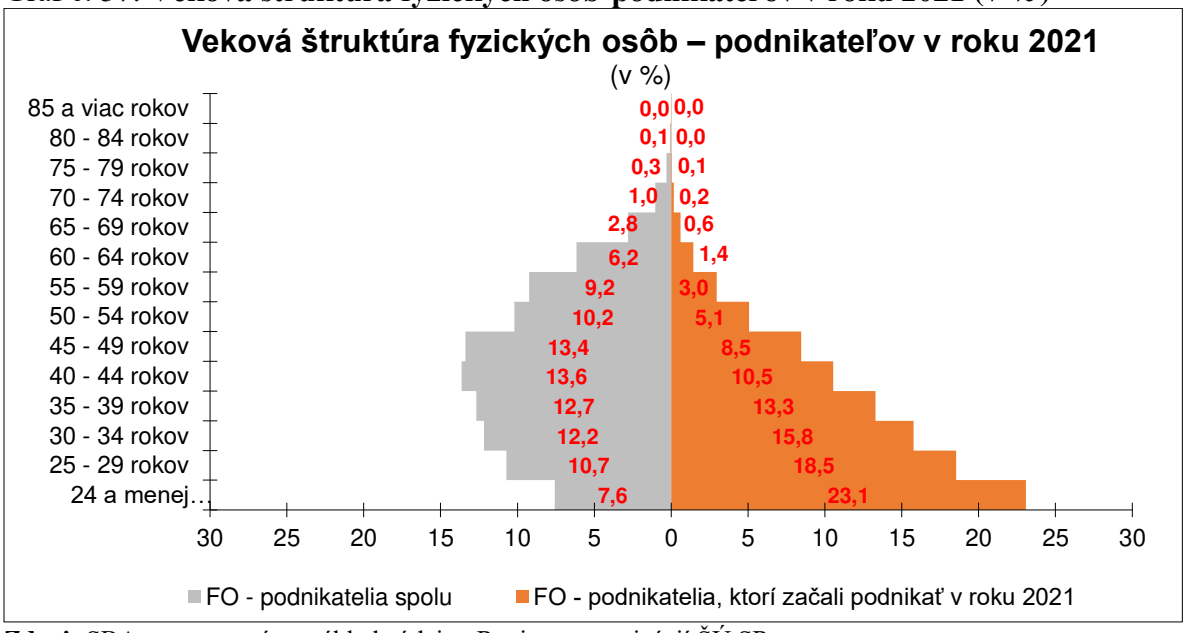

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenia mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov sa mierne znížilo aj v roku 2021. Podiel mladých dosiahol 41,6 %. K poklesu zastúpenia mladých dochádza od roku 2017, dovtedy sa ich podiel každoročne zvyšoval.

Zastúpenie starších podnikateľov vo veku 50 a viac rokov sa v medziročnom porovnaní taktiež mierne znížilo, dosiahlo 10,3 %. Z pohľadu dlhodobého vývoja sa nachádza pod úrovňou desaťročného priemeru.

Graf č. 38: **Vývoj vekovej štruktúry začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb**

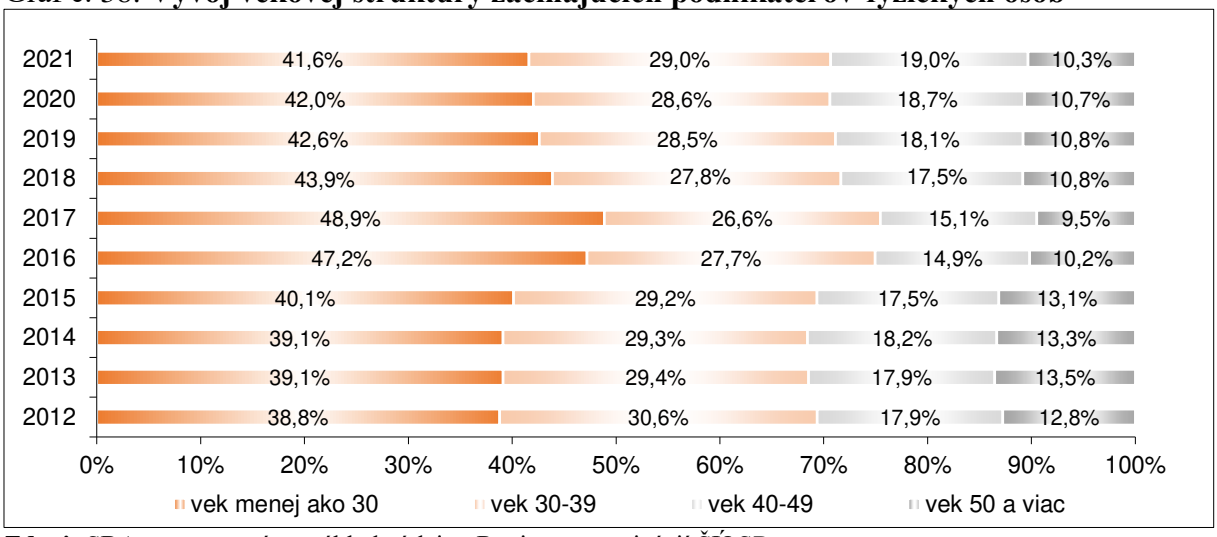

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra začínajúcich fyzických osôb podnikateľov sa výrazne neodlišuje v prípade živnostníkov a slobodných povolaní. Nižším zastúpením mladých podnikateľov do 29 rokov a vyšším zastúpením podnikateľov vo vyššom veku sa vyznačuje veková štruktúra začínajúcich samostatne hospodáriacich roľníkov.

Graf č. 39: **Veková štruktúra začínajúcich osôb - podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2021**

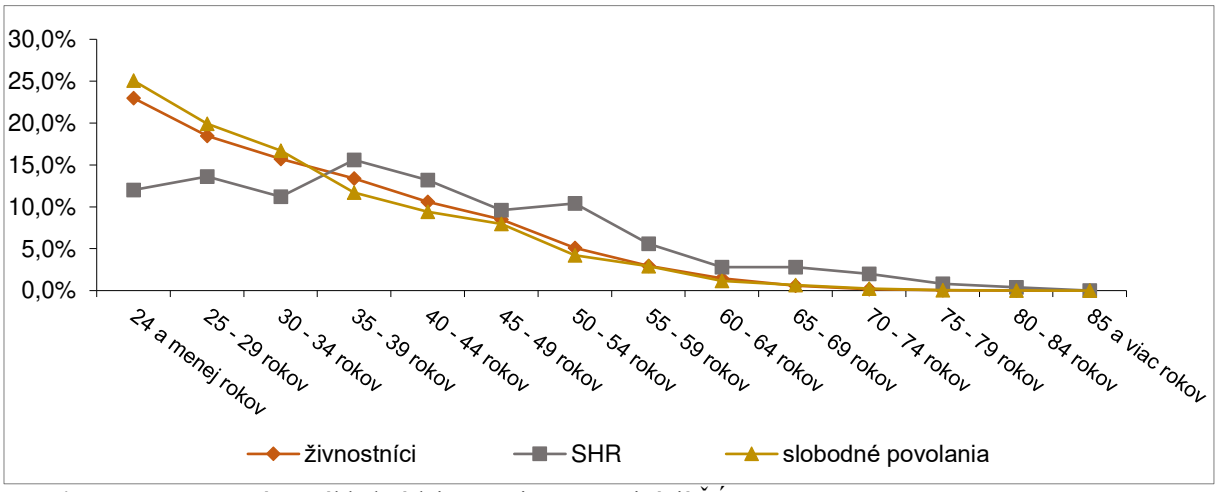

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Po predchádzajúcom náraste sa v roku 2021 znížilo zastúpenie žien v rámci začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov. Z hľadiska odvetvia dosahovali začínajúce ženy živnostníčky výrazne vyšší podiel ako muži len v odvetví ostatných služieb. Mladí ľudia majú významné zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. Aj v roku 2021 boli začínajúci podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov najvýznamnejšou vekovou kategóriou.

Zhrnutie

Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov

Napriek zvyšujúcej sa účasti žien na trhu práce, naďalej pretrváva v rámci EÚ (vrátane Slovenska) ich nedostatočné zastúpenie na celkovej podnikateľskej aktivite. V roku 2021 zaznamenalo zastúpenie žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov na Slovensku negatívny vývoj. V porovnaní s rokom 2020 sa znížilo o 0,6 p. b. na 27,6 %. Ženy dosahujú najvyšší podiel u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach. V roku 2021 takmer jedna polovica osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach bola ženského pohlavia. Podstatne nižší podiel dosahujú ženy u živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov. Pokles zastúpenia žien bol zaznamenaný u živnostníkov a osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach, naopak nárast bol aj v roku 2021 dosiahnutý u samostatne hospodáriacich roľníkov.

Ženy rozbiehajú svoj biznis predovšetkým v odvetviach služieb, ktoré sa vyznačujú menšou kapitálovou náročnosťou. Uvedená preferencia v podnikaní žien sa prejavuje aj na zastúpení žien živnostníčok v rámci jednotlivých sektorov hospodárstva. Najvyššie zastúpenie žien živnostníčok je zaznamenané v odvetví ostatných služieb (sekcia SK NACE P až S), pričom dané odvetvie sa ako jediné vyznačuje dlhodobým nárastom podielu žien. V roku 2021 tvorili ženy v danom odvetví viac ako dvoj tretinový podiel.

Bratislavský kraj si dlhodobo udržuje pozíciu regiónu s najvyšším zastúpením žien. V roku 2021 dosiahli ženy v Bratislavskom kraji, ako jedinom, viac ako tretinové zastúpenie na celkovom počte fyzických osôb podnikateľov (35,1 %). Vyššie zastúpenie žien v rámci Bratislavského, ale aj Košického kraja súvisí aj s odvetvovou štruktúrou v daných krajoch, ktorá sa vyznačuje nadpriemernou významnosťou v odvetví služieb. V daných odvetviach rozvíjajú podnikateľské aktivity primárne ženy. Nižšia miera podnikateľskej aktivity žien pretrváva v regiónoch s nižšou ekonomickou výkonnosťou, na východnom Slovensku a na juhu stredného Slovenska.

Slovensko sa v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi. Pozitívnejšie výsledky ako Slovensko v tejto oblasti zaznamenávajú aj jednotlivé krajiny V4.

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov

Viac ako jednu štvrtinu (27,0 %), resp. najvyšší podiel z celkového počtu fyzických osôb - podnikateľov tvorila veková kategória 40 až 49-ročných. Druhou najpočetnejšou skupinou z pohľadu veku boli podnikatelia vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných, ktorí tvorili takmer jednu štvrtinu (24,9 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov.

Špecifické funkcie, ktoré si ženy plnia v mladom veku sa odrážajú aj na vekovej štruktúre podnikateliek. Ženy podnikateľky podnikajú v porovnaní s mužmi častejšie vo vyšších vekových kategóriách. Vo vekovej kategórii 50 rokov a viac rokov pôsobí 34,4 % žien podnikateliek, ale len 28,1 % mužov. Naopak, veková štruktúra mužov sa vyznačuje vyšším zastúpením mladých podnikateľov.

Veková štruktúra FO – podnikateľov v krajoch SR do značnej miery súvisí s vekovou štruktúrou ekonomicky aktívnych osôb. Najvyšším zastúpením mladých FO - podnikateľov

vo veku menej ako 30 rokov sa vyznačuje Žilinský kraj a Prešovský kraj. V uvedených krajoch je každý piaty podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. Najvyšší podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov bol dosiahnutý v Košickom kraji a v Banskobystrickom kraji.

Veková štruktúra podnikateľov na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ vyznačuje výraznejším zastúpením mladších vekových kategórií a naopak, nízkym zastúpením vyšších vekových skupín podnikateľov.

Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov

Mladí podnikatelia podobne ako ženy podnikateľky sa v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami vyznačujú určitými charakteristikami. Zastúpenie mladých podnikateľov na Slovensku zaznamenalo pozitívny vývoj aj v roku 2021. V medziročnom porovnaní sa podiel mladých fyzických osôb – podnikateľov zvýšil o 1,0 p. b. na 18,3 %.

Rodová štruktúra mladých podnikateľov je taktiež charakteristická dominantným zastúpením mužov. Muži tvoria takmer štyri pätiny z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. Podiel žien predstavuje viac ako jednu pätinu.

Z pohľadu jednotlivých odvetví najviac živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov dlhodobo podniká v stavebníctve. Medzi ďalšie atraktívne odvetvia pre podnikanie mladých patria obchodné služby, priemysel, doprava, informačné a komunikačné činnosti.

V roku 2021 sa podiel mladých podnikateľov zvyšoval vo všetkých krajoch SR, najvýraznejšie v Bratislavskom a Košickom kraji. Viac ako jedna pätina podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov pôsobila v Žilinskom kraji a v Prešovskom kraji.

V medzinárodnom porovnaní sa Slovensko zaraďuje medzi krajiny s najvyšším zastúpením mladých vo veku do 29 rokov. Vedúce postavenie si Slovensko udržuje aj v skupine krajín V4.

Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov

Potenciál podnikateľskej činnosti seniorov je možné pozorovať okrem iného pri výmene najlepších postupov a to najmä v podobe poradenstva (vrátane medzigeneračného poradenstva), odovzdávania skúseností a používania IKT. Na druhej strane vedie k zníženiu nákladov na sociálne zabezpečenie, minimalizuje nezamestnanosť seniorov, ale predovšetkým podporuje aktívnu a zdravú starnúcu spoločnosť. Okrem toho je považované za jedno z riešení sociálnych výziev. Zároveň sa podnikateľská činnosť starších ľudí stáva nositeľom sociálnych inovácií v podobne sociálneho podnikania.

Jednou z úloh členských štátov EÚ tak zostáva podpora seniorov podnikateľov pri prenose know-how na začínajúcich podnikateľov a tiež zosúladenie účasti starších podnikateľov na projektoch s ich odchodom do dôchodku.

Zastúpenie starších podnikateľov sa v roku 2021 výraznejšie nezmenilo. Podiel starších podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov dosiahol úroveň 10,4 %. V porovnaní s rokom 2020 poklesol len o 0,2 p. b.

Najvyššie zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dosahujú samostatne hospodáriaci roľníci. Takmer každý štvrtý (23,3 %) podnikateľ v uvedenej právnej forme bol vo veku 60 a viac rokov a každá piata (19,0 %) osoba podnikajúca ako slobodné povolanie. V rámci živnostníkov bolo vo veku 60 a viac rokov 9,7 % podnikateľov.

Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na Slovensku taktiež poukazuje na dominantné postavenie mužov. Dve tretiny (66,7 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvorili muži. Podiel žien predstavoval jednu tretinu (33,3 %), v medziročnom porovnaní sa však mierne znížil.

Bratislavský kraj po prvýkrát stratil pozíciu kraja s najvyšším zastúpením starších podnikateľov. Vystriedal ho Košický kraj s podielom starších podnikateľov na úrovni 12,3 %. Na druhom mieste za Košickým krajom sa umiestnil Banskobystrický kraj (12,0 %).

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu dlhodobo zaraďuje medzi krajiny EÚ s najnižším zastúpením podnikateľov vo veku 60 a viac rokov. Posledné miesto zastáva Slovensko v uvedenom porovnaní aj v rámci krajín V4.

Štruktúra začínajúcich aktívnych podnikateľov – fyzických osôb, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v roku 2021

V roku 2021 sa po predchádzajúcom náraste znížilo zastúpenie žien u začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov. Podiel žien sa v porovnaní s rokom 2020 znížil o 2,5 p. b. na 26,8 %. Dosiahnutá úroveň podielu žien je najnižšia za poslednú dekádu a zároveň nižšia ako u celkovej skupiny FO – podnikateľov.

Väčšina právnych foriem začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mužov. Slobodné povolania sú jedinou právnou formou, ktorá má prevládajúci podiel žien.

Obdobne ako v ostatných krajinách, aj na Slovenku majú mladí ľudia významné zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. Aj v roku 2021 boli začínajúci podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov najvýznamnejšou vekovou kategóriou. Zastúpenie mladých vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je zároveň viac ako dvoj násobne vyššie ako u celkovej populácii FO – podnikateľov.

Zoznam použitých zdrojov

Barošová, M. Inštitút pre výskum práce a rodiny. 2006. Participácia mužov a žien v rozhodovacích pozíciách

Effects of COVID-19 on Youth Entrepreneurs. Dostupné online: https://www.cipe.org/blog/2021/07/22/effects-of-covid-19-on-youth-entrepreneurs/

EUROCHAMBRES WOMEN NETWORK. Women entrepreneurship and the pandemic: challenges and solutions 1 year on. Dostupné online: https://www.eurochambres.eu/wp-content/uploads/2021/03/Report-EWN.pdf

Euronews.next. Dostupné online: https://www.euronews.com/next/2018/06/29/supporting-women-s-entrepreneurship-in-europe

European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf

European Comission. 2018. More women in the Digital sector: a key to Europe's successful digital future | International Womens Day 2018. Dostupné online: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/more-women-digital-sector-key-europes-successful-digital-future-international-womens-day-2018

European Comission. 2015. Recent changes in self-employment and entrepreneurship across the EU. Research note no. 6/2015.

European Comission. 2013. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee. Dostupné online: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF

European Comission. Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a budúcnosť slobodných povolaní v európskej občianskej spoločnosti po roku 2020“. Dostupné online: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/184594f0-0cb3-11e4-a7d0-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-120016262

European Comission. EU Startup monitor. 2018. Dostupné online: http://startupmonitor.eu/EU-Startup-Monitor-2018-Report-WEB.pdf

European Cooperation in the youth field. Dostupné online: https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/eu-cooperation-in-youth-policy

Frontiers.org. Senior Entrepreneurship: The Unrevealed Driver for Social Innovation. Dostupné online: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2019.00030/full

GEM 2021/22 Women's Entrepreneurship Report: From Crisis to Opportunity. Dostupné online: https://www.gemconsortium.org/report/gem-202122-womens-entrepreneurship-report-from-crisis-to-opportunity

Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf

Institute for Public Policy Research. 2015. Self-employment in Europe. Dostupné online: https://www.ippr.org/files/publications/pdf/self-employment-Europe_Jan2015.pdf

Kovačičová, Z., Mikuš, J. Výsledky v rámci GEM prieskumu 2018 prezentované na Výročnej konferencii SBA, 2020

Návrh uznesenia Európskemu parlamentu o potrebe podporovať podnikanie žien. Dostupné online: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2021-0474_SK.html

OECD, European Comission. 2018. Entrepreneurship Policies: country Assessment Notes. Dostupné online: http://www.oecd.org/cfe/smes/SLOVAK-REPUBLIC-Country-Note-2018.pdf

OECD and European Union. 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship. Dostupné online:https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93

OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs. Dostupné online: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1590572297&id=id&accname=guest&checksum=696AB0F04ADFF5D6315A30874F233D5D

OECD. 2013. Yout Entrepreneurship. A background paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodářskému a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Únia a rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020-2025. Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskému a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Európsky program v oblasti zručností pre udržateľnú konkurencieschopnosť, sociálnu spravodlivosť a odolnosť. Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0274&

PILKOVÁ, A. a kolektív. 2017. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie

PILKOVÁ, A. a kolektív. 2016. Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku Dostupné online: https://www.fm.uniba.sk/fileadmin/fm/Veda/projekty/GEM_2015_kniha.pdf

Pilková, A., Holienka, M., Kovačičová, Z., Rehák, J., Mikuš, J. Podnikanie na Slovensku: aktivita, prostredie a vybrané druhy podnikania 2019

Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en

Register organizácií Štatistického úradu SR

Slord.sk. Európska komisia spustila veřejné konzultácie k Zelenej knihe o starnutí populácie. Dostupné online: https://www.slord.sk/aktuality/europska-komisia-spustila-verejne-konzultacie-k-zelenej-knihe-o-starnuti-populacie/

Women's entrepreneurship — Key definitions and general criteria. Dostupné online: https://www.iso.org/standard/79585.html

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a budúcnosť slobodných povolaní v európskej občianskej spoločnosti po roku 2020“. Dostupné online: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/184594f0-0cb3-11e4-a7d0-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-120016262

SUMMARY OF PROCEEDINGS. Supporting Young Entrepreneurs Through the COVID-19 Crisis: What’s Next? Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/OECD_Webinar_Youth_Entrepreneurship_Policy_and_COVID-19_SUMMARY.pdf

ÚPSVaR. 2018. Vyhodnotenie uplatňovania aktívnych opatrení na trhu práce za rok 2017

OECD.org. Senior Entrepreneurship. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/senior_bp_final.pdf

WEGATE. Webarometer. A Survey of Women Entrepreneurs in Europe. 2020. Dostupné online: https://wegate.eu/sites/default/files/wegate_webarometer_2020.pdf